

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

125

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

ZMIANY W TEORII TAKTYKI WOJSK LĄDOWYCH W ASPEKCIE WSPÓŁCZESNYCH OPERACJI

Praca naukowo-badawcza

pk.: „TEORIA”

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/7733

05-007733-003-0

WARSZAWA

75034

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

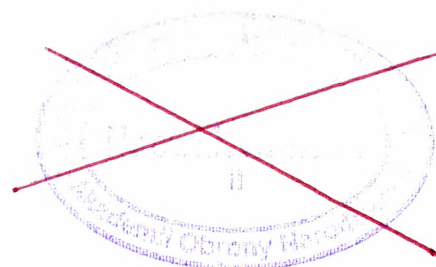
WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

**ZMIANY W TEORII TAKTYKI WOJSK LĄDOWYCH
W ASPEKCIE WSPÓŁCZESNYCH OPERACJI**

Praca naukowo – badawcza

pk. „TEORIA”

Recenzent: płk dr hab. Ryszard CHROBAK

	1	2	3	A
4	Tytuł. ZMIANY W TEORII TAKTYKI WOJSK LĄDOWYCH W ASPEKCIE WSPÓŁCZESNYCH OPERACJI P.K. „TEORIA”			
5	Rozpoczęto: 30.09.2009 Zakończono: 01.02.2009	6	kart: 128	7
8				9

Zespół autorski:

dr hab. Witold LIDWA (kierownik zespołu) – wstęp, rozdział 1, zakończenie;

mjr mgr Wojciech WIĘCEK – rozdział 2;

mjr mgr Artur MICHALAK – rozdział 3, 4.

SPIS TREŚCI:

WSTĘP	4
ROZDZIAŁ 1 METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ.....	7
1.1 PRZEDMIOT BADAŃ	7
1.2 CELE I PROBLEMY BADAWCZE.....	8
1.3 HIPOTEZA I METODY BADAWCZE.....	9
ROZDZIAŁ 2 CHARAKTERYSTYKA WSPÓŁCZESNYCH OPERACJI.	11
2.1 OPERACJA JAKO PRZEDMIOT BADAŃ	18
2.2. OPERACJE POKOJOWE.....	23
2.3. OPERACJE REAGOWANIA KRYZYSOWEGO.....	31
2.4. OPERACJE WOJENNE.....	39
ROZDZIAŁ 3 DZIAŁANIA TAKTYCZNE W OPRACJI.	48
3.1 WSPÓŁCZESNE POJMOWANIE TAKTYKI.	48
3.2 RODZAJE DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH.	59
3.2.1 DZIAŁANIA ZASADNICZE.	59
3.2.2 DZIAŁANIA ASYMETRYCZNE.	86
3.2.3 DZIAŁANIA PRZYGOTOWAWCZE.....	102
ROZDZIAŁ 4 OPERACJE JAKO GŁÓWNE DETERMINANTY ZMIAN TAKTYKI WOJSK LĄDOWYCH.	110
4.1 ZMIANY W TAKTYCE WYNIKAJĄCE Z POTRZEB OPERACJI POKOJOWYCH.	110
4.2 WYMAGANIA WOBEC TAKTYKI WYNIKAJĄCE Z POTRZEB OPERACJI REAGOWANIA KRYZYSOWEGO.	112
4.3 OPERACJE WOJENNE – DETERMINANT ZMIAN W TAKTYCE.	114
ZAKOŃCZENIE.....	118
SPIS ILUSTRACJI	122
SPIS TABEL	122
ZAŁĄCZNIKI	123

WSTĘP

Walka zbrojna, traktowana jako przedmiot badań, stanowi niezwykle dynamicznie zmieniający się obszar zainteresowania teoretyków i praktyków sztuki wojennej. Od zarania dziejów doszukiwano się determinantów zmian w sposobie prowadzenia działań militarnych na wszystkich jej poziomach, w tym na poziomie taktycznym.

Termin taktyka wywodzi się ze starożytnej Grecji, a oznacza w sensie dosłownym: układać, porządkować, ustawiać w szyku bitewnym. Natomiast w sensie ogólnym, taktyka jest metodą postępowania, umiejętnością używania posiadanych sił dla osiągnięcia zamierzonych celów¹. Taktyka jest częścią sztuki wojennej, specjalnością, która obejmuje teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia działań przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne jednego lub kilku rodzajów wojsk, ze składu różnych rodzajów sił zbrojnych².

Obecnie, w wyniku zmian zachodzących w otaczającym nas środowisku bezpieczeństwa, zaistniało wiele nowych czynników, wpływających na współczesne postrzeganie działań militarnych. Zmiana punktu ciężkości działań NATO na operacje reagowania kryzysowego oraz operacje wsparcia pokoju nie pozostało bez wpływu na prowadzenie działań również na poziomie taktycznym. Osiąganie celów operacji innych niż wojenne przestało być możliwe przy wykorzystaniu tylko działań zbrojnych a stało się realne dzięki połączeniu efektów działań bojowych i innych, związanych z odbudową i przywracaniem zdolności do właściwego funkcjonowania społeczeństw państw, w których współczesne operacje inne niż wojna są prowadzone. Współcześnie dostrzegalnym staje się zjawisko nadania siłom zbrojnym charakteru policyjnego, wynikające bezpośrednio z potrzeb i celów prowadzonych operacji. Swego rodzaju uniwersalizacja sił zbrojnych staje się nie modą, lecz potrzebą naszych czasów. W odniesieniu zaś do operacji wojennych, rozwój technologiczny przekładający się na wytwarzanie coraz bardziej precyzyjnych oraz inteligentnych środków walki determinuje sposoby działania

¹ Por. W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa 1985, s. 416.

² M. Huzarski, *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*, Toruń 1999, s. 19.

wojsk, wyrażające się zmianą taktyki ich działania. Aksjomatem natomiast pozostaje, że na sukces operacyjny składa się suma sukcesów taktycznych, zatem osiągnięcie powodzenia w działaniach taktycznych stanowi bezpośredni determinant zapewniający osiągnięcie celów operacji.

Taktyka jest kategorią, która ewoluuje. Wymaga ona ciągłych studiów oraz badań, zakładających różne scenariusze działania wojsk w różnych sytuacjach i uwarunkowaniach. Jednocześnie przeświadczenie o nieograniczonych niemalże możliwościach techniki nie może prowadzić do bagatelizowania zagadnień zmian w taktyce. Technika bojowa wymaga taktyki tak samo jak taktyka zależna jest od techniki. Jednocześnie zasadne jest wyraźne zaakcentowanie faktu, iż w każdym niemalże wypadku decydującym w kwestii zastosowania wybranej taktyki działania będzie człowiek, istotne zatem jest prowadzenie permanentnych badań zagadnień taktyki, by utrzymać odpowiednią kondycję naukową w dziedzinie taktyki wojsk lądowych oraz determinantów jej zmian we współczesnych operacjach.

Niniejsze opracowanie stanowi efekt badań nad dwoma niezwykle istotnymi obszarami problemowymi, a mianowicie istotą i celami operacji pierwszej dekady XXI wieku oraz taktyką działania wojsk lądowych w owych operacjach. Wskazanie zależności pomiędzy powyższymi zagadnieniami powinno w zamyśle autorów doprowadzić do znalezienia odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób specyfika współczesnych operacji wpływa na zmiany zachodzące w taktyce wojsk lądowych?

Praca zawiera cztery rozdziały, uporządkowane celowo dla usystematyzowania wyników w nich zawartych.

Rozdział pierwszy zawiera informacje o istocie prowadzonych badań. Przedstawiono tu cele pracy problemy i hipotezy oraz przyjętą procedurę badawczą.

W rozdziale drugim zaprezentowano treści związane z charakterem oraz istotą współczesnych operacji. Przedstawiono w nim podział współczesnych operacji oraz opisano charakter każdej z nich. Zawarte na końcu rozdziału wnioski stanowią podsumowanie treści w nim zawartych.

Trzeci rozdział niniejszej pracy traktuje o współczesnych działaniach taktycznych. Przedstawiono w nim istotę oraz scharakteryzowano działania

taktyczne wynikające z podziału zawartego w Regulaminie działań wojsk lądowych.

Ostatni, czwarty rozdział stanowi swoiste podsumowanie wyników badań i opisuje wpływ współczesnych operacji na zmiany w taktyce działania wojsk lądowych.

Ponadto, w celu podniesienia wartości merytorycznej opracowania, każdy z rozdziałów zakończony został wnioskami, będącymi efektem badań prowadzonych w toku opracowywania niniejszego opracowania.

ROZDZIAŁ 1 METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ.

W celu zaprezentowania zamiarów badawczych przedstawiono ich układ wraz z wyjaśnieniami przyjętej procedury. Zamysł przeprowadzenia badań obejmuje problematykę o złożonym charakterze. Istnieje ponadto ograniczona możliwość uzyskania rezultatów o wysokim stopniu prawdziwości, gdyż prognoza w swej istocie może jedynie osiągnąć poziom koncepcji lub wizji. Zakładany duży stopień ogólności, a także trudny do oceny rozwój uwarunkowań, nakładają na zespół wieloaspektowe zadania badawcze mające na celu zabezpieczać przewidywania prognostyczne przed błędami w określaniu kierunków zmian.

1.1 PRZEDMIOT BADAŃ

Przedmiotem badań jest całokształt wiedzy obejmujący taktykę wojsk lądowych postrzeganą jako teorię, ale także a może zwłaszcza praktykę wykorzystania dysponowanych sił do osiągnięcia celów taktycznych, a nawet operacyjnych. Charakter współczesnych operacji implikuje zmiany w taktyce gdyż to działania taktyczne decydują o sukcesie lub porażce w osiaganiu celów operacji. Jeśli zatem założony cel operacji wymaga działań innych niż walka, to taktyka musi podjąć takie wyzwanie. Szczególną uwagę zamierzamy poświęcić tym obszarom wiedzy taktycznej, w których przewidujemy możliwość i potrzebę wprowadzenia istotnych zmian. Wynikają one z wielu uwarunkowań, w tym przede wszystkim z naszych doświadczeń zebranych podczas uczestnictwa naszych kontyngentów wojskowych w operacjach stabilizacyjnych prowadzonych w Iraku i Afganistanie. W obszarze naszego zainteresowania są ponadto zmiany wynikające z obszarów odpowiedzialności, wprowadzania do wojsk nowoczesnych systemów uzbrojenia i kierowania oraz ze zwiększającego się zakresu działań taktycznych w operacjach pokojowych.

Tak zarysowany przedmiot badań ukazuje zakres problemowy naszych zainteresowań naukowych. Uwzględniliśmy przy tym dostępność badawczą, dorobek naukowy i doświadczenia osób tworzących zespół autorski.

1.2 CELE I PROBLEMY BADAWCZE

Na podstawie wieloletnich doświadczeń zebranych podczas funkcjonowania w różnych gremiach naukowych oraz w wyniku studiowania prac o charakterze naukowo-badawczym, zrodziła się teza wskazująca na priorytetowe znaczenie problemu głównego pracy, którego rozwiązanie jest naszym zasadniczym zadaniem. Spełnia on rolę przewodnią w całej pracy oraz ma pozycję integrującą wysiłki podejmowane podczas realizacji zamiarów procedury badawczej.

Mając na uwadze nakreślony przedmiot badań oraz powyższe akcenty, PROBLEM GŁÓWNY w niniejszej pracy został wyrażony w postaci następującego pytania:

Jakie zmiany w taktyce determinują współczesne operacje ?

- a) Rozwiązanie tak sformułowanego problemu głównego wymaga uzyskania odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe:
- b) Jakie są cechy szczególne poszczególnych rodzajów operacji?
- c) Jakie rodzaje działań taktycznych prowadzone są w poszczególnych operacjach ?
- d) Jakich zmian należy dokonać w obszarze wiedzy taktycznej w kontekście potrzeb wynikających z poszczególnych rodzajów operacji ?

Tak sformułowane problemy – pytania szczegółowe pozwolą zbadać te obszary wiedzy z zakresu taktyki ogólnej, w których pojawiły się sprawdzone przesłanki wskazujące na możliwość i potrzebę wprowadzenia stosownych zmian wynikających z z charakteru poszczególnych rodzajów operacji

Z przedstawionych wyżej treści problemów badawczych wynikają cele jakie stawiamy sobie do osiągnięcia.

CELEM POZNAWCZYM pracy jest określenie naukowo uzasadnionych kierunków zmian w taktyce ogólnej.

Prognostyczny charakter celu wskazuje na możliwość uzyskania rezultatów badawczych na poziomie koncepcji..

CELEM PRAKTYCZNYM (użytecznym) pracy jest przedstawienie materiału ujmującego całościowo prognozę zmian w taktyce, który może być wykorzystywany do rozwiązywania problemów przygotowania i prowadzenia działań taktycznych we współczesnych operacjach.

1.3 HIPOTEZA I METODY BADAWCZE

Na podstawie obecnego stanu wiedzy obejmującej problematykę zarówno operacji jak i taktyki, a także zmieniających się uwarunkowań na nią oddziałujących stwierdzamy, iż istnieje wiele przyczyn i przesłanek, aby dokonać wieloaspektowej analizy i oceny, z zamiarem identyfikacji jej obecnego stanu i określenia prognozy zmian.

Hipotetyczne przewidywania wskazują na potrzebę zmian w teorii taktyki, zwłaszcza w obszarach interpretacji podstawowych kategorii taktycznych jak i terminów związanych z efektywnym funkcjonowaniem w strukturach sojuszniczych. Przewidujemy także potrzebę zmian w pozostałych częściach składowych taktyki, w tym przede wszystkim w strukturze działań taktycznych, które powinny zostać dostosowane do potrzeb poszczególnych rodzajów operacji oraz koordynacji działań w ramach tychże .

Wiele zmian następuje w dynamicznie rozwijającym się obszarze działań prowadzonych w wymiarze powietrzno-lądowym. Obserwujemy tworzenie różnych zgrupowań taktycznych, stosownie do zamiarów ich wykorzystania i możliwych zadań do wykonania.

Opracowania wymagają działania taktyczne prowadzone w ramach operacji pokojowych. Każdorazowa odmiennność uwarunkowań i stawianych celów stwarza stosowne trudności w wypracowaniu uogólnionych zasad ich organizowania i prowadzenia.

Przedstawione wyżej hipotetyczne przewidywania sformułowane zostały w opraciu o rezultaty wstępnych badań zespołu autorskiego. Wykorzystano też dotychczasowy dorobek, wiedzę i doświadczenia osób tworzących zespół.

Stosownie do przedstawionych wcześniej problemów, celów i hipotez dobrane zostały metody badawcze. Dążyliśmy przy tym do uzyskania, możliwie najwyższej wartości materiału badawczego, łącząc wysiłki z realnymi możliwościami.

Przy takim podejściu, w grupie metod empirycznych zastosowanie miała obserwacja oraz badanie opinii i sądów, w tym głównie ustna ocena ekspertów uzyskana w wyniku prowadzenia odpowiednio przygotowanych rozmów kierowanych..

Ze względu na charakter pracy, w szerokim zakresie wykorzystywane były metody teoretyczne. Wymagane tu było prowadzenie analiz porównawczych między zidentyfikowanym obecnym stanem wiedzy taktycznej, a możliwymi kierunkami jej rozwoju. Porównań wymagały też osiągnięcia innych armii w interesujących nas zakresach wiedzy taktycznej. Zastosowano też elementy interpolacji, modelowania i symulacji rozwoju działań taktycznych.

Terenem badań była Akademia Obrony Narodowej, a także wybrane szefostwa Dowództwa Wojsk Lądowych, Dowództwa Operacyjnego oraz dowództw wybranych kontyngentów uczestniczących w operacjach ekspedycyjnych o różnym charakterze.

ROZDZIAŁ 2 CHARAKTERYSTYKA WSPÓŁCZESNYCH OPERACJI.

Niezwykle dynamiczny rozwój środków walki oraz przekierowanie celów stojących przed siłami zbrojnymi również na działanie inne niż klasyczna walka, doprowadziły do zmiany spojrzenia na znaczenie terminu *operacja* oraz zupełnie nowe jego definiowanie. Znaczenie i treść operacji zmieniały się na przestrzeni dziejów, począwszy od czasów Aleksandra Wielkiego poprzez wojny napoleońskie, rewolucyjne spojrzenie Helmuta von Moltke (starszego), okopy pierwszej wojny światowej i manewrowy charakter drugiej, koszmar wyścigu zbrojeń aż do czasów współczesnych, w których zaistniał zupełnie nowy punkt widzenia na zjawisko operacji.

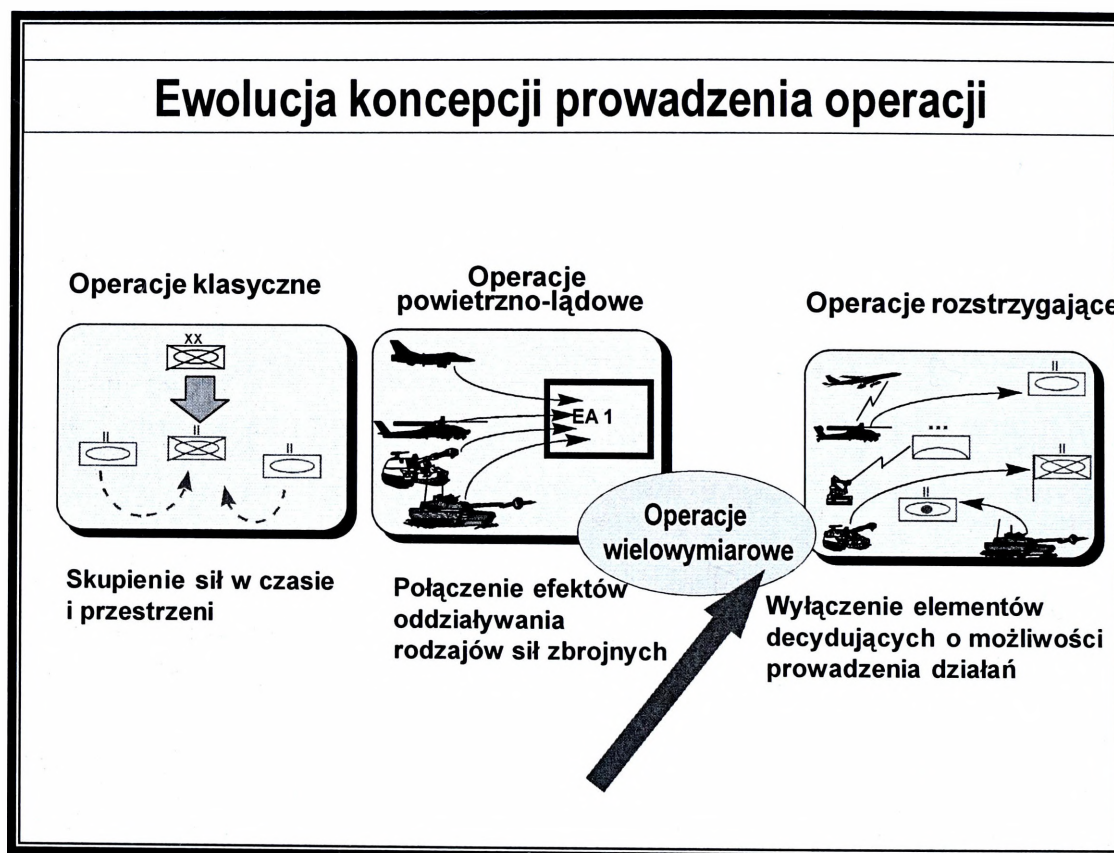
Klasyczne pojmowanie operacji ograniczało się do znalezienia sposobu na skupienie w określonym miejscu i czasie określonych sił a następnie uderzenia na przeciwnika lub przeciwstawienie się jego uderzeniu i dzięki posiadanej przewadze osiągnięcie rozstrzygnięcia. Występujące wówczas masowanie sił miało być gwarantem powodzenia w konfrontacji zbrojnej z przeciwnikiem.

Zmianę takiego punktu widzenia umożliwiło wprowadzenie koncepcji walki powietrzno – lądowej, której wyrazem było nie masowanie sił w określonym miejscu

i czasie, lecz wyzwolenie efektu synergii posiadanych różnych rodzajów sił zbrojnych. Pojawiła się koncepcja głębokiej bitwy nazywana również ideą rozszerzonego pola bitwy, polegająca na prowadzeniu walki nie tylko w styczności z przeciwnikiem ale również głęboko na tyłach, gdzie znajdowały się jego dalsze rzuty, które należało izolować, aby zapobiec możliwości wsparcia nimi sił będących w styczności. Obiektami koniecznymi do wyeliminowania w głębi przeciwnika stały się stanowiska dowodzenia, linie zaopatrzenia, systemy łączności oraz systemy obrony przeciwlotniczej, które znajdowały się poza zasięgiem możliwości oddziaływania wojsk lądowych, stąd konieczne stało się powierzenie tych zadań

siłom powietrznym, co wymagało jednocześnie szczegółowej koordynacji pomiędzy dwoma rodzajami sił zbrojnych³.

Wraz z upowszechnianiem się powietrzno – lądowej koncepcji walki zaczęto dostrzegać konieczność połączenia efektów oddziaływania na przeciwnika przez różne rodzaje sił zbrojnych, stało się to wyróżnikiem nowego rodzaju operacji – operacji połączonej⁴, na bazie której powstała koncepcja operacji rozstrzygających, mających na celu nie fizyczne zniszczenie przeciwnika lecz wyeliminowanie kluczowych elementów jego systemu, bezpośrednio wpływających na możliwość prowadzenia przez niego działań zbrojnych⁵. Ewolucję koncepcji prowadzenia operacji przedstawia rysunek 1.

Rys. 1 Ewolucja koncepcji prowadzenia operacji

Źródło: M. Wiatr, *Między strategią a taktyką*, Toruń 2000, s. 100.

³ A. H. Toffler, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1998, s. 64.

⁴ M. Wiatr, *Operacje połączone*, Toruń 2006, s. 18.

⁵ Tamże, s. 19.

W literaturze przedmiotu możemy doszukać się wielu definicji terminu *operacja*. Według leksykonu wiedzy wojskowej, operacja to *zespół walk, bitew, uderzeń ogniowych i manewrów, toczonych lub wykonywanych na lądzie, w powietrzu, i na morzu, przez związki operacyjne (zgrupowania operacyjne) różnych rodzajów sił zbrojnych, połączonych wspólną myślą przewodnią, prowadzonych pod jednym kierownictwem, dla doprowadzenia do celu operacji (bitwy) lub celu strategicznego, co wymaga uzgodnionego wysiłku i ścisłego współdziałania rodzajów sił zbrojnych i wojsk*⁶.

Z kolei według poglądów gen. dyw. dr. Franciszka Skibińskiego, operacja jest *...bezpośrednim (niekiedy pośrednim) składnikiem bitwy (manewru strategicznego). Jest to kombinacja serii samodzielnych manewrów i walk, przeprowadzonych przez wielkie zgrupowanie sił zbrojnych, mających na celu zajęcie i wyzyskanie najkorzystniejszej sytuacji w stosunku do nieprzyjaciela, w ramach roli przypadającej danemu zgrupowaniu w bitwie (manewrze strategicznym)*⁷.

Inny polski teoretyk sztuki wojennej, Stanisław Koziej, definiuje operację jako *...działania, których treścią jest starcie zbrojne z przeciwnikiem w skali operacyjnej. Główną część operacji stanowi bitwa, będąca skumulowanym w czasie i przestrzeni starciem sił głównych przeciwstawnych związków operacyjnych (taktyczno – operacyjnych)*⁸.

Natomiast Regulamin działań Wojsk Lądowych, definiuje operację jako: *skoordynowane użycie różnych rodzajów sił zbrojnych do osiągnięcia określonego celu. Ze względu na rodzaj wspieranego celu polityki państwa wyróżnia się operacje: wojenną, reagowania kryzysowego, pokojową*⁹.

W przytoczonych powyżej definicjach można dostrzec pewne podobieństwa. Niewątpliwie operacja wiąże się z współdziałaniem różnych rodzajów sił zbrojnych, realizujących wspólny cel, określony w myśli przewodniej dowódcy operacyjnego. Zjawisko operacji występuje na poziomie operacyjnym sztuki

⁶ Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979, s. 278.

⁷ F. Skibiński, *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1991, s. 593.

⁸ S. Koziej, *Teoria sztuki wojennej*, Warszawa 1992, s.

⁹ Regulamin działań wojsk lądowych, Warszawa 2008, s. 424.

wojennej, wiąże się więc z zaangażowaniem odpowiednio dużych sił (związków operacyjnych) i służyć będzie osiągnięciu celów strategicznych poprzez działania operacyjne wojsk.

Bezpośrednio ze zjawiskiem współczesnych operacji wiąże się pojęcie *działania operacyjne*, które w Regulaminie działań wojsk lądowych definiowane są jako... *działania zgrupowań różnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk podejmowane dla osiągnięcia celu operacyjnego podczas pokoju, kryzysu i wojny. Do działań operacyjnych zalicza się operacje wojenne, reagowania kryzysowego i pokojowego oraz pogotowia operacyjnego i przegrupowania operacyjne. Działania operacyjne stanowią ogniwo pośrednie między działaniami strategicznymi, a taktycznymi. Ich celem jest stworzenie dowódcom taktycznym niezbędnych warunków do wykonania zadań*¹⁰.

Inna definicja działań operacyjnych zawarta jest w Leksykonie wiedzy wojskowej, a jest ona następująca: *...działania operacyjne to całokształt walk i bitew prowadzonych według określonego zamiaru dowódcy przez związki operacyjne lub kilka związków taktycznych doprowadzających do osiągnięcia celów celu operacji (bitwy). W pojęciu działania operacyjne nie określa się charakteru prowadzonych działań, a wskazuje się umownie, że dotyczą one szczebla operacyjnego*¹¹. Niewątpliwie działania operacyjne są składową operacji i służą osiągnięciu celu operacyjnego.

Ciekawie problem działań operacyjnych postrzega Mariusz Wiatr, definiując je jako...*Wszelkie działania zgrupowań wojsk podejmowane w celu osiągnięcia celu strategicznego podczas pokoju, kryzysu i wojny. Obejmują operacje (w tym bitwy) w czasie wojny, operacje pokojowe, pozostawanie w pogotowiu operacyjnym, przegrupowania operacyjne. Prowadzone są przez związki operacyjne, a w określonych warunkach też taktyczne*¹².

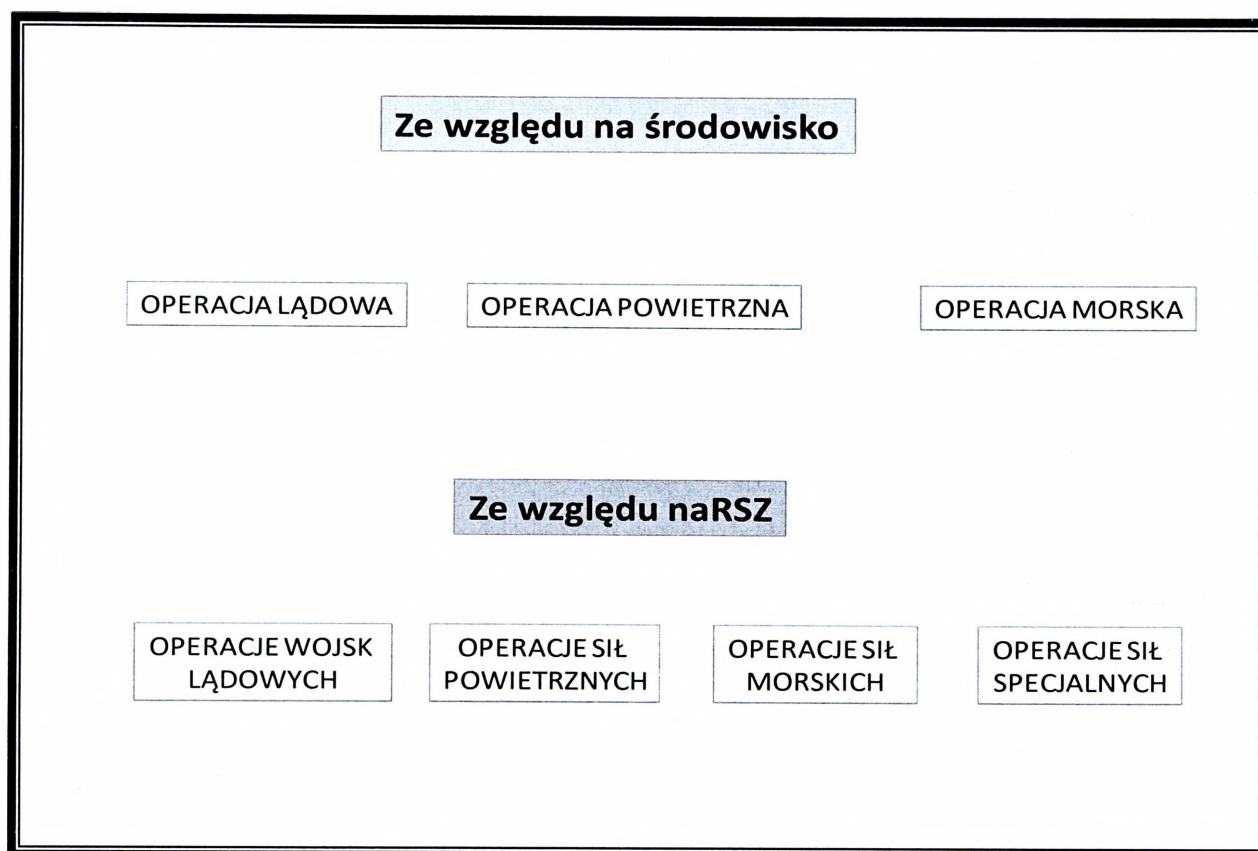
Na zakończenie niniejszego wprowadzenia zasadne wydaje się zaprezentowanie współczesnego podziału operacji, który został wygenerowany

¹⁰ Regulamin..., wyd. cyt., s. 12.

¹¹ Leksykon..., wyd. cyt., s. 103.

¹² M. Wiatr, *Między strategią a taktyką*, Toruń 2000, s. 235.

według dwóch kryteriów klasyfikacji, tj. ze względu na środowisko oraz ze względu na rodzaj sił zbrojnych. Podział ten przedstawiony został na rysunku 2.

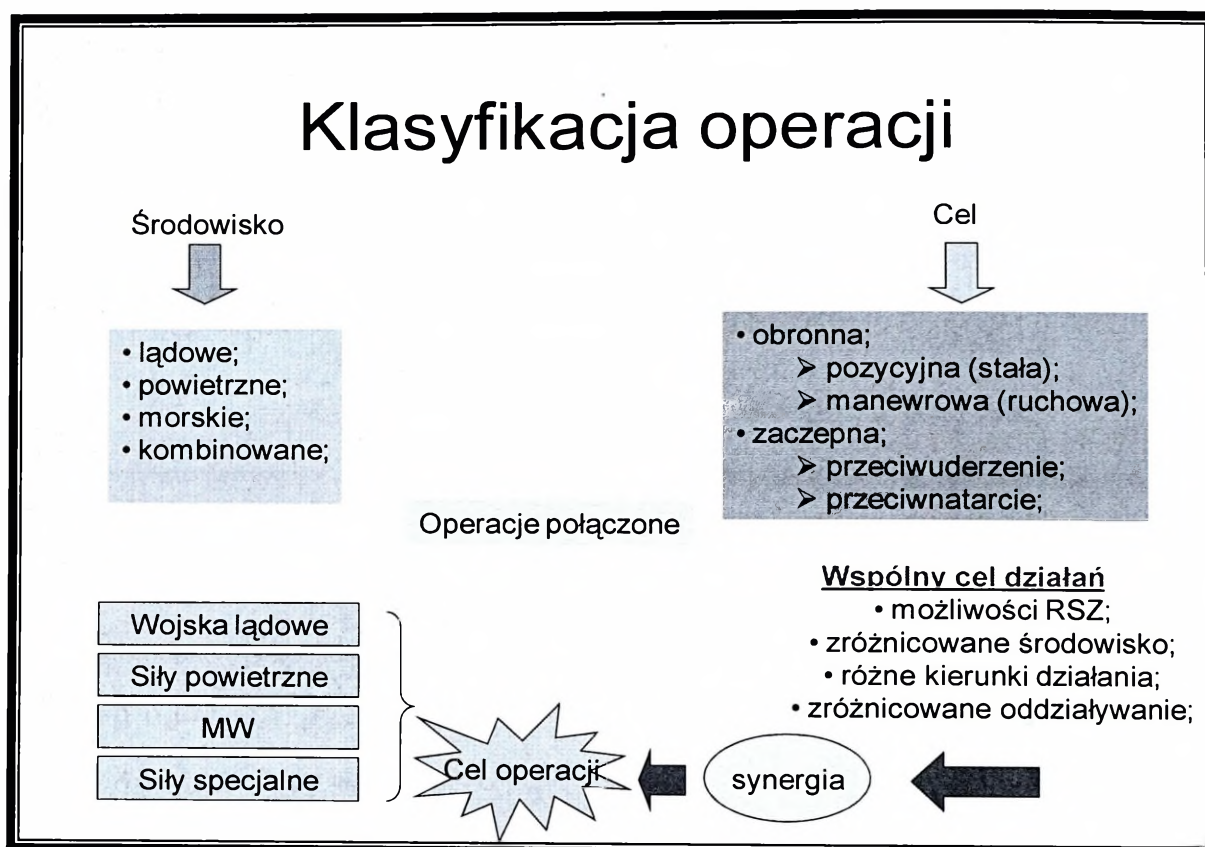
Rys. 2 Rodzaje operacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie J. Joniak, Klasyfikacja operacji, [w:] Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej, Warszawa 2006, s. 69.

Powyższy podział należy postrzegać oczywiście przez pryzmat połączoneści, ponieważ aby skutecznie przeciwdziałać współczesnym zagrożeniom oraz realizować cele dzisiejszych operacji, konieczna jest integracja działań poszczególnych RSZ w taki sposób, by stawały się one siłami połączonymi. Wyzyskanie efektu synergii staje się bowiem kluczowym wyznacznikiem współczesnych operacji.

Cechą charakterystyczną operacji naszych czasów jest również ich wielonarodowość. Tworzenie wielonarodowych, połączonych zgrupowań zadaniowych jest i będzie prawdopodobnie w przyszłości charakterystyczne dla operacji prowadzonych na całym świecie. Powszechna przynależność do Sojuszy oraz ponadnarodowy charakter zagrożeń wymusza konieczność prowadzenia

operacji koalicyjnych co wiąże się potrzebą przystosowywania struktur sił do możliwości dowodzenia i prowadzenia działań przez zgrupowania tworzone z wojsk wysyłanych w rejon operacji z wielu różnych państw. Działania podczas dwóch ostatnich wojen w Iraku oraz operacji realizowanych pod egidą NATO, UE czy ONZ są tego wymownym przykładem.

Rys. 3 Klasyfikacja operacji

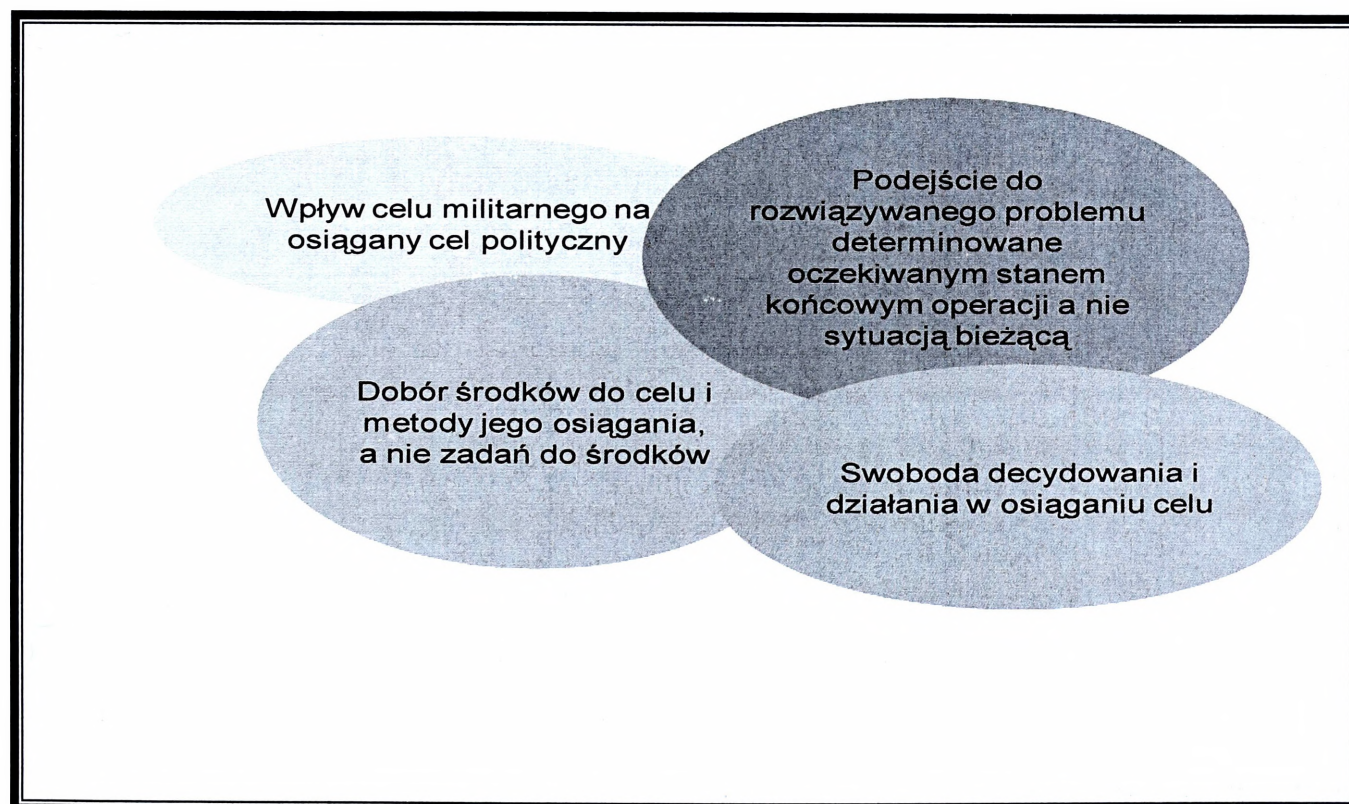
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: M. Wiatr, Między strategią a taktyką, Toruń 2000.

Zmiany zachodzące w otaczającej nas rzeczywistości nie pozostają bez wpływu na bezpieczeństwo międzynarodowe. Często kryzysy definiowane jako wewnętrzne, mimo tego iż z pozoru mają charakter lokalny, nie pozostają bez wpływu na inne państwa i obejmują swoim zasięgiem często cały region, co wiąże się z koniecznością podejmowania określonych przedsięwzięć, takich jak podjęcie przez społeczność międzynarodową działań przeciwko określonym siłom konwencjonalnym lub niekonwencjonalnym, w celu zaprowadzenia pokoju między zwaśnionymi stronami. Z drugiej strony może zaistnieć konieczność prowadzenia

działań stabilizacyjnych oraz niesienie pomocy humanitarnej poszkodowanej ludności na określonym obszarze. Charakter współczesnych operacji ma więc wydźwięk wieloaspektowy, czego potwierdzeniem jest klasyfikacja operacji zawarta w Regulaminie działań wojsk lądowych, przyjmująca za kryterium rodzaj wspieranego celu polityki państwa, według którego wyróżniamy:

- operację wojenną,
- operację reagowania kryzysowego,
- operację pokojową.

Ponadto współczesne operacje muszą sprostać stojącym przed nimi oczekiwaniom. W tym celu, operacja jako kategoria posiada jasno zdefiniowane kryteria, które stanowią jej wyznacznik, jako materialnego przedmiotu badań sztuki operacyjnej. Są nimi : cel, swoboda decydowania i działania w osiąganiu celu, dobór środków i metod do osiągnięcia celu, a nie zadań do środków.

Rys. 4 Kryteria wyróżniające operację

Źródło: A. Czupryński, Współczesna sztuka operacyjna, AON, Warszawa 2009, s. 39.

Szczegółowy opis poszczególnych rodzajów operacji stanowić będzie treść podrozdziałów niniejszego opracowania.

2.1 OPERACJA JAKO PRZEDMIOT BADAŃ

Rozważania nad operacją, rozumianą jako przedmiot badań należy rozpocząć od umieszczenia jej w strukturze sztuki wojennej oraz zdefiniowania związanych z nią kategorii pojęciowych.

Sztuka wojenna posiada swoją wewnętrzną strukturę, która wyróżnia:

- **Strategię wojskową** – będącą dziedziną strategii obejmującą tworzenie, rozwój, przygotowanie i wykorzystanie sił zbrojnych dla osiągnięcia
we wszystkich dziedzinach i warunkach funkcjonowania państwa (cele polityczne, a nie wojskowe);
- **Sztukę operacyjną** – będącą działem sztuki wojennej obejmującym teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia operacji przez zgrupowania wojsk, ukierunkowanych na osiągnięcie celu strategicznego na określonym obszarze działań (cele strategiczne).
Odpowiada
na pytania: Czy? Gdzie? Kiedy? Jak? należy prowadzić działania;
- **Taktykę** – czyli dziedzinę wiedzy obejmującą teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia działań przez pododdziały, oddziały, związki taktyczne jednego lub kilku rodzajów wojsk dla osiągnięcia celów taktycznych;

Obecnie, tradycyjnie postrzegana sztuka wojenna, zdaniem przedstawicieli świata nauk wojskowych, powinna ewoluować w kierunku szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Wynika to z faktu, iż większość sporów rozwiązywanych jest przy użyciu sił zbrojnych, poniżej progu wojny. Dlatego sztuka wojenna, jako kategoria

naukowa być może w niedługim czasie przerodzi się w swego rodzaju teorię kształtowania bezpieczeństwa z udziałem sił zbrojnych¹³.

Niewątpliwie operacja jest głównym przedmiotem badań sztuki operacyjnej. Jednakże daje się dostrzec, iż staje się ona samodzielną kategorią, wynika to z faktu iż współcześnie operacji nie należy definiować przedmiotowo, lecz w kontekście wspieranego celu polityki bezpieczeństwa państwa. Takie pojmowanie operacji pozwala na postrzeganie działań wojsk jako zsynchronizowanego użycia wydzielonych zgrupowań do osiągania częściowych celów operacji, Rodzaje działań wynikać będą z kolei ze sposobu osiągania jej celu, ale nie będą stanowić o rodzaju operacji¹⁴.

Jeśli operacja stanowi przedmiot badań to działania prowadzone w jej ramach stanowią wnętrze operacji, których celem jest doprowadzenie do osiągnięcia jej celów częściowych. Powyższe stwierdzenie implikuje wniosek, iż pojmowanie działań operacyjnych jako kategorii nadrzędnej lub równoznacznej z operacją jest błędem. Suma działań operacyjnych bowiem, składać się będzie na operację.

W tym miejscu zasadne wydaje się przytoczenie definicji działań operacyjnych zawartej w Regulaminie działań taktycznych, która definiuje je jako: *... działania zgrupowań różnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk podejmowane dla osiągnięcia celu operacyjnego podczas pokoju, kryzysu i wojny. Do działań operacyjnych zalicza się operacje wojenne, reagowania kryzysowego i pokojowego oraz pogotowia operacyjnego i przegrupowania operacyjne. Działania operacyjne stanowią ogniwo pośrednie między działaniami strategicznymi a taktycznymi. Ich celem jest stworzenie dowódcom taktycznym niezbędnych warunków do wykonania zadań*¹⁵. Powyższa definicja pozostaje w sprzeczności z pojęciem operacji, ponieważ mamy do czynienia ze zjawiskiem występowania operacji w operacji. Jeśli natomiast przyjmiemy działania operacyjne jako kategorię podrzędną operacji, staną się one przedmiotem badań tej ostatniej. Swoisty nieporządek terminologiczny nie pozostaje bez wpływu na pojmowanie

¹³ A. Czupryński, *Zakończenie* [w:] *Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej*, Warszawa 2006, s. 121.

¹⁴ Tamże, s. 120.

¹⁵ *Regulamin...*, wyd. cyt., s. 12.

zjawiska działań operacyjnych w kontekście cząstkowych celów operacji, bowiem z kolei przedmiotem badań działań operacyjnych powinny być cele cząstkowe operacji. Stąd, zgodnie z poglądem płk. Andrzeja Czupryńskiego, zasadne wydaje się być definiowanie działań operacyjnych jako *wszelkie działania zgrupowań zadaniowych, które w sposób pośredni lub bezpośredni doprowadzą do osiągnięcia celów operacji*¹⁶.

Na osobne miejsce w niniejszym podrozdziale zasługuje przytoczenie pojęć i terminów bezpośrednio związanych z pojęciem operacji. Terminy takie jak bitwa, przegrupowanie operacyjne, czy pogotowie operacyjne stanowią nierozłączne element operacji i oprócz powyżej zdefiniowanych działań operacyjnych konieczne wydaje się wyjaśnienie ich znaczenia.

Bitwa to jest podstawową częścią operacji i stanowi skupione w czasie i przestrzeni starcie sił głównych przeciwstawnych związków operacyjnych lub taktyczno – operacyjnych. Dzieli się na obronną, zaczepną oraz spotkaniową.

Przegrupowanie operacyjne to zmiana dotychczasowego ugrupowania lub obszaru rozmieszczenia związku operacyjnego. Może mieć miejsce w ramach dotychczas zajmowanego obszaru (np. w ramach manewrowania punktem ciężkości działań) lub przegrupowania w inny obszar lub na inny kierunek (np. wejście do przeciwwuderzenia). Jako szczególny rodzaj przegrupowania traktuje się rozwinięcie operacyjne, czyli przyjęcie ugrupowania do pierwszej operacji.

Pogotowie operacyjne obejmuje działania służące podwyższeniu zdolności oraz gotowości bojowej. Wyraża się w utrzymywaniu stałej gotowości bojowej w MSD, osiąganiu wyższych stanów gotowości bojowej oraz rozwinięciu operacyjnym jak również pobytem w rejonach ześrodkowania¹⁷.

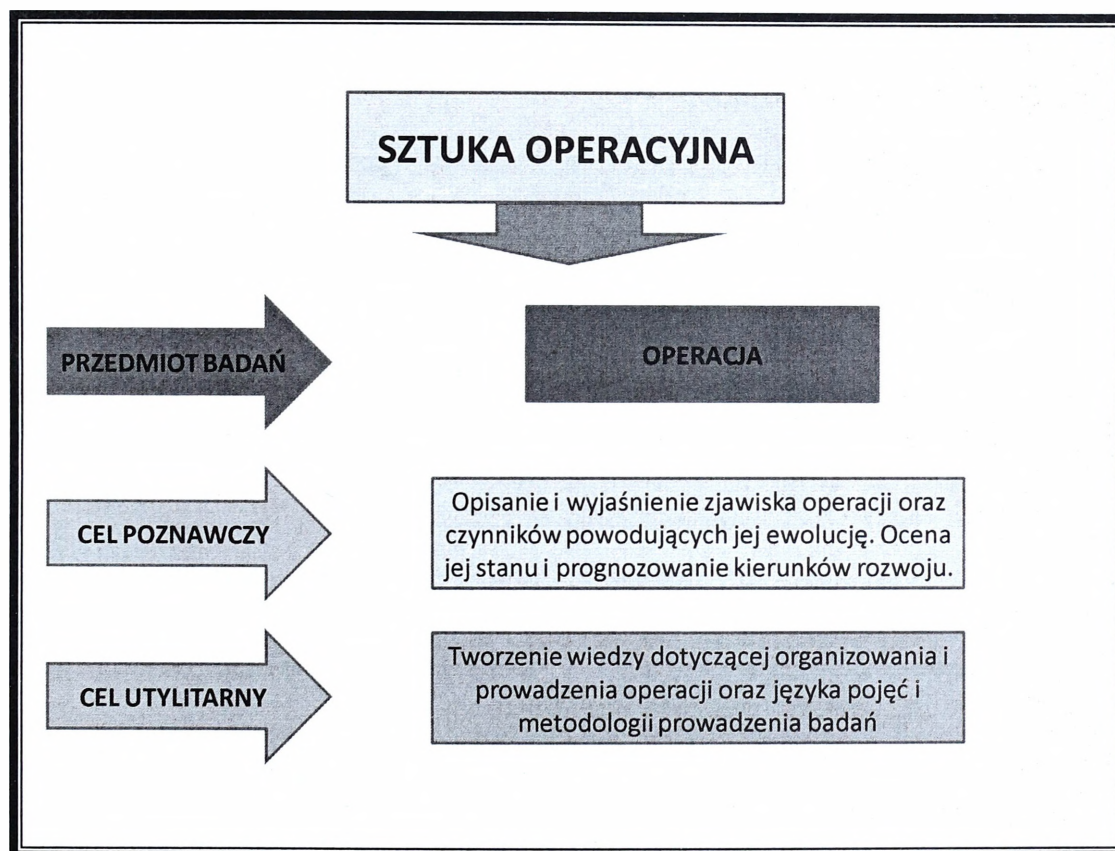
Na tym etapie rozważań pojawia się pewien istotny wniosek. Współcześnie przedmiot badań sztuki operacyjnej, jakim jest operacja, znacznie wykracza poza prowadzenie walki zbrojnej bowiem siły zbrojne stają się narzędziem polityki państwa w kształtowaniu jego bezpieczeństwa. Działania sił zbrojnych wykraczają coraz częściej poza sferę działalności militarnej na rzecz niemilitarnych działań

¹⁶ A. Czupryński, *Ewolucja systemu pojęć sztuki wojennej* [w:] Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej, Warszawa 2006, s. 34.

¹⁷ S. Koziej, *Podstawy sztuki wojennej*, Warszawa 1992, s. 16-17.

mających na celu osiągnięcie zakładanych celów bez użycia oręża. Stąd konieczne jest urealnienie przedmiotu badań jakim jest operacja do otaczających nas warunków.

Operacja jako główny przedmiot badań sztuki operacyjnej dzieli się na części połączone głównym celem. Mowa o działaniach operacyjnych, które można definiować jako cele cząstkowe które mają służyć osiągnięciu celu globalnego w czasie pokoju, kryzysu i wojny¹⁸. Jednocześnie ze zjawiskiem operacji powiązane są bezpośrednio czynniki operacyjne takie jak: **siły, przestrzeń czas i informacja**. Zachodzące pomiędzy nimi zależności będą bezpośrednio wpływać na osiągnięcie celu głównego operacji. Poniżej zaprezentowano schemat ideowy wyrażający przedmiot i cel badań sztuki operacyjnej.

Rys. 5 Przedmiot i cel badań sztuki operacyjnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie A. Czupryński, *Sztuka operacyjna* [w:] Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej, Warszawa 2006, s. 115.

¹⁸ A. Czupryński, *Sztuka operacyjna* [w:] Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej, Warszawa 2006, s. 115.

W podsumowaniu niniejszych rozważań, należy zaakcentować, że postrzeganie współczesnych operacji, jako przedmiotu badań powinno ulec pewnym zmianom. Postrzeganie operacji połączonych przez pryzmat odrębnej kategorii wydaje się być archaizmem. Połączoność stała się bowiem wymogiem współczesności. Traktując operację jako przedmiot badań sztuki operacyjnej zasadne jest rozważanie teorii operacji, w której zawierałoby się tworzenie wiedzy o zastosowaniu narzędzi i metod walki, odpowiednich do celu operacji. Należy otwarcie mówić o teorii operacji wojennych, reagowania kryzysowego oraz pokojowych¹⁹ ponieważ takie pojmowanie operacji jako przedmiotu badań pozwoli na zbudowanie aparatu pojęciowego odpowiadającego aktualnym uwarunkowaniom oraz nie pozostanie w sprzeczności z przedmiotem badań operacji, jakim są działania operacyjne, których z kolei treścią są jej cele cząstkowe²⁰.

W podsumowaniu niniejszego podrozdziału, należy wskazać nasuwające się wnioski, są one następujące:

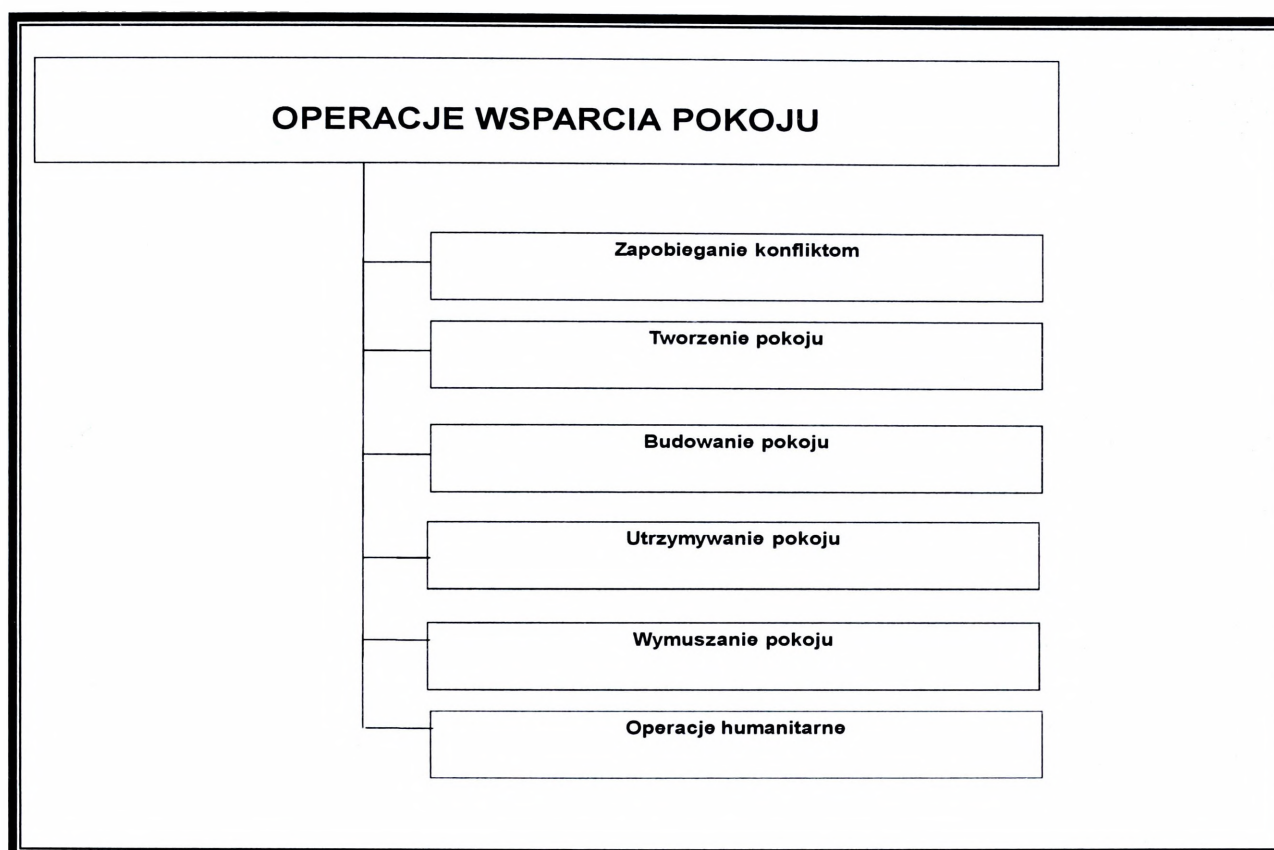
- niewątpliwie operacja stanowi przedmiot badań sztuki operacyjnej, jednakże zjawiska zachodzące wewnątrz operacji wywierają wpływ na jej zmiany, jako zjawiska;
- działania operacyjne są kategorią odmienną od pojęcia operacji i nie mogą być definiowane równoznacznie;
- połączoność operacji stała się aksjomatem, dlatego rozważanie operacji połączonej jako odrębnej kategorii jest zjawiskiem niewłaściwym i błędnym;
- czynniki operacyjne takie jak siły, przestrzeń, czas i informacja wpływają bezpośrednio na osiągnięcie celu głównego;
- różnorodność współczesnych operacji czyni je niezmiernie ciekawym przedmiotem badań sztuki operacyjnej.

¹⁹ Tamże, s. 117.

²⁰ Tamże, s. 118.

2.2. OPERACJE POKOJOWE

Zgodnie z zapisami zawartymi w dokumencie doktrynalnym, jakim jest Regulamin działań wojsk lądowych, operacje pokojowe utożsamiane są z operacjami wsparcia pokoju, wchodzącymi obok operacji reagowania kryzysowego w zakres działań innych niż wojenne. Poniżej przedstawiono podział operacji wsparcia pokoju.

Rys. 6 Podział operacji wsparcia pokoju

Źródło: *Regulamin działań wojsk lądowych*, Warszawa 2008, s. 15.

Jednocześnie należy wyraźnie podkreślić, iż definiowanie działań o charakterze pokojowym realizowane jest w odniesieniu do dwóch konstrukcji terminologicznych mianowicie **operacji pokojowych** oraz operacji wsparcia pokoju. Zakładany stan końcowy obu rodzajów operacji jest podobny, różnica polega natomiast na uwarunkowaniach prawnych ich prowadzenia oraz warunkach i sposobach osiągnięcia zakładanego celu. Operacje pokojowe utożsamiane są z działaniami o charakterze pokojowym prowadzonymi na podstawie rezolucji

ONZ, przy czym kierownictwo polityczne i militarne znajduje się w kompetencjach ONZ. Z kolei w wypadku operacji wsparcia pokoju, realizowane są działania militarne, prowadzone metodami walki zbrojnej w myśl mandatu ONZ przekazanego organizacji militarnej, takiej jak choćby NATO lub państwu wiodącemu. Przekazanie następuje w wypadku, gdy zakładane metody prowadzenia operacji wykraczają poza możliwości sprawowania dowodzenia przez ONZ²¹.

W myśl zapisów regulaminowych, operacje wsparcia pokoju definiowane są jako działania organizowane i prowadzone pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych, zgodnie z Kartą Narodów lub innych organizacji (UE, OBWE i inne). Polegają one na zastosowaniu odpowiednich sił i środków w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa przez zmianę sytuacji stanowiącej groźbę dla pokoju lub dla zainicjowania akcji w związku z groźbą naruszenia pokoju.

Istotą tego typu działań jest dążność do utrzymania pokoju przez funkcjonowanie sił w zakresie prewencji, ograniczenia, rozwiązywania, monitorowania i wygaszania konfliktów oraz budowy nowego, bezpiecznego życia po ich zakończeniu²².

W słowniku zawartym na ostatnich stronach Regulaminu, zamieszczono definicję operacji pokojowej, która jest następująca: *Operacja pokojowa to forma organizacyjna aktywności państwa na forum międzynarodowym. Są to wielofunkcyjne działania zmierzające do deeskalacji lub usuwania napięć militarnych i społecznych w rejonie konfliktu pod auspicjami światowej lub regionalnej organizacji pokojowej, akceptowane przez strony sporu. Celem jest utrzymanie pokoju oraz nakłonienie stron konfliktu do przestrzegania pokojowych zachowań w rozwiązywaniu sporu*²³.

Ciekawą definicję operacji pokojowych proponuje Krzysztof Paszkowski, określając je jako *działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych, podejmowane*

²¹ A. Czupryński, *Współczesna sztuka operacyjna*, AON, Warszawa 2009, s. 249.

²² Regulamin..., wyd. cyt., s. 15.

²³ Tamże, s. 424.

przez społeczność międzynarodową, z zamiarem utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu²⁴.

Podczas prowadzeniu operacji wsparcia pokoju powinny być spełnione następujące kryteria:

- strony konfliktu muszą mieć wolę jego rozwiązania, najlepiej ujętą w jednym dokumencie normującym. Wola taka nie jest wymuszana w operacji wymuszania pokoju;
- strony konfliktu powinny wyrazić zgodę na stacjonowanie i wykonywanie mandatowych zadań przez wielonarodowe siły pokojowe;
- w operacji pokojowej biorą udział państwa dobrowolnie wystawiające swoje kontyngenty wojskowe;
- operacją powinna kierować (politycznie) uznana organizacja międzynarodowa o charakterze światowym (ONZ) lub regionalnym (np. OBWE).

Cechą charakterystyczną operacji wsparcia pokoju jest skład zgrupowania operacyjnego, w którym obok komponentu wojskowego coraz większą rolę odgrywa komponent cywilny przy udziale organizacji i instytucji pozarządowych międzynarodowych.

W operacjach wsparcia pokoju siły mogą wykonywać szereg nietypowych zadań wynikających z mandatu operacji, sytuacji w rejonie konfliktu i opracowanych zasad użycia siła. Poszczególne rodzaje operacji wsparcia pokoju różnią się „podejściem” do realizacji celu jakim jest ustabilizowanie sytuacji i stworzenia ram pokojowego rozwiązania konfliktu²⁵. Tym, co wyróżnia operacje pokojowe jest sposób działania sił w rejonie wykonywania działań. Determinowany on jest mandatem wojsk oraz otrzymanymi zadaniami.

Realizacja zadań w operacjach wsparcia pokoju odbywa się poprzez:

- obserwację;
- działania wywiadowcze;

²⁴ F. Gagor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999, s. 52.

²⁵ W. Lidwa, A. Michalak, W. Więcek, *Operacje reagowania kryzysowego w terenie zabudowanym, praca naukowo – badawcza*, AON, Warszawa 2009, s. 72.

- patrolowanie;
- ochronę;
- kontrolę obszaru;
- samoobronę;
- działania antyterrorystyczne;
- sprawdzanie przepływu ludności.

Działania te służą zbieraniu wiarygodnych informacji o sytuacji, zapewnieniu bezpieczeństwa siłom mandatowym, przeciwdziałaniu możliwym działaniom zbrojnym ugrupowań paramilitarnych, identyfikacji sił destabilizujących sytuację, ochronie ważnych obiektów i instytucja administracyjnych i publiczno – użytkowych, ochronie stref rozdzielania, zapewnieniu bezpieczeństwa ludności cywilnej, zwłaszcza mniejszością i uciekinierom, obezwładnieniu sił destabilizujących oraz pomocy w odszukaniu i ujęciu zbrodniarzy wojennych.

Operacje wsparcia pokoju cechuje dążenie do odbudowy sprawnie działającego aparatu państwowego, dającego rękojmię przestrzegania porozumień pokojowych w przyszłości oraz stworzenie warunków do odbudowy kraju (regionu konfliktu). Cel ten osiąga się przy pomocy specjalistów cywilnych działających przy organizacjach międzynarodowych (ich misjach w rejonach konfliktu), a także przy pomocy wyspecjalizowanych komórek współpracy cywilno – wojskowej, które oprócz zadań związanych z nawiązaniem współpracy ze środowiskiem cywilnym, aktywnie je wspierają. Zasadnicze cechy operacji wsparcia pokoju przedstawia poniższa tabela.

Tab. 1 Zasadnicze cechy operacji wsparcia pokoju

SYTUACJA	RODZAJ OPERACJI WSPARCIA POKOJU	ZASADNICZE ZADANIA KOMPONENTU WOJSKOWEGO
FAZA PRZED-KONFLIKTOWA	ZAPOBIEGANIE KONFLIKTOM <u>CEL:</u> POWSTRZYMANIE ESKALACJI SPORU W KONFLIKT	✓ WSPARCIE DZIAŁAŃ POLITYCZNYCH ✓ NADZOROWANIE SANKCJI
FAZA KONFLIKTU	TWORZENIE POKOJU <u>CEL:</u> DOPROWADZENIE DO PRZERWANIA KONFLIKTU I OSIĄGNIĘCIA POROZUMIENIA POKOJOWEGO	✓ WSPARCIE DZIAŁAŃ POLITYCZNYCH ✓ NADZOROWANIE SANKCJI ✓ DZIAŁANIA O CHARAKTERZE ROZJEMCZYM

SYTUACJA	RODZAJ OPERACJI WSPARCIA POKOJU	ZASADNICZE ZADANIA KOMPONENTU WOJSKOWEGO
	BUDOWANIE POKOJU CEL: UTRWALENIE POROZUMIEŃ POKOJOWYCH	✓ ROZDZIELENIE ✓ NADZÓR ✓ ROZBROJENIE ✓ ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA ✓ POMOC W ODBUDOWIE ADMINISTRACJI
	BUDOWANIE POKOJU CEL: UTRWALENIE POROZUMIEŃ POKOJOWYCH	✓ ROZDZIELENIE ✓ NADZÓR ✓ ROZBROJENIE ✓ ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA ✓ POMOC W ODBUDOWIE ADMINISTRACJI
	UTRZYMANIE POKOJU CEL: WPROWADZENIE W ŻYCIE POROZUMIEŃ POKOJOWYCH	✓ MONITOROWANIE ✓ ROZDZIELENIE ✓ STREFY BEZPIECZEŃSTWA ✓ ROZBOJENIE
	WYMUSZANIE POKOJU CEL: PRZERWANIE KONFLIKTU	✓ ROZDZIELENIE STRON ✓ STABILIZOWANIE
FAZA KONFLIKTU LUB BEZKON- FLIKTOWA	OPERACJE HUMANITARNE CEL: DOSTARCZENIE POMOCY HUMANITARNEJ	✓ ZAOPATRYWANIE ✓ RATOWNICTWO ✓ EWAKUACJA

Źródło: W. Lidwa, A. Michalak, W. Więcek, *Operacje reagowania kryzysowego w terenie zabudowanym*, praca naukowo – badawcza, AON, Warszawa 2009, s. 75.

Zapobieganie konfliktom. Celem jest powstrzymanie eskalacji sporu w konflikt i jego rozprzestrzeniania się na sąsiednie rejony i kraje. Obejmuje szeroki zakres przedsięwzięć, począwszy od inicjatyw dyplomatycznych do prewencyjnego rozmieszczania wojsk włącznie. W ramach zapobiegania konfliktom realizuje się:

- misje dyplomatyczne;
- prewencyjne rozwinięcie sił i środków;
- monitorowanie i obserwacja sytuacji;
- sankcje, embarga;

- ewakuację personelu cywilnego²⁶.

Powyższe przedsięwzięcia można realizować jednocześnie. Stanowią one dla stron konfliktu swoiste ostrzeżenie, dając jednocześnie możliwość rozwiązania sporu przy udziale społeczności międzynarodowej.

Tworzenie pokoju. Realizowane jest w sytuacji, gdy spór przerodził się w konflikt. Jego celem jest doprowadzenie do przerwania konfliktu zbrojnego (działań zbrojnych) i osiągnięcie porozumienia pokojowego między zwaśnionymi stronami. Realizowane jest przez stosowanie szerokich działań dyplomatycznych i wywieranie presji dyplomatycznej w postaci izolacji międzynarodowej i sankcji. Komponent wojskowy wykorzystywany jest do monitorowania sytuacji i zapewnienia egzekwowania sankcji.

Budowanie pokoju. Mają na celu utrwalenie warunków pokoju między zwaśnionymi stronami i niedopuszczenie do odnowienia się konfliktu. Realizowane jest w sytuacji podpisania porozumień pokojowych (deklaracji) między zwaśnionymi stronami, w sytuacji gdy strony konfliktu nie są w stanie samodzielnie zapewnić przestrzegania porozumień. Komponent wojskowy udziela niezbędnego wsparcia władzom cywilnym (odbudowanie administracji), rozdzielenie stron, zapewnienia bezpieczeństwa mniejszościom, uciekinierom, stworzenie warunków do stabilizacji sytuacji w regionie.

Utrzymanie pokoju. Celem tych działań jest wprowadzenie w życie postanowień porozumienia pokojowego zawartego przez strony konfliktu. Do zasadniczych zadań komponentu wojskowego należy przede wszystkim rozdzielenie stron konfliktu przez rozmieszczenie wojsk wzdłuż linii rozdzielania, ustanowienie stref neutralnych (zdemilitaryzowanych). Ponadto realizują monitoring sytuacji w regionie i kontrolę zbrojeń (blokowanie przemytu broni i rozbrojeń). Siły pokojowe zapewniają bezpieczeństwo mieszkańcom i stwarzają warunki do powrotu uciekinierów do domu.

Wymuszanie pokoju. Celem operacji jest przerwanie konfliktu zbrojnego. Realizowane jest w sytuacji, gdy strony konfliktu nie są w stanie osiągnąć porozumienia pokojowego, a sam konflikt może dalej przybierać na sile. Istotą

²⁶ *Regulamin...* wyd. cyt., s. 260.

użycia kontyngentu wojskowego jest zmuszenie stron konfliktu do zaprzestania walk poprzez ich rozdzielenie, a przez to zmuszenie stron do zawarcia porozumienia.

W przeciwieństwie do innych rodzajów operacji wsparcia pokoju – wymuszanie pokoju – nie wymaga zgody strony konfliktu na przyjęcie sił pokojowych, a siły te są uprawnione do użycia siły dla zapewnienia realizacji swojego mandatu.

Operacje humanitarne. Celem tych działań jest zapewnienie pomocy humanitarnej ludności cywilnej rejonu konfliktu lub rejonu klęski żywiołowej. Realizowane są w sytuacji, gdy władze macierzystego państwa nie są w stanie bądź nie chcą samodzielnie zapewnić pomocy ludności. Wojska uczestniczące w tego typu operacjach realizują zadania związane z zaopatrywaniem ludności w podstawowe środki do życia, organizują pomoc medyczną i ewakuację, zapewniają ochronę organizacjom i podmiotom niosącym pomoc, a w razie potrzeby prowadzą działania ratunkowe i ewakuacyjne²⁷.

Aby dopełnić treść niniejszego podrozdziału opracowania, zasadnym wydaje się być zaprezentowanie poglądu na temat operacji pokojowych z punktu widzenia Organizacji Narodów Zjednoczonych, ponieważ jest on odmienny od prezentowanego w Regulaminie działań wojsk lądowych.

W roku 1992 ówczesny Sekretarz Generalny ONZ Butros Ghali zaproponował następujący podział działań pokojowych:

- *Preventive diplomacy* (dyplomacja prewencyjna);
- *Peace – making* (tworzenie pokoju);
- *Peace – keeping* (utrzymanie pokoju);
- *Peace – building* (budowanie pokoju);
- *Peace – enforcement* (wymuszanie pokoju)²⁸.

Dyplomacja prewencyjna jest działaniem mającym przeciwdziałać postawianiu sporów między stronami, przeciwdziałać przeradzaniu się sporów w konflikty oraz ograniczać ich zasięg, gdy zaistnieją.

²⁷ Por. Tamże, s. 260 – 261.

²⁸ B. Butros – Ghali, *Agenda for Peace with New supplement and related documents*, UN, New York 1995.

Tworzenie pokoju to działanie prowadzące do porozumienia zwaśnionych stron, przede wszystkim poprzez wykorzystanie argumentów pokojowych przewidzianych w VI rozdziale Karty Narodów Zjednoczonych.

Utrzymanie pokoju jest tożsame z rozmieszczaniem sił ONZ na określonym obszarze, za zgodą wszystkich zainteresowanych stron. Jest to w zasadzie technika poszerzająca możliwości zapobiegania konfliktom oraz tworzenia pokoju.

Budowanie pokoju polega na negowaniu sytuacji zaistniałej w wyniku konfliktu. Identyfikuje ona struktury, które będą dążyć do uniknięcia powrotu konfliktu między zwaśnionymi stronami poprzez budowanie zaufania, promowanie pokoju i tworzenie współdziałania między byłymi oponentami.

Wymuszanie pokoju jest środkiem ostateczny, stosowanym w wypadku, gdy wszystkie pozostałe możliwości okażą się nieskuteczne lub niewystarczające. Użycie siły (wymuszania) jest możliwe dzięki zapisom zawartym w rozdziale VII KNZ, w którym mowa o tym, iż dopuszcza się użycie siły dla utrzymania bądź przywrócenia pokoju międzynarodowego wówczas, gdy Rada Bezpieczeństwa zdecyduje o fakcie zaistnienia zagrożenia pokoju, jego naruszenia bądź akcie agresji²⁹.

Oczywiście w literaturze przedmiotu można doszukać się wielu podziałów operacji pokojowych, lecz zaprezentowane zapisy Regulaminu oraz punkt widzenia Organizacji Narodów Zjednoczonych zostały przyjęte, jako istotne, gdyż polscy żołnierze biorą czynny udział w tego typu operacjach. Narodowy oraz ONZ-towski punkt widzenia jest zatem w tym wypadku godny zaprezentowania i niezwykle istotny.

Podstawą prowadzenia operacji pokojowych musi być mandat ONZ, natomiast powinny one służyć rozwiązywaniu sytuacji zagrożenia światowego pokoju, zwiększenia efektywności działań na rzecz niwelowania powstałych zagrożeń jak też tworzenia warunków do budowania podstaw trwałego pokoju pomiędzy dotychczasowymi stronami w sporze³⁰. Świadczy to o zawiłości i niezwyklej trudności prowadzenia tego typu operacji. Należy jednak podkreślić,

²⁹ A. Józwiak, C. Marcinkowski, *Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych*, Warszawa 2001, s. 22.

³⁰ A. Czupryński, *Współczesna...*, wyd., cyt. s. 261.

iż stanowią one niezwykle ważne narzędzie ONZ w kształtowaniu i zapewnianiu światowego pokoju i bezpieczeństwa. Wnioski wynikające z powyższej części pracy są następujące:

- operacje pokojowe przestały być jedynie domeną ONZ a stają się sferą działalności innych organizacji militarnych działających na rzecz bezpieczeństwa międzynarodowego;
- podział operacji pokojowych wskazuje na możliwość doboru odpowiednich środków i metod działania adekwatnie do zaistniałej sytuacji;
- podstawą prawną prowadzenia tego typu operacji jest mandat ONZ,
- celem operacji pokojowych jest pokój a warunkiem w nich uczestnictwa dobrowolność i bezstronność.

2.3. OPERACJE REAGOWANIA KRYZYSOWEGO

Operacje reagowania kryzysowego wynikają z zagrożeń pośrednich, co wiąże się z tym, iż nie zawsze rozwiązania tych zagrożeń wymagają stosowania metod walki zbrojnej. Pierwszeństwo mają bowiem instrumenty polityczne i gospodarcze a dopiero w wypadku ich fiaska stosowane są rozwiązania zbrojne. Za cel operacji reagowania kryzysowego przyjmuje się wspieranie bezpieczeństwa zbiorowego, zapobieganie eskalacji konfliktu oraz niesienie pomocy humanitarnej.

Obecnie problematyka dotycząca operacji reagowania kryzysowego w armiach członków NATO nabiera coraz większego znaczenia, bowiem działania mające na celu zapobieganie i rozwiązywanie sytuacji kryzysowych stały się kanwą zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa w regionie transatlantyckim. Współczesny świat, borykający się z problemem międzynarodowego terroryzmu, zagrożeń asymetrycznych, globalizacji kryzysów i konfliktów regionalnych jest zgodny, że powyższe zjawiska stanowią bezpośrednie zagrożenie tego obszaru. Konieczne jest więc dostosowanie możliwości sił zbrojnych do współczesnych zagrożeń oraz do nowych wyzwań.

Przykład kryzysu bałkańskiego pokazuje, że wystąpienie konfliktu lokalnego w Europie jest realne i może okazać się nieprzewidywalne, co z kolei może przynieść trudne do oszacowania skutki dla innych państw Sojuszu. Posiadanie więc sił i systemów umożliwiających reagowanie oraz przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym jest nie tylko wyzwaniem współczesności, lecz koniecznością, która może okazać się filarem zapewnienia bezpieczeństwa w obszarze transatlantyckim. *Współczesna odpowiedź na zagrożenia jest nieadekwatna do ich skali i natury. Wymaga ona nowego, strategicznego myślenia. Reagowanie i budowanie barier musimy zastąpić prewencją i wyprzedzaniem.* Te słowa, które wypowiedział R. Hall najdosadniej oddają istotę konieczności i słuszności operacji reagowania kryzysowego.

Ocenia się, że przyczyn powstawania sytuacji kryzysowych należy upatrywać w:

- **uwarunkowaniach polityczno – militarnych** – brak jednomyślności w kwestiach politycznych generuje powstawanie napięć, które mogą doprowadzić do kryzysu militarnego o skali międzynarodowej lub wewnętrznej;
- **uwarunkowaniach fizyczno – geograficznych** – nieodpowiedzialna działalność człowieka niezgodna z powszechnie przyjętymi kanonami może prowadzić do powstawania zagrożeń;
- **uwarunkowaniach społecznych** – niezaspokajanie podstawowych potrzeb ludzi może stać się źródłem napięć³¹.

Przy tak zdefiniowanych źródłach powstawania sytuacji kryzysowych możliwe okazuje się być ich ograniczanie lub likwidowanie poprzez użycie sił wojskowych w operacjach reagowania kryzysowego.

Operacje reagowania kryzysowego (*ang. Crisis Response Operations – CROs*) to *różnego rodzaju działania militarne i niemilitarne, kierowane przez NATO, przy wsparciu międzynarodowym organizacji politycznych, wojskowych, humanitarnych i gospodarczych, które prowadzone są w celu zapobiegania*

³¹ A. Czupryński, *Komponent lądowy w sojuszniczych i koalicyjnych operacjach reagowania kryzysowego* [w:] *Użycie lotnictwa i naziemnych sił obrony powietrznej w operacjach reagowania kryzysowego*, materiały z sympozjum, AON, Warszawa 2007, s. 50.

i pokonywania sytuacji kryzysowych zagrażających bezpośrednio lub pośrednio bezpieczeństwu członków Sojuszu. Obejmują one całą gamę przedsięwzięć zarówno o charakterze politycznym, dyplomatycznym, gospodarczym jak i wojskowym, realizowanym w myśl prawa międzynarodowego³².

Zgodnie z zapisami doktrynalnymi RP, ...celem Operacji Kryzysowych spoza Artykułu 5 jest prowadzenie operacji, które wzmacniają bezpieczeństwo i pokój międzynarodowy. Celem NA5CRO jest łagodzenie kryzysów i napięć w sposób skoordynowany i zgrany czasowo, w sytuacjach kiedy kryzysy mogą zagrażać bezpieczeństwu krajów NATO jak i stabilności na „peryferiach” Sojuszu. Operacje tego typu obejmują szerokie spektrum wykorzystania sił Sojuszu począwszy od operacji wymuszania pokoju po operacje prewencyjne i inne kierowane przez Radę Północnoatlantycką³³.

W zasadzie do operacji reagowania kryzysowego zaangażowane są zwykle wielonarodowe kontyngenty sił zbrojnych NATO, zachowując jednocześnie możliwość współdziałania z państwami spoza sojuszu, organizacjami międzynarodowymi rządowymi i pozarządowymi. Ich rodzaj i zakres są uzależnione od charakteru konfliktu, uczestniczących w nim sił jak również woli politycznej stron przeciwnych jego zakończeniu³⁴.

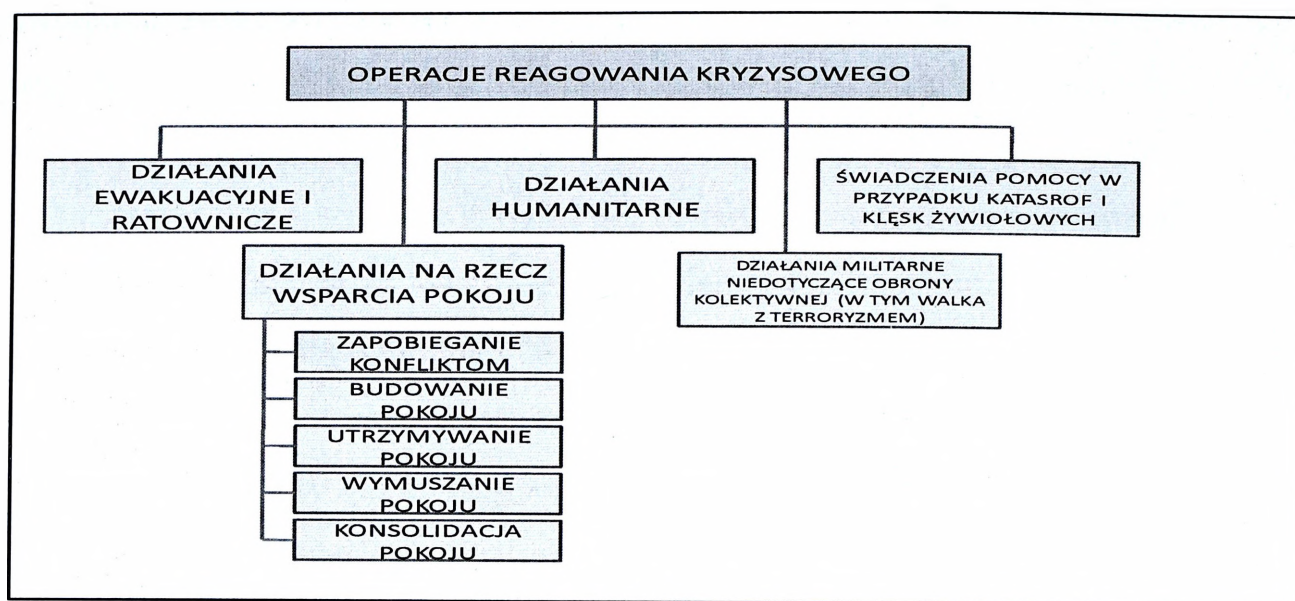
Operacje reagowania kryzysowego mogą być ograniczone co do celu, środka, obszaru czy czasu, w zależności od sprecyzowanego przez Radę Północnoatlantycką stanu końcowego. W zależności od zaistniałej sytuacji, operacje reagowania kryzysowego mogą być prowadzone w różnej formie i obejmować swoim zasięgiem wszelkie działania, które nie dotyczą artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego³⁵. Podział operacji reagowania kryzysowego przedstawia rysunek 7.

³² B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007, s. 8.

³³ Sztab Generalny WP, *Operacje Reagowania Kryzysowego spoza Artykułu 5 (DD 3.4)*, Warszawa 2008, s. 7.

³⁴ B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] Bellona, nr 3/2007, s.53.

³⁵ Tamże.

Rys. 7 Formy operacji reagowania kryzysowego

Opracowanie własne, na podstawie: B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] *Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej*. Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2007, s. 99.

Do operacji reagowania kryzysowego zaliczamy:

- Operacje wsparcia pokoju;
- Wsparcie operacji humanitarnych;
- Wsparcie akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej;
- Akcje poszukiwawczo – ratownicze;
- Wsparcie operacji ewakuacji osób cywilnych;
- Operacje wycofania;
- Operacje wsparcia władz cywilnych;
- Wymuszanie siłą sankcji i embarga;³⁶

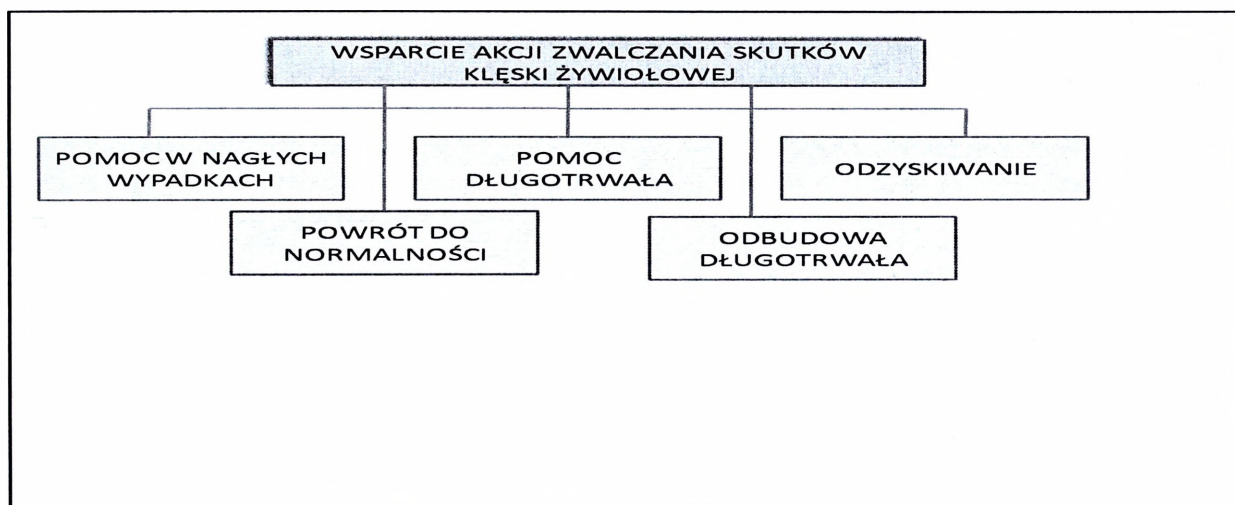
W skład **operacji wsparcia pokoju** wchodzi działania takie jak: zapobieganie konfliktom, utrzymanie pokoju, wymuszanie pokoju, tworzenie pokoju, budowanie pokoju i działania humanitarne.

Wsparcie operacji humanitarnych (ang. *Support of Humanitarian Operations*) to przedsięwzięcia związane z zapewnieniem pomocy ludności będącej w trudnej sytuacji, zgłasza, gdy władze państwa nie chcą lub nie mogą zapewnić

³⁶ Tamże, s. 53.

takiej pomocy. Działania takie skupiają się w zasadzie na wsparciu uchodźców, wypędzonych oraz działaniach humanitarnych.

Wsparcie akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej (*ang. Support of Disaster Relief*) są działaniami bardzo podobnymi do działań humanitarnych. Jednak ze względu na konieczność natychmiastowej reakcji, przedsięwzięcia te nie będą wykonywane jako samodzielna operacja, która wymaga długotrwałych przygotowań. W zasadzie będzie ona polegać na wydzieleniu części sił Sojuszu dla zapewnienia wzmocnienia jednostek czy organizacji, które prowadzą już akcję ratunkową w miejscu wystąpienia klęski żywiołowej. Działania takie dzielą się na pomoc w nagłych wypadkach, pomoc długotrwałą, odzyskiwanie, odbudowę, odbudowę długotrwałą, oraz powrót do normalności³⁷.

Rys. 8 Podział działań wsparcia akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej

Opracowanie własne, na podstawie: B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] Bellona, nr 3/2007, s. 53.

Akcje poszukiwawczo – ratownicze (*ang. Search and Rescue*) obejmują użycie statków powietrznych i innych pojazdów jak również specjalistycznych zespołów ratowniczych oraz odpowiedniego wyposażenia do poszukiwania i ratowania personelu w środowisku morskim oraz na lądzie.

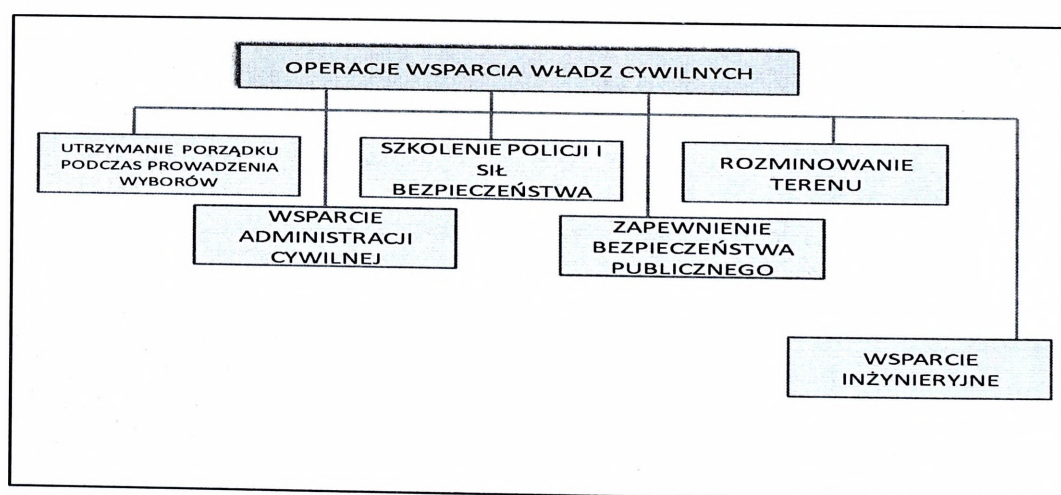
Wsparcie operacji ewakuacji osób cywilnych (*ang. Support to Non – combatant Evacuation Operations*) to działania wojskowe, zapewniające

³⁷ Tamże, s.53.

bezpieczeństwo podczas ewakuacji personelu cywilnego z obszaru obcego państwa. Operacje tego typu są dokładnie opisane w AJP 3.4.2³⁸.

Operacje wycofania (*Extraction Operations*) mają na celu osłanianie sił ONZ lub innej misji wojskowej przez siły interwencyjne podczas wycofania z obszaru wystąpienia kryzysu³⁹.

Operacje wsparcia władz cywilnych (*ang. Military Aid/Support to Civil Authorities*) to działania mogące mieć miejsce w sytuacjach nadzwyczajnych, które są wynikiem klęsk żywiołowych takich jak powódzie, trzęsienia ziemi czy pożary lasów ale również świadomego działania ludzi, np. ataków terrorystycznych, skażeń terenu, ograniczeń w dostawach prądu itp. Działania tego typu mogą mieć na celu również zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, czyli zakresu zadań standardowo przewidzianych dla odpowiednich organów władzy, które jednak nie mogą ich realizować ze względu na brak odpowiedniego przygotowania w tym zakresie. Ponadto w ramach wsparcia inżynierskiego mogą być realizowane zadania wsparcia w zakresie odbudowy infrastruktury terenowej, drogowej i kolejowej, budową mostów i źródeł pozyskiwania wody pitnej, szeroko rozumianego odkażania terenu czy ochrony przeciwpożarowej. Spektrum tego typu działań jest niezwykle szerokie i wymaga sporych nakładów specjalistycznych. Zakres operacji wsparcia władz cywilnych przedstawia rysunek 3.3.3.

Rys. 9 Zakres operacji wsparcia władz cywilnych

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] Bellona, nr 3/2007, s. 53.

³⁸ B. Panek, *Operacje...*, wyd. cyt., s. 53.

³⁹ Tamże, s.54.

Wymuszanie siłą sankcji i embarga (ang. *Enforcement of Sanctions and Embargoes*) to działania stosowane zwykle w sytuacji nałożenia embargo na określone państwo czy obszar. Zawiera środki prowadzące do zaprzestania przez stronę nierespektującą porozumienia wszelkiej niezgodnej z prawem działalności⁴⁰.

Powyższe definicje potwierdzają, że NATO skutecznie dostosowuje się zmieniającej się sytuacji. Spektrum działań wchodzących w zakres operacji reagowania kryzysowego potwierdza konieczność istnienia Paktu, który w dalszym ciągu pozostaje gwarantem pokoju i bezpieczeństwa w obszarze transatlantyckim. Ponadto wprowadzenie na stałe do terminologii NATO pojęcia *operacje reagowania kryzysowego*, w ramach której mieszczą się wszelkie działania sił sojuszniczych nieobjęte artykułem 5 traktatu waszyngtońskiego potwierdza właściwy kierunek obrony przez państwa Sojuszu, wymuszony zmianą dwubiegunowego podziału świata.

Operacje reagowania kryzysowego nie są jednak jedynie domeną NATO. Potwierdza to operacja wojskowa Unii Europejskiej w Czadzie. Głównym założeniem tej operacji reagowania kryzysowego było zapewnienie bezpieczeństwa i stabilizacji na wschodzie Czadu. Dodatkowym celem było umożliwienie rozwinięcia sił ONZ oraz Unii Afrykańskiej oraz zapewnienia swobody niesienia pomocy humanitarnej przez ONZ. Siły międzynarodowe wykonywały podczas tej operacji następujące zadania:

- poprawienie warunków bezpieczeństwa w strefie odpowiedzialności ze zwróceniem szczególnej uwagi na obozy uchodźców oraz umożliwienie powrotu przesiedleńców do opuszczonych przez nich miejsc;
- zapewnienie dostarczania pomocy humanitarnej oraz swobody przepływu przedstawicieli organizacji humanitarnych oraz zapewnieni im bezpiecznej realizacji zadań;
- egzekwowanie prawa oraz umożliwienie funkcjonowania policji w obozach dla uchodźców;

⁴⁰ Definicje dotyczące operacji reagowania kryzysowego sformułowane na podstawie *AJP 3.4*, przedstawiam w oparciu o artykuł B. Panka zawarty w: *Bellona* nr 3/2007, B.Panek, op. cit., s. 53 – 54.

- umożliwienie ONZ wyszkolenie lokalnej policji;
- stworzenie warunków do powrotu uchodźców i przesiedleńców poprzez odbudowę niezbędnej infrastruktury;
- udział w ochronie ludności i personelu sił międzynarodowych oraz organizacji humanitarnych;
- ochrona mienia i sprzętu ONZ⁴¹.

Zaprezentowane powyżej spektrum zadań realizowanych przez siły międzynarodowe uwidacznia charakterystykę operacji reagowania kryzysowego. Obecnie zwalczanie kryzysów staje się domeną wielu organizacji międzynarodowych, które poprzez niesienie pomocy akcentują swoją rangę na arenie międzynarodowej. Udział Unii Europejskiej, której siły działające na podstawie Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1778 z dnia 25 września 2007 roku uzyskały mandat umożliwiający działanie w ramach misji MINURCAT⁴².

Zakres operacji reagowania kryzysowego jest niezwykle szeroki i zawiera w sobie działanie metodami walki zbrojnej w wypadku zaistnienia kryzysów polityczno – militarnych, niesienie pomocy humanitarnej i usuwania skutków klęsk żywiołowych i katastrof czy wspieranie władzy w zapewnieniu porządku publicznego.

Otoczający nas świat ulega ciągłym zmianom. W miejsce starych zagrożeń pojawiają się nowe, które wymuszają określone zmiany w strukturach organizacyjnych ale też w sposobie myślenia i przeciwdziałania tym zagrożeniom. Operacje reagowania kryzysowego stają się koniecznością naszych czasów. Przewartościowanie zagrożeń ze świata dwubiegunowego w świat pełen niepokoju, grożących eskalacją na całe regiony wymusza na współczesnych decydentach posiadanie narzędzie mogących przeciwdziałać tego typu zagrożeniom. Współczesne siły zbrojne, mobilne, gotowe do prowadzenia operacji ekspedycyjnych stają się swego rodzaju towarem eksportowym państw. Jednocześnie świadomość nowych zagrożeń, jaki niesie współczesny świat powoduje, że zainteresowanie problematyką reagowania kryzysowego jest wysokie

⁴¹ B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego Unii Europejskiej* [w:]Bellona, nr 4/2009, s. 89 – 90.

⁴² Tamże, s. 89.

i prawdopodobnie w najbliższym czasie będzie stale wzrastać. Wnioski nasuwające się na tym etapie badań są następujące:

- operacje reagowania kryzysowego stały się skutecznym narzędziem kształtowania bezpieczeństwa we współczesnym świecie;
- charakter współczesnych zagrożeń czyni operacje reagowania kryzysowego koniecznością a nie modą naszych czasów;
- obszar oddziaływania operacji reagowania kryzysowego świadczy o tym, że NATO nie tylko potwierdza swoją przydatność jako Sojuszu na rzecz bezpieczeństwa, lecz wręcz wskazuje na ewolucję Paktu w kierunku współczesnych wyzwań i zagrożeń.

2.4. OPERACJE WOJENNE

Rozważania nad istotą operacji wojennych należy rozpocząć od stwierdzenia, że bezpośrednią możliwością ich zaistnienia są zagrożenia bezpośrednie, definiowane jako dotyczące naruszenia czynników suwerenności kraju i prawdopodobnie wiązać się będą z roszczeniami terytorialnymi. Nie ulega wątpliwości, że obszar państw stanowi o ich suwerenności, choć zgodnie z tofflerowską wizją ewolucji konfliktów zbrojnych, teren jako zarzewie sporu nie jest charakterystyczne dla społeczeństw tzw. trzeciej fali, czyli nam współczesnych. Jednocześnie geopolityczne położenie Polski nie daje jednoznacznych gwarancji braku zagrożenia integralności terytorialnej. Niejednokrotnie w historii miały miejsce wydarzenia, w których pod pozorem ochrony praw mniejszości zajmowane było określone terytorium, by następnie, metodą faktów dokonanych przystąpić do negocjacji z pozycji dyktującego warunki przyszłych postanowień pokojowych. Poniekąd również scenariusze ćwiczeń sąsiednich armii nie wykluczają możliwości zbrojnej agresji, czego przykładem są niedawne ćwiczenia armii Rosji i Białorusi pk. ZAPAD 09. Z drugiej strony zobowiązania sojusznicze wynikające z artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego nie pozostawiają złudzeń, co do możliwych scenariuszy zdarzeń z jednoczesnymi konsekwencjami w postaci możliwości konfrontacji militarnej wydzielonych sił z państw członkowskich w wypadku zaistnienia takiej konieczności. Powyższe fakty potwierdzają tezę, iż prowadzenie

operacji wojennych jest nie tylko niewykluczone, ale wręcz konieczne jest podtrzymywanie odpowiedniej zdolności do ich prowadzenia w wypadku zaistnienia takiej konieczności. Postrzeganie misji sił zbrojnych jedynie przez pryzmat operacji innych niż wojna jest powiem spojrzeniem niezwykle bliskowzrocznym i złudnym.

Operacja wojenna to *...skoordynowane czasowo i przestrzennie działania wydzielonych zgrupowań sił zbrojnych, zmierzające do osiągnięcia celu militarnego wojny. Celem jest obrona suwerenności i nienaruszalności terytorialnej kraju własnego lub sojuszniczego*⁴³. Taka definicja operacji wojennej nie określa w sposób jednoznaczny charakteru działań (podziału na zaczepne i obronne) ponieważ, jeśli ma służyć osiągnięciu celu militarnego wojny, nie jest możliwe ustalenie z góry założeń scenariusza zdarzeń i jednoznacznego stwierdzenia, iż będzie miał charakter obronny. Cele operacji mogą być realizowane różnymi sposobami, a pozostaje oczywistym, iż rozstrzygnięcie sporu militarnego w sposób jedynie obronny pozostaje wysoce wątpliwym. Stąd choćby możliwość wykonania uderzenia wyprzedzającego na przeciwnika demonstrującego swą siłę militarną pozostaje wysoce realne⁴⁴.

Z kolei kolejna definicja operacji wojennej wygenerowana przez tego samego autora, jest bardziej przejrzysta i budzi mniej wątpliwości. Jest ona następująca: *operacja wojenna to działania zapobiegające zagrożeniom bezpośrednim lub pośrednim utraty suwerenności i nienaruszalności terytorialnej lub działania skierowane na pozbawienie suwerenności i nienaruszalności terytorialnej innych państw. Celem jest obrona suwerenności i nienaruszalności terytorialnej kraju własnego lub sojuszniczego*⁴⁵.

Współczesne operacje wojenne nie są nastawione jedynie na obronę własnej suwerenności. Możliwe jest również skierowanie wysiłku operacji wojennej na czasowe pozbawienie suwerenności podmiotu prawnego, aby następnie, poprzez przeprowadzenie operacji reagowania kryzysowego zbudować w nim nową jakość

⁴³ A. Czupryński, *Współczesna sztuka operacyjna*, AON, Warszawa 2009, s. 233.

⁴⁴ Zgodnie z Art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych, dopuszczalne jest wykonanie uderzenia wyprzedzającego na państwo przygotowujące agresję.

⁴⁵ A. Czupryński, *Współczesna sztuka operacyjna i jej system pojęć*, [w:] *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2007, s. 48.

suwerenności i podmiotowości prawnej⁴⁶. Przykładem takiego działania jest wojna iracka z 2003 roku, podczas której obalenie reżimu miało doprowadzić do wprowadzenia struktur demokratycznych na obszarze Iraku. Obecnie możemy zastanawiać się nad skutecznością realizacji wstępnych założeń operacji poprzez bilans zysków i strat narodu irackiego, jednak schemat powyższego działania stanowi potwierdzenie wielowariantowości współczesnych operacji wojennych.

W opisanym powyżej przypadku, podstawą do przeprowadzenia operacji wojennej jest mandat światowej organizacji pokojowej, który zostaje przekazany NATO, UE lub państwu wiodącemu. Wówczas działanie wojsk staje się usankcjonowane prawnie i nie jest w myśl prawa międzynarodowego traktowane jako agresja. Każde inne działanie tego typu, bez mandatu stanowi naruszenie prawa międzynarodowego i jest naruszeniem suwerenności zaatakowanego państwa.

Jednocześnie należy podkreślić, iż celem współczesnych operacji wojennych nie jest rozbicie armii przeciwnika lecz stworzenie warunków do utrzymania suwerenności we wszystkich sferach życia społecznego państwa. W myśl zasady minimalizacji strat po obu stronach sporu, wyeliminowaniu podlegać będą jedynie elementy kluczowe systemu sił zbrojnych przeciwnika, które decydować będą o sprawności funkcjonowania jego sił⁴⁷.

Zgodnie z prawem, organizowanie i prowadzenie operacji wojennej jest możliwe w następujących wypadkach:

- w przypadku bezpośredniej obrony suwerenności i nienaruszalności terytorium państwa oraz krajów sojusznicznych, wynikające ze zobowiązań sojusznicznych;
- w wypadku zagrożenia bezpośrednim atakiem na suwerenność i bezpieczeństwo państwa lub krajów sojusznicznych⁴⁸.

Operacje wojenne charakteryzują się określonymi czynnikami, które niejako wyróżniają je od operacji pokojowych oraz reagowania kryzysowego. Są one następujące:

⁴⁶ Tamże, s. 234.

⁴⁷ A. Czupryński, *Współczesna...*, wyd., cyt. s. 49.

⁴⁸ Tamże, s. 235.

- wielowymiarowość;
- integracja działań;
- precyzja oddziaływania;
- nieliniowość;
- równoczesność;
- ogniskowość⁴⁹.

Wielowymiarowość należy postrzegać jako rozszerzanie się rozmiaru prowadzenia operacji poza trzy klasyczne wymiary i powiększanie ich o spektrum elektromagnetyczne oraz czas i informację. Idea sieciocentrycznego pola walki z możliwością zobrazowania sytuacji w czasie rzeczywistym jest tego potwierdzeniem a wykładnią skuteczności powyższych tez są wydarzenia z ostatniej wojny irackiej, podczas której wymiar informacyjny i czasowy stał się czynnikiem wiodącym w kwestii kryterium odnoszenia sukcesu przez siły koalicyjne. Idea sieciocentryzmu, prowadząca do wykorzystania informacji w sposób właściwy i przez właściwego realizatora wynikających z niej zadań potwierdziła swą skuteczność. Przewaga informacyjna połączona z ruchliwością operacyjną stała się wymiarem wielowymiarowości współczesnych operacji wojennych.

Integracja z kolei jest wyrazem połączoneści we wszystkich możliwych wymiarach. Zarówno międzynarodowym jak i pomiędzy poszczególnymi rodzajami sił zbrojnych. Celem jej jest osiągnięcie efektu synergii mającego prowadzić do wyzyskania efektu połączoneści możliwości oddziaływania na systemy przeciwnika i w konsekwencji doprowadzić z zwielokrotnienia efektów tego oddziaływania.

Precyzja oddziaływania wyraża się w precyzyjnym selekcyjonowaniu i rażeniu celów, kluczowych z punktu widzenia możliwości działania sił przeciwnika. Jednocześnie w wypadku prowadzenia działań na własnym terytorium powinna prowadzić do minimalizacji strat w infrastrukturze, aby ograniczyć nakłady niezbędne do jej późniejszej odbudowy.

⁴⁹ M. Wiatr, *Między strategią a taktyką*, wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 155.

Nieliniowość polega na tym, iż operacje wojenne będą prowadzone na całej szerokości i głębokości obszaru odpowiedzialności i w zasadzie równocześnie. Zacierają się różnice między obszarem przesłania, strefą działań bezpośrednich oraz obszarem tylnym. Posiadana informacja warunkować będzie osiągnięcie celów operacji, zatem miejsce i czas uderzeń będzie ulegał rozproszeniu a skupienie wysiłku może następować w zasadzie w każdym miejscu i czasie prowadzenia działań.

Równoczesność z kolei wiąże się ze skoordynowanymi uderzeniami na całej głębokości obszaru prowadzenia operacji. Sukces odniesie ta ze stron, która dysponować będzie potencjałem zdolnym do szybkiej koncentracji wysiłku oraz manewrowaniem punktem ciężkości działań w dowolnym miejscu i czasie.

Z powyższych rozważań wynika, iż współczesne operacje wojenne stanowią wyraz rezygnacji z koncentracji sił w określonym miejscu i czasie na rzecz koncentracji wysiłków i wyzyskiwania skutków ich oddziaływania. Nie zniszczenie przeciwnika lecz eliminowanie jego punktów decydujących staje się gwarantem sukcesu we współczesnych operacjach wojennych.

Operacje wojenne mogą charakteryzować się niską lub wysoką intensywnością. W zasadzie podczas zaistnienia konfliktu o niskiej intensywności, siły zbrojne państwa w obronie suwerenności powinny własnym potencjałem obronnym zatrzymać operację zaczepną przeciwnika i pozbawić go zdolności zaczepnego oddziaływania na siły własne. Konsekwencją takiego rozwoju sytuacji powinno być przejście do pokojowego uregulowania sporu.

Natomiast operacje wojenne o wysokiej intensywności wiążą się z koniecznością utrzymania przez własne siły zbrojne istotnych ze strategicznego punktu widzenia obiektów a następnie, zapewnienie warunków do działania siłom sojuszniczym, które powinny doprowadzić do rozbicia sił agresora i odtworzenia położenia sprzed konfliktu.

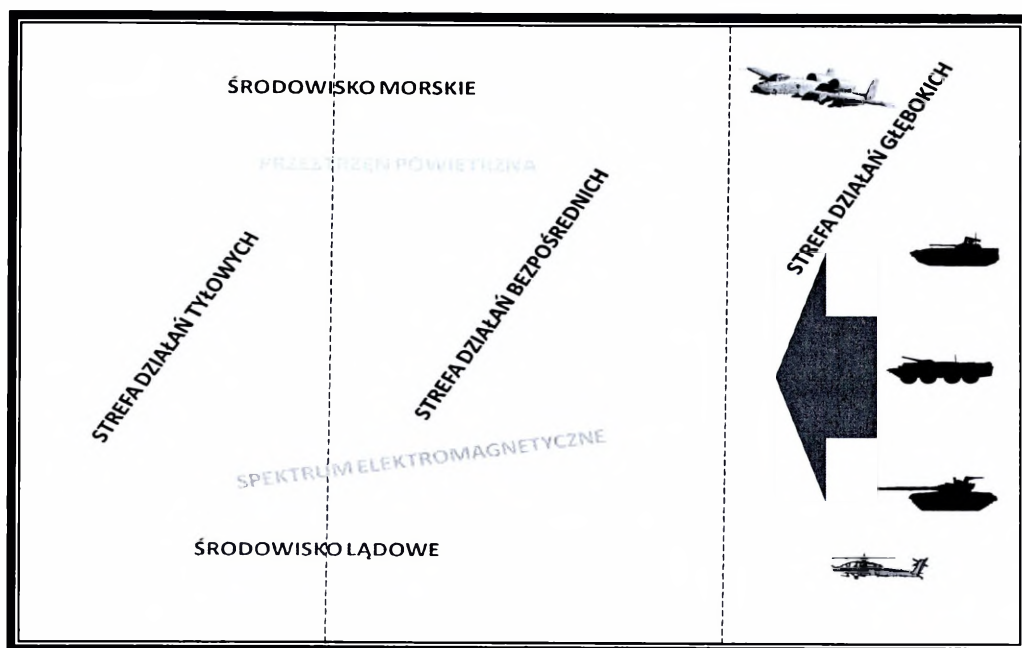
Zgodnie z poglądami koryfeusza zagadnień sztuki operacyjnej, płk. dr. hab. Andrzeja Czupryńskiego, bez względu na skalę intensywności konfliktu w ramach operacji wojennej powinny być realizowane następujące zadania:

- rozwinięcie strategiczne;

- ciągła obrona ważnych obszarów zapewniających funkcjonowanie ogniw systemu obronnego państwa;
- przygotowanie operacyjnego obszaru odpowiedzialności;
- przyjęcie ugrupowania operacyjnego;
- opóźnianie działania przeciwnika;
- zatrzymanie ofensywnego zgrupowania przeciwnika na ostatecznej linii obrony oraz dezorganizacja na morskich liniach operacyjnych i wywalczenie przewagi w powietrzu;
- przeciwuderzenie sił lądowych przy utrzymaniu przewagi w powietrzu i wsparciu zgrupowań przeciwuderzających;
- pobicie przeciwnika w obszarze włamania lub zmuszenie do zaprzestania działań militarnych;
- pozbawienie przeciwnika zdolności do prowadzenia działań zaczepnych;
- stworzenie warunków do politycznego zakończenia konfliktu⁵⁰.

Realizacja powyższych wiąże się bezpośrednio z koniecznością określenia stref działania z zachowaniem podziału na bezpośrednią, działań głębokich oraz działań tyłowych. Pomimo nieliniowego pola walki wyznaczenie powyższych stref wiązać się będzie z określaniem miejsca i czasu osiągnięcia poszczególnych celów operacji.

⁵⁰ A. Czupryński, *Współczesna...*, wyd., cyt. s. 236.

Rys. 10 Strefy działań w operacji wojennej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Czupryński, *Współczesna sztuka operacyjna*, AON, Warszawa 2009, s. 237.

W strefie działań bezpośrednich osiągnąć będzie cel główny operacji. Strefa ta powinna zostać zdefiniowana w odniesieniu do ukształtowania terenu oraz wskutek określenia celów operacji jak też metod ich osiągnięcia.

Strefa działań głębokich jest obszarem, w którym powinno następować pozbawianie przeciwnika sprawności działania co konsekwencji powinno prowadzić do ograniczenia osiągnięcia jego celów w strefie działań bezpośrednich.

Z kolei działania w strefie tyłowej powinny zapewnić swobodę działania własnych sił w strefie działań bezpośrednich i głębokich.

Taki układ stref działań wydaje się być przejrzysty a właściwe jego zdefiniowanie wzajemny na siebie wpływ służyć będzie osiągnięciu celów operacji wojennej.

Współcześnie zakłada się, że w operacji wojennej uczestniczyć będą w zasadzie wszystkie rodzaje sił zbrojnych oraz przedstawiciele organizacji rządowych, podporządkowani dowódcy operacyjnemu. Zadania sił biorących udział w operacji zdefiniować można jako bojowe, wspierające, zabezpieczające oraz ochronne i stabilizacyjne⁵¹. Cele operacji osiągnąć będą poprzez realizację zadań

⁵¹ Tamże, s. 238.

bojowych, których istota będzie wyrażać się w zadawaniu strat przeciwnikowi z jednoczesną osłoną elementów własnego ugrupowania operacyjnego i w konsekwencji pobicie agresora. Zadania bojowe komponentów biorących udział w operacji mogą być następujące:

- dla sił lądowych – opóźnianiem działania defensywne oraz działania ofensywne;
- dla sił powietrznych – wywalczenie przewagi w powietrzu, zwalczanie sił lądowych, powietrznych i morskich przeciwnika;
- dla Marynarki Wojennej – działania defensywne, ofensywne, desantowe, przeciwdesantowe oraz blokady;
- dla sił specjalnych – rozpoznanie specjalne, akcje bezpośrednie, pomoc militarna oraz działania towarzyszące;
- dla komponentu logistycznego – realizację całokształtu działań zabezpieczających poprzez dostarczanie takiego asortymentu środków i usług, jaki zapewnia osiągnięcie celów operacji.⁵²

Wyszczególnienie działań stabilizacyjnych, które wydają się być tożsame z operacjami reagowania kryzysowego nie jest przypadkowe, bowiem konieczne jest również w operacji wojennej utrzymanie określonego stanu bezpieczeństwa w środowisku społecznym oraz neutralizację bądź likwidację pojawiających się zagrożeń.

W podsumowaniu powyższych rozważań należy zaakcentować, iż poszczególne komponenty realizować będą zadania tożsame z ich przeznaczeniem a efekty ich działania będą wykorzystywane przez dowódcę operacyjnego w określonym miejscu i czasie dla osiągnięcia celu operacji. Współcześnie, co zostało wcześniej przedstawione, o sukcesie operacji nie przesądza ilość zadanych strat, lecz efektywność osiąganych celów. Dążność do minimalizacji strat, bez względu na intensywność operacji stała się domeną współczesnych działań zbrojnych. Jednocześnie aksjomatem staje się stwierdzenie iż zasadność prowadzenia operacji wojennych potwierdza się jedynie wówczas, gdy zagrożona jest suwerenność własnego państwa lub któregoś z sojuszników.

⁵² Tamże, s. 239.

Powyższy podrozdział pozwolił implikuje następujące konkluzje:

- operacje wojenne znacznie różnią się od operacji pokojowych oraz reagowania kryzysowego, ponieważ dotyczą bezpośrednio sfery zagrożenia suwerenności państwa lub sojuszu;
- cele operacji będą osiągane poprzez wykorzystanie siły militarnej,
- możliwe jest zastosowanie uderzenia wyprzedzającego jako środka przeciwdziałania agresji;
- współczesną operację wojenną należy postrzegać przez pryzmat połączoneści, która staje się współcześnie aksjomatem;
- celem operacji wojennej nie jest zniszczenie sił przeciwnika, lecz poprzez bazowanie na efektach wyeliminowanie kluczowych elementów systemu oddziaływania przeciwnika;
- w operacji wojennej będą uczestniczyć wszystkie rodzaje sił zbrojnych;
- idea walki sieciocentrycznej wraz z przewagą informacyjną oraz zastosowaniem odpowiednich środków walki staje się kluczowym gwarantem powodzenia współczesnych operacji wojennych;
- Warunkiem zapewniającym precyzję współczesnych operacji wojennych, bez powodowania zbędnych zniszczeń, jest informacja i nowoczesne środki walki.

ROZDZIAŁ 3 DZIAŁANIA TAKTYCZNE W OPRACJI.

3.1 WSPÓŁCZESNE POJMOWANIE TAKTYKI.

Taktyka jest to usytuowana na najniższym poziomie część sztuki wojennej obejmująca teorię i praktykę bezpośredniego użycia dysponowanych sił do działań mających na celu osiągnięcie założonego celu operacyjnego lub taktycznego⁵³ (rys. 11).

Taktyka jest specjalnością obejmującą taktyki rodzajów sił zbrojnych (Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych, Marynarki Wojennej, a także nowopowstałych Sił Specjalnych). W tym podziale taktyka wojsk lądowych jest częścią taktyki składającej się z taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk, które to obejmują teorię przygotowania i prowadzenia działań taktycznych przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne wojsk lądowych.

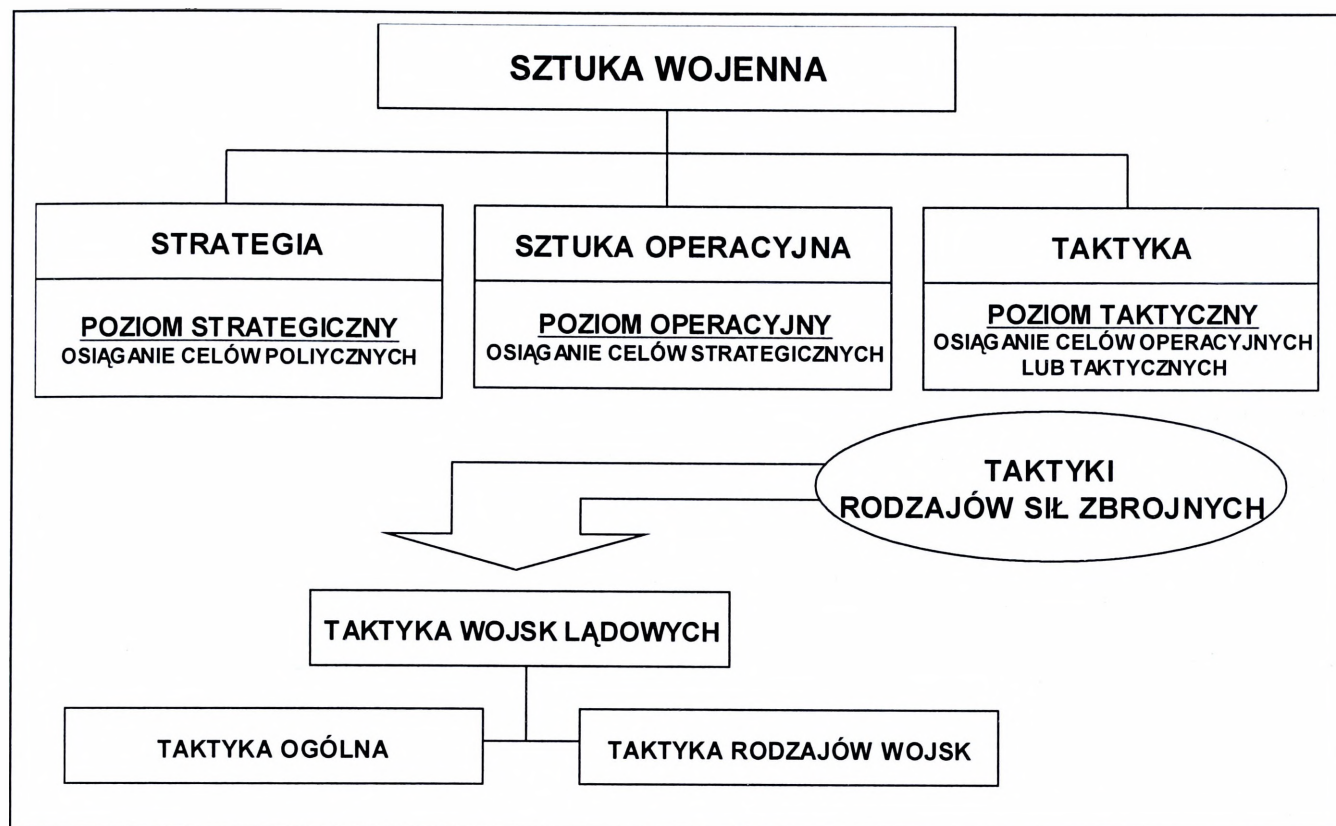
Zgodnie z zapisami wprowadzonego w życie w 2008 roku „Regulaminu działań Wojsk Lądowych” *taktyka* definiowana jest jako „sztuka zarządzania siłami, rozwinięcia ich do walki celem osiągnięcia rozstrzygnięcia, mającego wpływ na cel operacyjny z maksymalnym oszczędzeniem wysiłku”, natomiast taktyczny *szczebel działań bojowych* określany jest jako „szczebel działań bojowych, na którym planuje się i prowadzi bitwy i inne działania w celu osiągnięcia celów wojskowych przydzielonych formacją i jednostkom taktycznym”⁵⁴. Działania taktyczne obejmują wszelkie działania wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej na polu walki. Działania te mogą obejmować zarówno działania bojowe, kryzysowe i stabilizacyjne.

Stosując kryteria znaczenia i charakteru „Regulamin działań Wojsk Lądowych” dzieli działania taktyczne na:

- a) zasadnicze;
- b) asymetryczne;
- c) przygotowawcze.

⁵³ J. Posobiec (red.), *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych*, Warszawa 2007, s. 10.

⁵⁴ *Regulamin...* wyd. cyt., s. 437.

Rys. 11 Miejsce taktyki w sztuce wojennej.

Źródło: opracowanie własne.

Mimo, iż taktyka jest najstarszym działem sztuki wojennej, na którą oddziałują wszelkie zmiany historyczne z zakresu prowadzenia działań bojowych (zmiany technologiczne, zasobowe itp.) to jej zasadniczy atrybut w stosunku do pozostałych działów sztuki wojennej pozostał bez zmian. Atrybutem tym jest bezpośredni udział w walce (realizacji zadań), rozumianej jako „wprowadzanie w życie” teoretycznych założeń sztuki operacyjnej i strategii.

Zmiany w „pojmowaniu” taktyki dotyczyć będą nie ogólnych założeń prowadzenia działań taktycznych, (kto, co, gdzie), lecz uwarunkowań ich wprowadzania w życie. Początek XXI wieku, po rozpadzie polityczno – militarne go systemu dwubiegunowego, cechuje się w stosunkowo małą groźbą wybuchu konfliktu światowego, a nawet dużego konfliktu regionalnego. Cechą obecnych czasów jest występowanie konfliktów o charakterze narodowo – wyzwoleniczym lub religijnym rozgrywanych w granicach jednego państwa lub regionu oraz wzrost operacji o znaczeniu pokojowym lub stabilizacyjnym z szerokim udziałem podmiotów międzynarodowych.

Działania taktyczne w dalszym ciągu prowadzą pododdziały, oddziały i związki taktyczne, które swoje zadania aktywnie realizują we wszystkich trzech stanach funkcjonowania państwa (pokój, kryzys, wojna). Cechą charakterystyczną jest, iż prowadząc działania stabilizacyjne i pokojowe w ramach operacji kierowanych przez Organizację Narodów Zjednoczonych lub Sojusz Północnoatlantycki, uczestniczą w nich stosunkowo niewielkie siły narodowe (Polskie Siły Zadaniowe) szczebla batalion – brygada, które prowadzą działania połączone, zarówno w aspekcie narodowym, jak i sojuszniczym. Powoduje to potrzebę koordynacji działań realizowanych między komponentami rodzajów sił zbrojnych na „niskim” szczeblu taktycznym. Ponadto realizacja zadań taktycznych ma bezpośredni (bliski) wpływ na osiągnięcie celów politycznych i strategicznych państwa w rejonie wykonywania działań bojowych. Powoduje to występowanie konieczności „nowego” spojrzenia na „wyróżniki” taktyki i ich właściwej interpretacji w zależności od rodzaju prowadzonych działań i ich umiejscowienia.

Do głównych determinantów i wyzwań zmian w taktyce (sposobach prowadzenia działań taktycznych) należą:

- zmiana struktury zagrożeń;
- rozwój techniki bojowej;
- transformacja przestrzeni funkcjonowania wojsk;
- udział w obronie kolektywnej;
- doświadczenia ze współczesnych konfliktów.

Zmiana struktury zagrożeń. Nastąpiła znaczna minimalizacja zagrożenia bezpośrednim konfliktem zbrojnym z udziałem Polski lub w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Pojawiły się nowe zagrożenia i wyzwania powodujące, że wojska lądowe mogą zostać użyte do ich marginalizacji. Do zasadniczych zagrożeń będą należeć zagrożenia terrorystyczne mogące się pojawić w kraju, jak w jego bezpośrednim sąsiedztwie, które oprócz bezpośrednich skutków w postaci zniszczeń prowadzić mogą do szerszej i długotrwałej destabilizacji sytuacji. Ich wystąpienie może negatywnie wpłynąć na zachowanie spokoju wewnętrznego w państwie. Wojska lądowe szczebla taktycznego są w gotowości do realizacji zadań związanych z likwidacją zagrożeń terrorystycznych. Do kolejnych zagrożeń

zaliczyć można pojawianie się punktów zapalnych o charakterze lokalnym, których działania w postaci aktów terrorystycznych mogą być przenoszone do krajów leżących w znacznej odległości. Zobowiązania międzynarodowe wykreowały udział sił zbrojnych w operacjach mających na celu przywrócenie pokoju i stabilizacji nawet w regionach znacznie odległych od macierzystego kraju. Rozrósł się wachlarz zagrożeń „niezbrojnych”, do których zaliczyć można klęski żywiołowe i ekologiczne, kryzysy ekonomiczne i niekontrolowane migracje. Zagrożenia te, ze względu na swój charakter zwalczane będą w bliskiej współpracy z innymi siłami bezpieczeństwa państwa (policja, straż graniczna itp.).

Rozwój techniki bojowej. Duża dynamika zmian kreuje nowe sposoby wykorzystania wojsk w prowadzeniu działań taktycznych. Nastąpiło przeobrażenie z ilości i masowości w jakość i precyzję. Pojawiły się nowe środki walki, zbierania informacji i ochrony wojsk, co ma bezpośredni wpływ na możliwości bojowe wojsk i podkreślenie wielowymiarowości współcześnie prowadzonych działań. Uzyskanie znacznej przewagi technologicznej nad przeciwnikiem jest obecnie głównym determinantem odniesienia sukcesu w walce. Siły ilościowo mniejsze (ludzie, sprzęt) posiadające przewagę technologiczną są w stanie nawiązać skuteczną walkę z liczniejszym przeciwnikiem. Wprowadza to konieczność opracowania (weryfikacji) sposobów walki w warunkach liczebnej przewagi przeciwnika, przy znacznej przewadze technologicznej wojsk własnych. W takich wypadkach zasadniczym celem nie będzie zniszczenie wojsk przeciwnika, lecz zidentyfikowanie i odnalezienie jego Centre of Gravity⁵⁵, a następnie obezwładnienie go, a poprzez to uniemożliwienie podjęcia skutecznych działań przez resztę wojsk przeciwnika.

Transformacja przestrzeni funkcjonowania wojsk. Siły zbrojne, w tym wojska lądowe nie są już przeznaczone do działania w wojennych operacjach obronnych. Chociaż obrona granic i niepodległości jest ich głównym zadaniem, to siły te aktywnie realizują zadania w czasie pokoju i kryzysu. Mogą to być zadania

⁵⁵ Centre of Gravity (środek ciężkości) - właściwości, możliwości lub miejsca szczególne z których kraj (naród), sojusz, siły zbrojne lub inne grupy czerpią swobodę działania, siłę fizyczną lub wolę walki, *Regulamin ...*, wyd. cyt., s. 436.

związane z niesieniem pomocy humanitarnej ludności, zapewnienie warunków pokojowej koegzystencji zwaśnionych stron lub stabilizowania sytuacji kryzysowej, której głównym celem będzie niedopuszczenie do przerodzenia się kryzysu w otwarty konflikt zbrojny.

Udział w obronie kolektywnej. Polska jest aktywnym członkiem organizacji międzynarodowych (Organizacja Narodów Zjednoczonych), polityczno – gospodarczych (Unia Europejska) i sojuszów obronnych (NATO). Jednym z głównych celów tych organizacji jest zapewnienie bezpieczeństwa swoim członkom. Realizowane to jest między innymi poprzez prawo do prowadzenia i udziału w obronie kolektywnej, co jest jednym z podstawowych założeń Sojuszu Północnoatlantyckiego. Przy czym działania Unii Europejskiej i NATO są rozszerzane i obecnie znacznie wychodzą poza obszar dotychczasowej statutowej odpowiedzialności. Społeczność międzynarodowa aktywnie organizuje i przeprowadza wojskowe operacje międzynarodowe o charakterze pokojowym i kryzysowym, w których uczestniczą wielonarodowe komponenty sił zbrojnych różnych państw. Powoduje to konieczność wcześniejszego wydzielenia narodowych komponentów wojskowych i przygotowania ich do działania w środowisku międzynarodowym, w znacznym oddaleniu od granic państwa. Udział w operacjach pokojowych i reagowania kryzysowego skutkuje koniecznością przystosowania lub opracowania nowych sposobów prowadzenia działań taktycznych uwzględniających stojące przed takimi operacjami cele.

Doświadczenia ze współczesnych konfliktów. Szczegółowa analiza prowadzonych działań bojowych i stabilizacyjnych początku XXI wieku jest podstawą opracowania teoretycznych założeń charakteru przyszłych konfliktów zbrojnych oraz sposobu działania i osiągania celów przez wojska biorące udział w działaniach bojowych. Daje się zauważyć pewne usamodzielnienie działających związków taktycznych, które dążą do osiągnięcia celów operacyjnych mając zagwarantowaną pełną swobodę działania na przydzielonych im samodzielnych kierunkach. Wojska te po zakończeniu zasadniczej fazy działań zbrojnych biorą udział w zapewnieniu stabilizacji sytuacji w regionie.

Wszystkie pojawiające się współcześnie uwarunkowania prowadzenia działań, w tym działań taktycznych wpływają bezpośrednio na sposób prowadzenia walki, a poprzez to na modyfikację struktur organizacyjnych wojsk.

Obecne działania bojowe charakteryzują się wielowymiarowością i ciągłością oddziaływania na przeciwnika. Jego elementy ugrupowania są obezwładniane na maksymalnych odległościach rażenia. W działaniach taktycznych kładzie się nacisk na jednoczesne prowadzenie działań głębokich, bezpośrednich i tylnych.

Celem działań głębokich jest ograniczenie manewru przeciwnikowi i ograniczenie swobody działania w jego strefie tylnej, a poprzez to stworzenie sprzyjających warunków działania w strefie bezpośredniej. Działania te realizowane są poprzez uderzenia środków ogniowych dalekiego zasięgu, lotnictwa wojsk lądowych, a także bezpośrednich ataków wojsk znajdujących się w strefie działań głębokich (wojska, które przeszły do działań nieregularnych, oddziały rajdowe i wydzielone). Obiektem ataku są elementy ugrupowania bojowego lub infrastruktury mające wpływ na spoistość działań przeciwnika i jego tempo działania.

Celem działań bezpośrednich jest pokonanie sił głównych przeciwnika, bądź też wiązanie walką jego sił i obniżanie jego potencjału, a poprzez to przejęcie lub utrzymanie inicjatywy. Prowadzone są przy maksymalnym wykorzystaniu posiadanego potencjału bojowego. Obiektem destrukcji są zasadnicze elementy ugrupowania bojowego przeciwnika.

Celem działań tylnych jest stworzenie (zapewnienie) wojskom własnym dogodnych warunków do prowadzenia działań bezpośrednich. Realizuje się to poprzez utrzymanie swobody działania i manewru oraz zapewnienie warunków właściwego rozśrodkowania wojsk, odtwarzania przez nie zdolności bojowej i ich ochrony przed atakami przeciwnika.

Zmiana charakteru współczesnych konfliktów zbrojnych wpłynęła na zmiany w strukturach organizacyjnych wojsk. Przejście z „ilości w jakość” spowodowało powstanie brygad trzy batalionowych, które w zamiarach organizacyjnych mają liczyć więcej ogólnowojskowych środków bojowych niż wcześniejsze brygady

pięć batalionowe⁵⁶. Dąży się do usamodzielnienia batalionów pod względem wykonywania działań bojowych. W dalszym ciągu rozwija się koncepcja „modułowego” funkcjonowania sił zbrojnych, których idea jest przygotowanie w czasie pokoju podstawowych modułów bojowych, które w razie potrzeby łączone byłyby w większe związki taktyczne, a te wydzielane do zgrupowań operacyjnych. Podstawowe moduły ogólnowojskowe tworzone byłyby na bazie batalionów lub brygad. Podobna sytuacja występowałaby w oddziałach (pododdziałach) rodzajów wojsk.

W związku ze zwiększeniem się aktywności Polski na arenie międzynarodowej w operacjach stabilizacyjnych i pokojowych realizowanych pod auspicjami NATO i Unii Europejskiej, wystąpiła konieczność tworzenia zgrupowań zadaniowych do udziału w poszczególnych operacjach. Ich podstawowym celem funkcjonowania było stworzenie ugrupowania bojowego ze strukturą umożliwiającą efektywne, ale i samodzielne (oderwanie od sił w kraju) wykonywanie zadań w konkretnych warunkach bojowych i środowiskowych. Zgrupowania te tworzone były (są) na bazie dywizji (Irak), brygady (Afganistan), batalionu (Afganistan, Czad).

Zmiana współczesnych uwarunkowań prowadzenia działań taktycznych spowodowała konieczność „wyeksponowania”, niektórych rodzajów działań taktycznych w obowiązującym w wojskach lądowych regulaminie, co jest wynikiem odzwierciedleniem szerokiego spectrum zadań realizowanych przez wojska lądowe w kraju i poza jego granicami. Do zmian tych należy pojawienie się w podziale działań taktycznych działań asymetrycznych, z przynależnymi do nich działaniami specjalnymi, przeciwdywersyjnymi, antyterrorystycznymi oraz nieregularnymi (rys. 12). Działania te były już historycznie usystematyzowane, jednakże ich umieszczenie w działaniach asymetrycznych bardziej w pełni oddaje charakter ich przygotowania i prowadzenia.

⁵⁶ Przejście z batalionów 30 wozowych (czołgi, BWP) na bataliony 54 (58) wozowe. Wynika to ze zwiększenia liczby BWP (czołgów) w plutonach o 1 szt. Oraz pojawienia się czwartych kompanii w batalionach.

DZIAŁANIA TAKTYCZNE	
ZASADNICZE	BOJOWE
	STABILIZACYJNE
	WSPARCIA POKOJU
ASYMETRYCZNE	SPECJALNE
	ANTYTERRORYSTYCZNE
	PRZECIWDYWERSYJNE
	NIEREGULARNE
PRZYGOTOWAWCZE	OSIAGANIE ZDOLNOŚCI
	PRZEMIESZCZANIE
	ROZMIESZCZANIE
	ODTWARZANIE ZDOLNOŚCI

Rys. 12 Ogólny podział działań taktycznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Regulaminu działań Wojsk Lądowych” s. 14, Warszawa 2008.

W kontekście znaczenia i charakteru działania taktyczne dzielą się na:

- zasadnicze;
- asymetryczne;
- przygotowawcze.

Działania zasadnicze dzielą się na bojowe, stabilizacyjne i wsparcia pokoju, przy czym w skład działań bojowych wchodzi działania podstawowe (obrona, natarcie i opóźnianie) i uzupełniające zawierające etapy pośrednie walki. Nowością w stosunku do poprzednich regulaminów jest pojawienie się działań stabilizacyjnych, natomiast działania „pomocnicze” zostały zastąpione działaniami „przygotowawczymi”, w których oprócz „przemieszczania” i „rozmieszczania” pojawiło się „odtworzenie zdolności” oraz „osiąganie zdolności”.

Współczesna taktyka, podobnie jak wcześniej, charakteryzuje się wypracowanymi historycznie prawidłowościami skutecznego i sprawnego działania, które określone zostały jako zasady taktyki (tożsame z zasadami sztuki

wojennej) oraz zdefiniowanymi czynnikami walki zbrojnej. Zasady taktyki i czynniki walki w różnych armiach mogą mieć różny podział i mogą stanowić różny zespół sformułowań, jednakże ich podstawa zawsze będzie tożsama⁵⁷.

„Regulamin działań wojsk lądowych” wymienia siedem podstawowych zasad sztuki wojennej. Należą do nich:

- celowość działań;
- aktywność działań;
- ekonomia sił;
- manewrowość;
- zaskoczenie;
- zachowanie zdolności bojowej;
- czynnik ludzki.

Celowość działań. Każde działanie winno posiadać swój jednoznaczny i bezpośredni cel określony przez dowódcę, zrozumiały dla wykonawców i realny do wykonania. Cel ten jest swoistym kierunkowskazem i motywem działania jednocześnie stanowi podstawę do planowania działań przez podwładnych

Aktywność działań. Dążenie do narzucenia swojej woli walki przeciwnikowi w każdych warunkach i czasie, na wszystkich szczeblach dowodzenia. Umożliwia to utrzymanie lub przejęcie inicjatywy działania i osiągnięcie założonych celów walki. Wyraża się w uprzedzaniu przeciwnika oraz przenoszeniu punktu ciężkości na najważniejsze kierunki i rejony i obiekty.

Ekonomia sił. Przejawia się w racjonalnym wykorzystaniu posiadanego potencjału bojowego dla osiągnięcia celu walki. Oznacza jednocześnie dążenie do skupienia głównego wysiłku posiadanych sił i środków na zasadniczym elemencie działania (element ugrupowania przeciwnika, rejon, obiekt), którego pokonanie (opанowanie) umożliwi osiągnięcie zasadniczego celu walki.

Manewrowość. Zdolność do wykonania ruchu w reakcji na sytuację lub zgodnie z przyjętym planem działania. Umożliwia uchylenie się od starcia w niekorzystnych warunkach oraz skoncentrowanie sił i środków w określonym

⁵⁷ Według narodowych dokumentów normatywnych w USA i Rosji wyróżnia się 9 podstawowych zasad walki, a Niemczech 16 (stan na 2001 rok), szerzej *Taktyka ogólna wojsk lądowych*, załącznik nr 4, Warszawa 2001

miejscu i czasie dla przeniesienia punktu ciężkości lub uzyskania przewagi. Bez manewrowości nie będzie możliwe uzyskanie zaskoczenia, zachowanie aktywności (inicjatywy) i przestrzeganie zasad ekonomii sił.

Zaskoczenie. Przejawia się nagłym niespodziewanym przez przeciwnika działaniem. Wyraża się nieszablonowością rozwiązań, związanych z użyciem sił i środków rażenia, manewrze i szybkością działania zgodnych z powziętym zamiarem walki, ale niespodziewanym dla przeciwnika pod względem miejsca, czasu, sił i sposobu rozegrania walki.

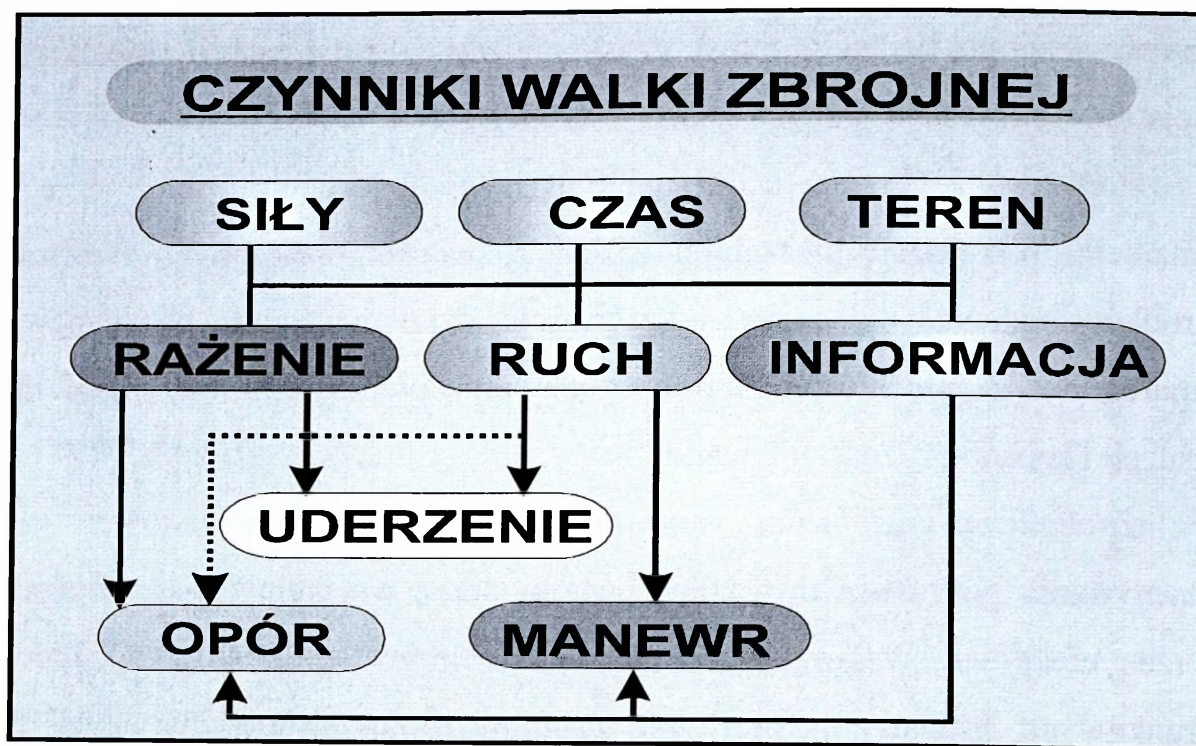
Zachowanie zdolności bojowej. Wyraża się koniecznością ciągłego utrzymywania gotowości do podjęcia walki przez wojska własne. Osiąga się to poprzez efektywne wykorzystanie posiadanych sił i środków oraz zapewnienie warunków do odtwarzania przez nie zdolności bojowej także w czasie trwania walki.

Czynnik ludzki. Wyraża się eksponowaniem podmiotu ludzkiego jako jednego z głównych determinantów osiągnięcia sukcesu w walce. Obejmuje on: przywództwo, morale, inicjatywę, kreatywność i wytrzymałość. Określają one gotowość i determinację do podjęcia działań oraz wolę i poświęcenie dowódców i żołnierzy w walce.

Nie mniej istotne od zasad taktyki (sztuki wojennej) są czynniki walki zbrojnej, które wynikają bezpośrednio z pojęcia walki zbrojnej, a więc rodzaju walki, którego celem jest zniszczenie lub obezwładnienie przeciwnika przy wykorzystaniu broni. Na szczeblu taktycznym walka zbrojna występuje jako walka (bój) – czyli każde starcie z przeciwnikiem w skali taktycznej⁵⁸.

Do podstawowych czynników walki zbrojnej zalicza się: rażenie, ruch i informację, które są elementarnymi czynnikami zwalczania przeciwnika w każdych warunkach. Czynniki te odnosi się bezpośrednio do czynników operacyjnych: terenu, sił i czasu. Syntezą powyższych czynników jest manewr, uderzenie i opór, które są determinantem prowadzenia walki i osiągnięcia jej celu w działaniach taktycznych.

⁵⁸ Na szczeblu strategicznym walka zbrojna ze względu na skalę zjawiska może występować jako kampania, na szczeblu operacyjnym jako bitwa lub operacja, szerzej, *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, s. 21, Warszawa 2008.

Rys. 13 Czynniki walki zbrojnej.

Źródło: Regulamin działań Wojsk Lądowych, s. 22, Warszawa 2008.

Wnioski:

- historyczne ukształtowanie taktyki pozostaje bez zmian (zasady taktyki, czynniki walki zbrojnej itp.);
- zmiany w uwarunkowaniach prowadzenia walki najszybciej oddziałują na działania taktyczne, które stanowią najniższy poziom działań wojennych i są „najbliżej” pola walki, a więc wszelkich uwarunkowań przygotowania i prowadzenia działań;
- podział działań taktycznych musi odwzorowywać obecne wymagania stawiane wojskom, które bezpośrednio wynikają z politycznych zobowiązań państwa;
- coraz powszechniejsze, zwłaszcza w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych poza granicami kraju będzie prowadzenie działań połączonych między rodzajami sił zbrojnych, gdzie podstawowym komponentem taktycznym będzie brygada;

- zmiana struktury zagrożeń powoduje położenie nacisku na inne rodzaje działań taktycznych prowadzone przez wojska (działania pokojowe i stabilizacyjne oraz asymetryczne);
- podstawowe wyróżniki taktyki - zasady taktyki i czynniki walki zbrojnej pozostają bez zmian, nie mniej konieczna jest ich właściwa interpretacja w stosunku do aktualnie prowadzonych działań przez wojska lądowe w ramach operacji pokojowych i stabilizacyjnych.

3.2 RODZAJE DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH.

3.2.1 DZIAŁANIA ZASADNICZE.

Działania zasadnicze, można scharakteryzować jako działania podejmowane na szczeblu taktycznym, które mają bezpośredni i decydujący wpływ na osiągnięcie celów walki (wykonanie zadań). W ich skład wchodzi zarówno działania realizowane w czasie wojny, jak i kryzysu oraz pokoju (działania wojenne i działania inne niż wojenne). Ujmują więc wszystkie stany funkcjonowania państwa, charakteryzując możliwe działania podejmowane przez siły zbrojne, w tym wojska lądowe na szczeblu taktycznym.

Ze względu na bardzo szerokie uwarunkowania wykorzystania wojsk (pokój, kryzys, wojna) działania zasadnicze są najbardziej rozbudowane względem pozostałych rodzajów działań taktycznych (działań asymetrycznych i przygotowawczych), które w zasadzie nie mają charakteru „rozstrzygającego”.

Działania zasadnicze dzielą się na działania:

- bojowe;
- stabilizacyjne;
- wsparcia pokoju (rys. 14).

Rys. 14 Podział zasadniczych działań taktycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Regulamin działań Wojsk Lądowych, Warszawa 2008⁵⁹.

W działaniach zasadniczych najbardziej rozbudowane są działania bojowe, które polegają na uderzeniu bądź odparciu uderzenia przeciwnika, a w konsekwencji na doprowadzeniu rozbicia jego wojsk oraz opanowania lub utrzymania określonego rejonu. Działania te realizowane są w stanie wojny, lecz poszczególne ich rodzaje mogą także wystąpić epizodycznie zarówno w działaniach stabilizacyjnych, jak i pokojowych, jednakże nie będą tam miały charakteru zasadniczego.

Działania bojowe dzielą się na działania:

⁵⁹ Podział działań bojowych na podstawie rys. nr 1, s.14 oraz treści zawartych w regulaminie (etapy pośrednie: s.107 – 127, działania aeromobilne i w okrążeniu: s. 149 – 171, 233 – 240). Podział działań stabilizacyjnych i wsparcia pokoju na podstawie treści zawartych s. 247 – 263, gdyż rys. nr 1 z podziałem powyższych działań nie odpowiada treści zawartym w Regulaminie.

- podstawowe;
- uzupełniające.

Działania podstawowe mają rozstrzygający charakter walki, decydują o powodzeniu działań, osiągnięciu celów i realizacji działań. W ich skład wchodzi:

- obrona;
- natarcie;
- opóźnianie.

Obrona jako podstawowy rodzaj walki jest działaniem zamierzonym lub wymuszonym prowadzonym w celu udaremnienia lub odparcia uderzeń wojsk przeciwnika, zadania im maksymalnych strat, utrzymania zajmowanego rejonu oraz stworzenia warunków do działań zaczepnych⁶⁰.

Jej zasadniczym celem jest stworzenie warunków do przejścia do działań zaczepnych (siłami narodowymi, sojuszniczymi) realizowane poprzez obniżenie potencjału przeciwnika, utrzymanie zasadniczych, dominujących rejonów i obiektów, a konsekwencji zyskanie na czasie i uzyskanie warunków do przejęcia inicjatywy.

Innymi celami prowadzenia obrony mogą być:

- umożliwienie skupienia wysiłku wojsk własnych w innym rejonie;
- zmuszenie przeciwnika do przyjęcia walki w niedogodnym dla niego terenie.

Obrona rozumiana jako całokształt działań przeciwofensywnych wymierzonych w przeciwnika musi charakteryzować się trwałością, aktywnością oraz zdolnością do odparcia uderzeń powietrzno – lądowych (morskich) przeciwnika, które realizuje się poprzez utrzymanie swobody działania, ciągle oddziaływanie na przeciwnika i jego infrastrukturę, zachowanie możliwości manewrowych oraz sił (warunków) do wykonania zwrotów zaczepnych i zabezpieczenia wejścia do walki sił przełożonego.

⁶⁰ *Regulamin...* wyd. cyt., s.27.

	SIŁY	CZAS	PRZESTRZEŃ
WZGLĘDEM PRZECIWNIKA	>ZADANIE STRAT >OBNIŻENIE POTENCJAŁU	>STARTA CZASU >NARAŻENIE NA ODDZIAŁYWANIE	>NIEDOPUSZCZENIE DO ZAJĘCIA TERENU >UNIEMOŻLIWIENIE MANEWRU
WOJSKA WŁASNE	>WYKORZYSTANIE TERENU >MINIMALIZACJA STRAT >SKUPIENIE WYSIŁKU	>ZYSKANIE NA CZASIE >STWORZENIE WARUNKÓW DO DZIAŁAŃ ZACZEPNYCH	>UTRZYMANIE TERENU >ODZYSKANIE TERENU

Rys. 15 Cele szczegółowe obrony.

Źródło: opracowanie własne.

Przejsie do obrony może mieć charakter zamierzony – wynika z powziętego planu działania lub wymuszony – na wskutek zaistniałej sytuacji (np. niepowodzenie w natarciu).

Wyróżnia się dwa rodzaje obrony:

- > obronę pozycyjną;
- > obronę manewrową.

Obrona pozycyjna. Jej celem jest utrzymanie ważnych (kluczowych) rejonów oraz załamanie natarcia przeciwnika w głównym pasie obrony. Realizowana jest poprzez zaangażowanie przeciwnika w walkę na pozycjach obronnych, gdzie jest rażony na całej głębokości. Istotą obrony pozycyjnej jest utrzymanie nakazanego terenu poprzez takie cechy jak opór i rażenie. W obronie tej zasadnicze siły znajdują się w głównym obszarze (pasie, rejonie) odpowiedzialności obronnej z zadaniem zatrzymania przeciwnika i utrzymania nakazanych rubieży. Obrona pozycyjna nie prowadzi do rozbicia (zniszczenia) przeciwnika, lecz do stworzenia warunków umożliwiających podjęcie kolejnych działań zmierzających do jego rozbicia.

Obrona manewrowa. Jej celem jest osłabienie natarcia przeciwnika i rozbicie jego sił w głębi, a poprzez to przejęcie inicjatywy. Realizowana jest poprzez obronę kluczowych obiektów, kanalizowanie w głąb i rozbicie zamierzonym kontratakiem zasadniczych elementów ugrupowania bojowego przeciwnika. Stwarza to warunki

do przejęcia inicjatywy oraz odzyskania utraconego wcześniej terenu. Charakterystyczne dla prowadzenia obrony manewrowej jest łączenie elementów działań obronnych, opóźniających i zaczepnych.

W zależności od możliwości, potrzeb oraz specyfiki obrony tworzone jest ugrupowanie bojowe, które jest jednym z elementów realizacji celu obrony.

W skład ugrupowania bojowego w obronie wchodzi:

a) elementy podstawowe:

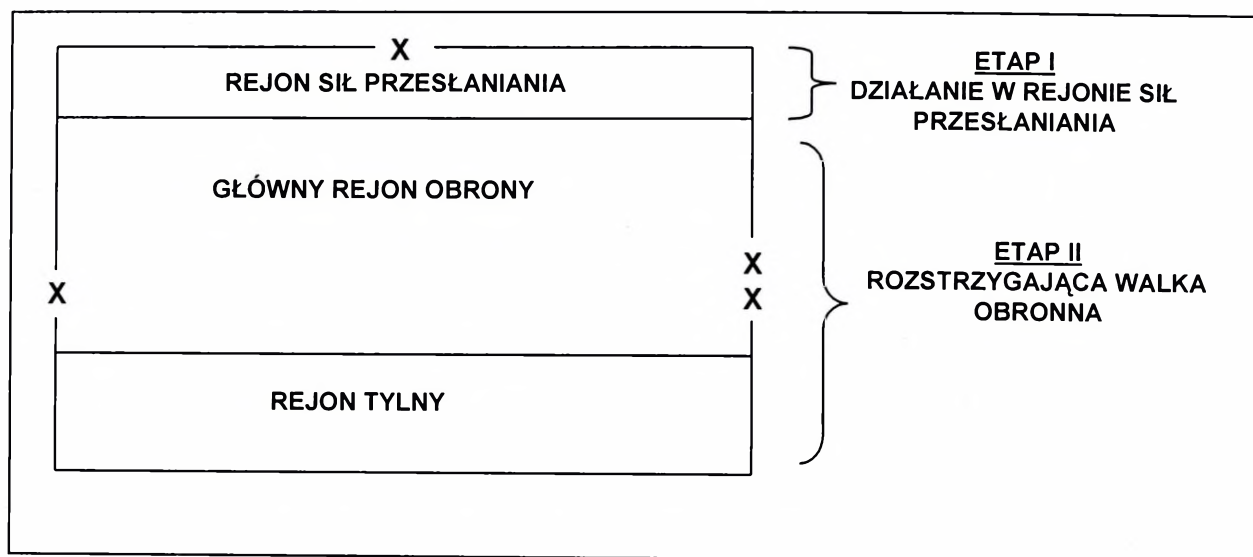
- pierwszy rzut;
- kolejne rzuty;
- odwód ogólnowojskowy;
- zgrupowanie artylerii;
- oddział (pododdział) przeciwlotniczy;
- elementy systemu rozpoznania;
- elementy systemu walki elektronicznej;
- elementy systemu działań psychologicznych;
- odwód przeciwpancerny;
- oddział zaporowy;
- stanowiska dowodzenia;
- odwody innych rodzajów wojsk;
- oddziały (pododdziały) i urządzenia logistyczne.

b) elementy dodatkowe:

- oddział wydzielony;
- taktyczny desant powietrzny;
- zgrupowanie (grupa) desantowo – szturmowa;
- odwód przeciwdesantowy;
- batalionowa grupa zadaniowa;
- grupa (oddział) ratunkowo – ewakuacyjny;
- oddziały obejścia;
- oddziały (grupy) szturmowe;
- oddziały zabezpieczenia ruchu;

- elementy wojsk znajdujących się w stałych rejonach odpowiedzialności;
- inne siły znajdujące się w obszarze (pasie, rejonie) obrony⁶¹.

Ugrupowanie bojowe jest rozwijane w ramach obszaru (pasa, rejonu) odpowiedzialności obronnej danego szczebla dowodzenia, które jest podstawą prowadzenia działań głębokich, bezpośrednich i tylnych w poszczególnych etapach prowadzenia obrony.

Rys. 3. 1 Podział rejonu odpowiedzialności obronnej brygady (schemat).

Źródło: opracowanie własne.

Natarcie jest kolejnym rodzajem zasadniczych działań taktycznych. Jest działaniem podstawowym, a poprzez swoją specyfikę także działaniem rozstrzygającym. Polega na rażeniu przeciwnika, wykonaniu uderzenia, rozbicia jego wojsk i opanowania zajmowanego przez niego terenu⁶². Prowadzone jest w formie zwrotów zaczepnych sięgających w głąb wojsk przeciwnika.

Jego istotą jest ruch „do przodu” wynikający z nieustannego stosowania manewru, uderzeń i obejść powiązanych z ciągłym rażeniem ogniowym i wykonywanymi desantami w głębi obrony przeciwnika, co w konsekwencji ma doprowadzić do zachwiania trwałości obrony przeciwnika.

Do celów szczegółowych w natarciu należy:

- zajęcie terenu;

⁶¹ *Regulamin ...* wyd. cyt., s.39.

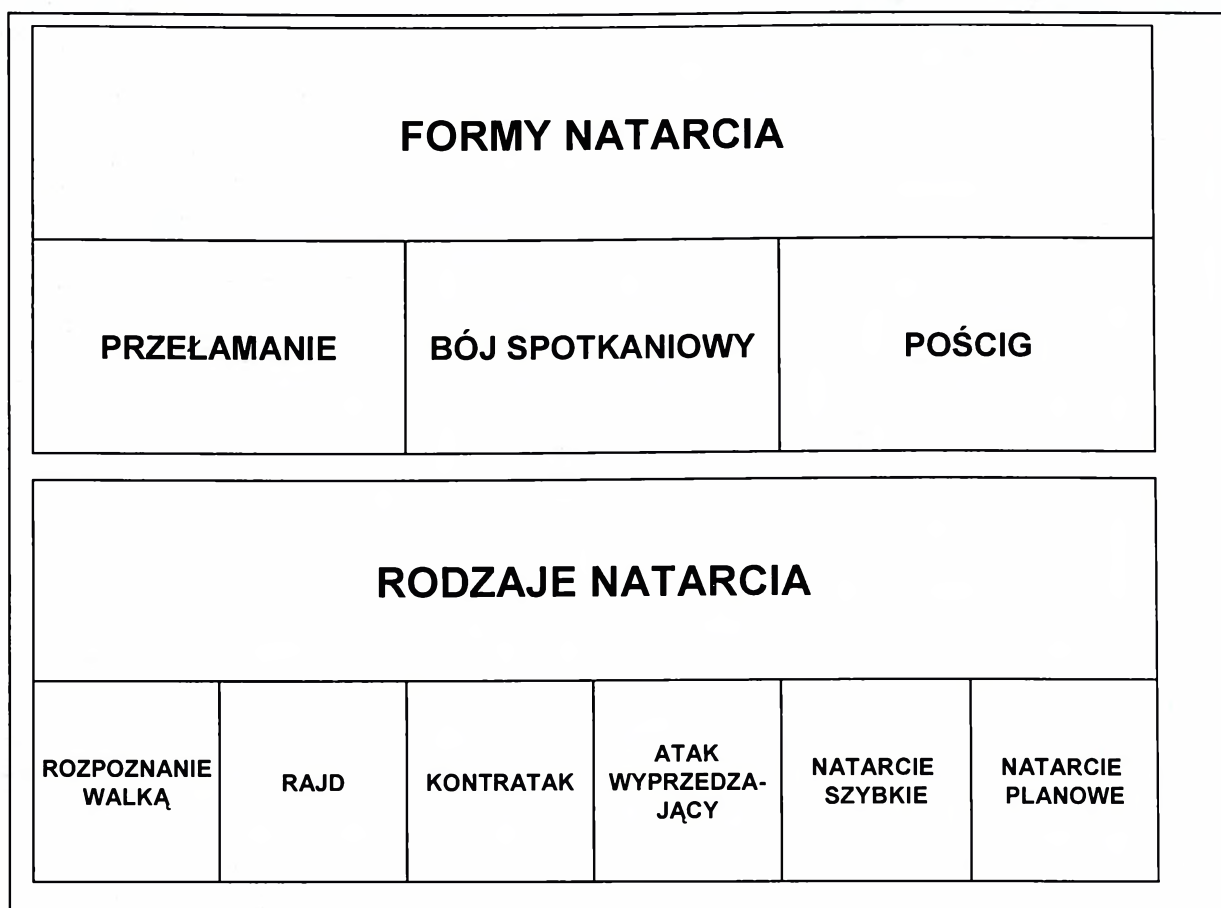
⁶² Tamże, s. 55.

- przejęcie inicjatywy;
- uniemożliwienie przejęcia inicjatywy przez przeciwnika;
- wiązanie walką sił przeciwnika, dezorganizacja jego manewru;
- pozbawienie przeciwnika sił i środków, rozbicie jego zgrupowań uderzeniowych;
- odwrócenie uwagi przeciwnika od działań w innym rejonie;
- zdobycie informacji;

Do celów końcowych natarcia należą określone obiekty i tereny do opanowania lub wskazane do zniszczenia zgrupowanie sił przeciwnika.

Do natarcia można przejść z marszu (z zajmowaniem lub bez zajmowania rejonu wyjściowego) lub z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Ze względu na zwiększenie możliwości rozpoznania przez przeciwnika oraz wzrost zasięgu jego środków ogniowych natarcie z marszu musi być prowadzone z pełną dynamiką, a użycie wojsk wymaga pełnej koordynacji. Jednakże w porównaniu z wojskami znajdującymi się w styczności siły te są mniej narażone na ciągłe oddziaływanie przez przeciwnika oraz istnieje możliwość wykorzystania elementu zaskoczenia. Z drugiej strony siły przechodzące do natarcia ze styczności mają korzystniejsze warunki do zapoznania się z terenem i systemem obrony przeciwnika, co pozwala lepiej zorganizować natarcie. Niemniej jednak element zaskoczenia będzie niewielki, a samo przyjmowanie ugrupowania do natarcia będzie mogło zostać rozpoznane i narażone na oddziaływanie ogniowe przeciwnika.

Wyróżnia się trzy formy i sześć rodzajów natarcia (rys. 16).

Rys. 16 Formy i rodzaje natarcia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Regulaminu działań Wojsk Lądowych*.

Formy natarcia dzieli się ze względu na ogólny sposób działania wojsk własnych i przeciwnika. O ile wojska własne, zgodnie z definicją, zawsze wykonują „ruch do przodu”, a więc ich cel znajduje się w głębi ugrupowania przeciwnika, to rozróżnienie następuje ze względu na sposób działania przeciwnika (obrona, natarcie, wycofanie).

Przełamanie. Polega na wykonaniu uderzenia czołowego na broniącego się przeciwnika, celem dokonania wyłomu w jego ugrupowaniu i wejścia w jego głąb lub na skrzydła. Realizowane jest w sytuacji, gdy nie ma możliwości obejścia jego stanowisk obronnych (teren, rozbudowa inżynieryjna, przyjęte ugrupowanie itp.). Organizatorem przełamania jest związek taktyczny, natomiast oddział może brać udział w jego wykonaniu.

Bój spotkaniowy. Ma miejsce wówczas, gdy obie strony dążą do wykonania zadania poprzez natarcie, a ich cele walki sięgają w głąb ugrupowania strony przeciwnej. Charakterystyczne w boju spotkaniowym jest dążenie do zaskoczenia

przeciwnika i poprzez śmiałe wykonanie ataku zajęcie dominujących rubieży terenowych, zniszczenie określonych elementów ugrupowania bojowego przeciwnika, a tym samym uzyskanie przewagi i przejęcie inicjatywy wyrażające się zmuszeniem przeciwnika do wycofania lub przejścia do obrony. Bój spotkaniowy może mieć miejsce w sytuacji odpierania kontrataków metodą zaczepną lub gdy przeciwnik odpiera nasz kontratak tą metodą, a ponadto w sytuacji wykonywania marszu (dofrontowego, rokadowego) oraz gdy obie strony zdecydują się zaatakować jednocześnie.

Pościg. Jest wynikiem uzyskania powodzenia przez wojska własne i ma miejsce w czasie wycofywania się przeciwnika. Jego celem jest rozbitcie wycofujących się wojsk przeciwnika, uniemożliwienie wyjścia im z walki (oderwania się) oraz organizacji obrony na kolejnych rubieżach. Cechą charakterystyczną prowadzenia pościgu jest równoczesne wiązanie wycofującego się przeciwnika walką oraz wychodzenie na jego skrzydła i tyły (obchodzenie) przez działanie desantów i oddziałów wydzielonych.

Rodzaje natarcia charakteryzują nam sposoby działania wojsk własnych w czasie jego wykonywania. Rozróżnia się następujące rodzaje natarcia:

- rozpoznanie walką;
- rajd;
- kontratak;
- atak wyprzedzający;
- natarcie szybkie;
- natarcie planowe.

Rozpoznanie walką. Realizowane jest poprzez wykonanie ataku na przeciwnika wydzielonymi siłami i środkami. Ma na celu zgromadzenie wiarygodnych informacji o przeciwniku będącym w obronie. Prowadzi się, gdy zdobycie niezbędnych informacji innymi sposobami jest niemożliwe. Zadaniem sił prowadzących rozpoznanie walką jest m.in. wykrycie rzeczywistego położenia sił przeciwnika w terenie oraz rozmieszczenia zasadniczych środków ogniowych, rozpoznanie systemu ognia i zapór oraz przyjętego ugrupowania bojowego. Prowadzenie rozpoznania walką ze względu na brak lub posiadanie ograniczonych

wiadomości o przeciwniku jest działaniem niezwykle skomplikowanym dodatkowo wymagającym takiego użycia sił i środków wsparcia, aby natarcie to w ocenie przeciwnika nosiło znamiona natarcia naszych sił głównych, co w konsekwencji spowoduje reakcję jego zasadniczych sił. Rozwój technicznych środków rozpoznania nie niweluje całkowicie potrzeby prowadzenia rozpoznania przeciwnika tą metodą, zwłaszcza w głębi jego obrony (kolejne pozycje), gdzie z braku czasu rozpoznanie struktury obrony przeciwnika innymi sposobami będzie niemożliwe, a czasem niecelowe.

Rajd. Jest to rodzaj natarcia prowadzony w głębi ugrupowania przeciwnika. Polega na gwałtownym, niespodziewanym (czasem „zamaskowanym”) wtargnięciu w głąb obrony przeciwnika, zniszczeniu określonego obiektu(ów) lub elementu(ów) ugrupowania bojowego przeciwnika i powrocie w grupowanie wojsk własnych. Rajdy mogą być realizowane przez wojska opancerzone jak i pododdziały aeromobilne, przerzucane w rejon działania drogą powietrzną z wykorzystaniem śmigłowców bojowych⁶³.

Kontratak. Jest specyficznym rodzajem natarcia, wykonywanym przez siły znajdujące się w obronie. Determinantem jego wykonania jest włamanie się przeciwnika w głąb obrony i dążenie do odzyskania poprzedniego położenia przez rozbicie wysuniętych sił przeciwnika. Może być wykonywany całością lub częścią sił (np. odwód) znajdujących się w obronie.

Atak wyprzedzający. Jest rodzajem natarcia realizowanym w czasie i na przeciwnika przygotowującego się do wykonania swojego natarcia. Ma na celu dezorganizację jego działań już w czasie przegrupowania, ześrodkowania lub tworzenia ugrupowania bojowego.

Natarcie szybkie. Realizowane jest dla wykorzystania nagle pojawiającej się sprzyjającej okazji do wykonania skutecznego natarcia, najczęściej w sytuacji braku gotowości przeciwnika do działania. Natarcie to charakteryzuje się dużą szybkością działania, wysokim tempem i dążeniem do utrzymania inicjatywy na całej

⁶³ Wykorzystując pododdziały aeromobilne do prowadzenia działań rajdowych – przerzucając je drogą powietrzną – należy zabezpieczyć im środki manewrowe do działań w terenie zajęтым przez przeciwnika lub ewakuować je drogą powietrzną. Obecnie śmigłowce będące na wyposażeniu WP nie są zdolne do dokonywania przelotu samochodów drogą powietrzną.

głębokości zadania. W takim działaniu czynności przygotowawcze, w tym rozpoznanie realizowane są tylko w niezbędnym zakresie, a rekompensowane są poprzez zyskanie czasu i elementu zaskoczenia.

Natarcie planowe. Charakteryzuje się planowym użyciem posiadanych sił i środków, przygotowaniem ich do natarcia zawczasu. Realizuje się przez skoordynowane użycie zmasowanej siły i środków wsparcia na wybranych kierunkach, w sytuacji gdy obrona przeciwnika jest dobrze zorganizowana i nie ma możliwości jej obejścia.

Jednym z zasadniczych elementów uzyskania powodzenia w natarciu jest przyjęcie właściwego ugrupowania bojowego w natarciu. Ugrupowanie i rozmieszczenie jego elementów uzależnione jest od stopnia przygotowania obrony przez przeciwnika, ukształtowaniem terenu oraz otrzymanym zadaniem. Ugrupowanie musi zapewnić pełne wykorzystanie posiadanego potencjału bojowego (ekonomia sił), zachowanie możliwości manewrowych i wsparcia, jak najmniejszą wrażliwość na uderzenia ogniowe przeciwnika, zmianę punktu ciężkości oraz pełne wykorzystanie warunków terenowych.

W skład elementów podstawowych ugrupowania bojowego w natarciu wchodzi:

- pierwszy rzut;
- odwód ogólnowojskowy;
- zgrupowanie artylerii;
- oddział (pododdział) przeciwlotniczy;
- elementy systemu rozpoznania;
- elementy systemu walki elektronicznej;
- elementy systemu działań psychologicznych;
- odwód przeciwpancerny;
- oddział zaporowy;
- oddział zabezpieczenia ruchu;
- stanowiska dowodzenia;
- odwody innych rodzajów wojsk;
- oddziały (pododdziały) i urządzenia logistyczne.

natomiast w skład elementów dodatkowych:

- kolejne rzuty;
- oddział wydzielony;
- oddział rajdowy;
- taktyczny desant powietrzny;
- zgrupowanie (grupa) desantowo – szturmowa;
- odwód przeciwdesantowy;
- grupa (oddział) ratunkowo – ewakuacyjny;
- oddział obejścia.

Niezależnie od sposobów przejścia do natarcia jego przebieg można podzielić na trzy etapy:

- a) podejście i rozwinięcie – realizowane przez wojska przechodzące do natarcia z marszu, jego celem jest terminowe podejście do rubieży ataku oraz rozwinięcie elementów ugrupowania bojowego;
- b) uderzenie – rozumiane jako atak i przełamanie obrony przeciwnika, jego celem jest dokonanie wyłomu w obronie przeciwnika i włamanie się w głąb jego obrony;
- c) walka w głębi obrony przeciwnika – rozumiane jako rozwinięcie natarcia, jego celem jest opanowanie (zniszczenie) nakazanych obiektów w głębi obrony przeciwnika, a także utrzymanie ich (lub kontynuacja natarcia) i umożliwienie wejścia do walki kolejnych sił przełożonego.

Kolejnym (trzecim) podstawowym rodzajem walki jest *opóźnianie*. Cechą charakterystyczną działań opóźniających w porównaniu do pozostałych podstawowych rodzajów działań taktycznych, jest to iż nie rozstrzygają one w swojej istocie starcia (obrona – zatrzymanie przeciwnika, natarcie – zniszczenie przeciwnika), lecz stanowią w zasadzie fazę przedwstępną dla innych rodzajów działań - wpływając na zmniejszenie potencjału przeciwnika i wymanewrowując go w określony teren.

Działania opóźniające to rodzaj działań, na który składa się „szereg walk, bitew, szeroko stosowany manewr, zmuszający siły główne przeciwnika

prowadzącego natarcie do rozwinięcia się przed zaplanowanymi kolejnymi rubieżami opóźniania, unikając jednocześnie rozstrzygających starć i zadając mu maksymalne straty”⁶⁴.

Do zasadniczych celów opóźniania należy:

- zadawanie przeciwnikowi strat, zmniejszanie jego potencjału bojowego;
- opóźnianie manewru przeciwnika;
- mylenie przeciwnika co do umiejscowienia przebiegu przedniego skraju obrony oraz spowodowanie konieczności rozdzielenia jego wysiłku rażenia ogniowego;
- zyskanie czasu na przygotowanie innych działań (w innym rejonie);
- rozpoznanie sił przeciwnika, określenie głównego kierunku jego natarcia;
- uniknięcie walki w niesprzyjających warunkach;
- umożliwienie (osłonięcie) wyjścia sił głównych z walki.

Z punktu widzenia działań opóźniających istotne jest czasowe utrzymywanie terenu i jego stopniowe oddawanie przeciwnikowi zapewniając sobie zachowanie elastyczności, możliwości manewrowych i swobody działania, a także unikanie starć w niekorzystnych warunkach. Tym samym uzyskuje się czas i kreowanie działań przeciwnika w kierunku pożądanym przez siły główne. Zadawanie start przeciwnikowi odbywa się na przygotowanych rubieżach (obrona) lub poprzez wykonywanie lokalnych kontrataków w skrzydła i tyły maszerującego, bądź rozwijającego się przeciwnika.

Na szczeblu taktycznym opóźnianie traktowane będzie jako etap pośredni zasadniczego planu walki i realizowane poprzez działanie wydzielonych wojsk (oddziałów wydzielonych, zgrupowań zadaniowych w pasach / rejonach sił przesłania). Działania opóźniające mogą być prowadzone trzema podstawowymi metodami i mieć postać:

- a) opóźniania ciągłego;
- b) opóźniania przemiennego;
- c) opóźniania mieszanego.

⁶⁴ *Regulamin ...* wyd. cyt., s.410.

Wybór metody uzależniony będzie od sił wyznaczonych do prowadzenia opóźniania, czasu na jego przygotowanie, ukształtowania terenu i sposobu działania przeciwnika.

Podobnie jak w pozostałych rodzajach działań, także działania opóźniające obecnie muszą charakteryzować się dużą manewrowością i przy zapewnieniu maksymalnego wsparcia wojsk walczących w pasie opóźniania. Obecnie dla osiągnięcia celów opóźniania ogromne znaczenie ma wykorzystanie śmigłowców bojowych, które mogą zostać użyte do szybkiego transportu wojsk na zagrożone kierunki oraz do zabezpieczenia ogniowego wyjścia walczących pododdziałów z walki. Ponadto śmigłowce wsparcia realizować mogą zadania odwodu przeciwpancernego wykorzystywanego do obezwładniania oddziałów wydzielonych przeciwnika dokonujących obejścia walczących wojsk.

W działaniach bojowych oprócz podstawowych rodzajów działań wyróżnia się jeszcze działania uzupełniające, które stanowią etapy pośrednie działań podstawowych.

Do etapów pośrednich zalicza się:

- marsz zbliżania;
- bój spotkaniowy;
- działania na połączenie;
- wycofanie;
- luzowanie.

Działania te, choć nie prowadzą do rozstrzygnięcia wyniku walki mają niezwykle istotny wpływ na jej przebieg. W swojej istocie stanowią etapy prowadzące do działań rozstrzygających oraz etapy następujące po ich zakończeniu, tym samym wypełniają luki w działaniach podstawowych i je uzupełniają zapewniając ich elastyczność i płynność.

Zasadniczym celem etapów pośrednich jest:

- zapewnienie ciągłości działań poprzez nawiązanie kontaktu z przeciwnikiem;
- uniknięcie decydującego starcia w warunkach niekorzystnych.

Marsz zbliżania. Jego celem jest doprowadzenie wojsk w określonym czasie, przy zachowaniu zdolności bojowej do obszaru bezpośredniego starcia

z przeciwnikiem i uchwycenie z nim kontaktu bojowego. Jest to marsz dofrontowy, który może mieć miejsce w czasie przewidywania boju spotkaniowego lub jako etap natarcia (podejście z głębi i rozwinięcie). Cecha odróżniającą go od innych rodzajów marszu jest założone w czasie planowania nawiązanie walki, co wpływa na sposób jego przygotowania i ugrupowania wojsk, które muszą zapewnić szybkie i zorganizowane wejście wojsk do walki⁶⁵.

Bój spotkaniowy. Dochodzi do niego podczas dążenia do nawiązania styczności z przeciwnikiem, gdy obie strony dążą do rozstrzygnięcia walki sposobem zaczepnym⁶⁶. Jego celem jest utrzymanie lub przejęcie inicjatywy oraz stworzenie dogodnych warunków do prowadzenia innych rodzajów działań.

Bój spotkaniowy może mieć miejsce w sytuacjach, gdy siły wykonujące marsz wejdą w niespodziewany kontakt z przeciwnikiem lub w sytuacji, gdy obie strony dążą do jednoczesnego opanowania obiektu (terenu) o decydującym znaczeniu dla dalszego prowadzenia walki. Cecha charakterystyczną boju spotkaniowego jest krótki czas na jego przygotowanie oraz posiadanie niewielu informacji o przeciwniku. Determinantami osiągnięcia sukcesu w boju spotkaniowym są czas i przestrzeń, rozumiane jako uzyskanie zaskoczenia (szybkość, tempo) i wykorzystanie terenu (razenie, wejście w luki i skrzydła przeciwnika).

Działania na połączenie. Realizowane są w terenie zajęтым przez przeciwnika i wyrażają się dążeniem do nawiązania styczności między dwoma lub więcej oddziałami (pododdziałami) wojsk własnych. Efektem tych działań jest zniszczenie przynajmniej części sił przeciwnika znajdujących się między wojskami własnymi.

Działanie na połączenie może być prowadzone dwoma sposobami:

- a) obustronnie zaczepnymi – gdy oba (lub więcej) zgrupowania bojowe dążą do nawiązania kontaktu przez działania zaczepne (natarcie);

⁶⁵ W marszu zbliżania jako jeden z elementów podstawowych ugrupowania bojowego występuje oddział wydzielony, gdzie w pozostałych rodzajach marszu siły ubezpieczają się działaniem awangardy.

⁶⁶ Bój spotkaniowy rozpatrywany może być jako *forma natarcia* oraz w sytuacji, gdy siły prowadzą inne rodzaje działań - wówczas stanowi etap pośredni.

- b) jednostronnie zaczepnymi – gdy jedno ze zgrupowań opanowuje obiekt w terenie zajęтым przez przeciwnika lub została w tym obiekcie zatrzymana (zisolowana), a drugie zgrupowanie dąży do nawiązania kontaktu wykonując natarcie.

Działania te mogą wystąpić w trakcie łączenia się siłami okrążonymi lub odciętymi przez przeciwnika, w czasie przebijania się oddziałów okrążonych do sił głównych, łączenia się sił głównych z oddziałami wydzielonymi (desantami) w głębi obrony przeciwnika lub w trakcie prowadzenia natarcia zbieżnego.

Wycofanie. Jest prowadzone w celu zerwania kontaktu bojowego z przeciwnikiem lub uchylenia się od starcia w niekorzystnej sytuacji. Polega na opuszczeniu w sposób zorganizowany zajmowanego terenu z zachowaniem zdolności bojowej.

Wycofanie może mieć miejsce w następujących okolicznościach:

- gdy istnieje zagrożenie pokonania wojsk własnych w zajmowanym rejonie;
- gdy osiągnięto cel działania i nie ma potrzeby utrzymywania wojsk w styczności (np. działania rajdowe);
- nie ma możliwości zabezpieczenia logistycznego walczących wojsk;
- gdy rozwój sytuacji w innych rejonach zagraża wojskom własnym (groźba okrążenia, wyjścia na tyły);
- dla wyciągnięcia przeciwnika w niekorzystne położenie (np. jako element działań opóźniających);
- dla wykonania manewru sił do innego rejonu działania.

Luzowanie. Jest podejmowane w celu zachowania zdolności bojowej walczących wojsk i przekazania odpowiedzialności za realizację zadań bojowych w danym rejonie innym wojskom. Luzowanie polega na przejęciu walki przez wojska luzujące od luzowanych i realizowane może być trzema sposobami:

- a) poprzez luzowanie wojsk w rejonie – gdzie siły walczące zastępowane są siłami luzującymi w dotychczas zajmowanym rejonie (stanowiskach). Głównie realizowane w trakcie obrony oraz w sytuacji bezpośrednio poprzedzającej przejście wojsk do natarcia z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem;

- b) poprzez luzowane metodą zaczepną – siły luzujące przejmują prowadzenie walki wykonując atak przez ugrupowanie wojsk własnych. Głównie realizowane w trakcie natarcia;
- c) poprzez luzowanie metodą obronną – gdy siły luzowane wychodzą z walki poprzez przekroczenie ugrupowania wojsk luzujących, znajdujących się głębi ich dotychczasowego ugrupowania. Głównie realizowane w czasie obrony dla poprawy położenia wojsk własnych lub w czasie przechodzenia do obrony po prowadzeniu natarcia.

Luzowanie wojsk będzie realizowane w sytuacji, gdy siły dotychczas prowadzące działania nie są już w stanie dalej ich prowadzić lub wykonały swoje zadania oraz gdy występuje konieczność ich przerwania w inny rejon działań.

Kolejnym rodzajem zasadniczych działań taktycznych są *działania stabilizacyjne*, które w zasadzie realizowane są przez wojska lądowe w fazie pokonfliktowej. Realizowane mogą być zarówno po działaniach wojennych (udziału w konflikcie), w którym wojska brały bezpośredni udział lub w ramach międzynarodowej operacji stabilizacyjnej w rejonie objętym konfliktem państw trzecich.

Zasadniczym celem działań stabilizacyjnych jest kształtowanie sytuacji w regionie, zwłaszcza w zakresie przywracania bezpieczeństwa i stanu normalnego funkcjonowania państwa. W swoim zakresie działania stanowią wypadkową działań bojowych wojsk i działań w ramach operacji wsparcia pokoju, przy czym działanie bojowe wojsk polega na utrzymaniu bezpieczeństwa i kontroli w strefie odpowiedzialności oraz przygotowaniu miejscowych sił bezpieczeństwa do realizacji powyższych zadań w przyszłości.

Działania stabilizacyjne mają charakter:

- wymuszający;
- demonstracyjny;
- prewencyjny;
- humanitarny;
- ratowniczy.

Wymuszanie. Polegać będzie kreowaniu przez wojsko zachowań względem przestrzegania bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz poszanowania prawa. W zależności od panującej sytuacji, w stosunku do ugrupowań rebelianckich prowadzących działania bojowe wymierzone w siły stabilizacyjne lub miejscową ludność, może zaistnieć potrzeba stosowania środków przymusu w postaci akcji bojowych wymierzonych w te ugrupowania i ich sieć zaopatrzenia. Przy czym działania podejmowane przez wojska muszą być zgodne z przyznanym im mandatem i uregulowaniami prawnymi międzynarodowymi.

Demonstrowanie. Są to działania jawne, podejmowane dla podkreślenia swojej obecności i gotowości do działania, które w zamierzeniu mają wpłynąć na poczucie bezpieczeństwa lokalnej społeczności oraz przyczynić się do stabilizacji w regionie.

Działania prewencyjne. Polegać będzie na zapobieganiu powstaniu (odrodzeniu się) sytuacji konfliktowej. W działaniu tym konieczna jest wcześniejsza identyfikacja zagrożeń oraz odpowiednie do ich stopnia użycie wojska, polegające między innymi na rozdzieleniu stron, czy też ich rozbrojeniu.

Działania humanitarne. Polegać będą na niesieniu pomocy dla miejscowej ludności oraz zabezpieczeniu jej dostarczenia przez organizacje międzynarodowe i lokalne. Zabezpieczenie podstawowego poziomu egzystencji jest niezbędnym elementem ustabilizowania sytuacji w regionie, a w dalszej części także wprowadzenia pokoju.

W ramach powyższych przedsięwzięć realizowane mogą być następujące zadania taktyczne:

- patrolowanie;
- izolowanie wrogich sił;
- kontrola drogowa;
- kontrola nad tłumem;
- obserwacja;
- okrążenie i przeszukanie;
- wzmocnienie rejonów zastrzeżonych;
- konwojowanie (ochrona transportów);

- zapewnienie przestrzegania porządku publicznego.

Szerokie spektrum przedsięwzięć realizowanych w działaniach stabilizacyjnych powoduje konieczność odpowiedniego, wcześniejszego przygotowania wojsk do udziału w nich. Działania te, w wypadku Polski, realizowane będą w znacznej odległości od granic, a tym samym wymagać będą przygotowania wojsk do działania zarówno w warunkach bojowych, jak i w sytuacjach nie bojowych wymagających „policyjnego” zapewnienia wsparcia i bezpieczeństwa.

Do podstawowych zasad działań stabilizacyjnych należą:

- koordynacja – jej celem jest zapewnienie współdziałania na wszystkich poziomach, w dążeniu do osiągnięcia wspólnego celu. Szczególnie istotna ze względu na współdziałanie w operacji stabilizacyjnej wielu elementów militarnych i niemilitarnych o charakterze międzynarodowym;
- bezpieczeństwo – zapewnienie pełnej ochrony lokalnemu społeczeństwu i organizacjom niosącym pomoc humanitarną. Użyte siły muszą być adekwatne do zagrożenia. Niezbędne jest nawiązanie współpracy ze społecznością w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom i uzyskania jej aprobaty do prowadzenia działań militarnych;
- synchronizacja – w działaniach stabilizacyjnych rozumiana jako integracja ze wszystkimi rodzajami działań podejmowanymi przez wojska w rejonie operacji. Działania te mają zarówno charakter militarny jak i pozamilitarny (np. odbudowa zniszczeń), a ich cele są ze sobą ściśle powiązane;
- legalność – działania stabilizacyjne w danym regionie muszą mieć podstawę (mandat) międzynarodowy wynikający z rezolucji organizacji międzynarodowych. Działania wojsk w strefie działań stabilizacyjnych powinny być prawnie zdefiniowane i cechować się przestrzeganiem prawa lokalnego co wpłynie korzystnie na akceptację tych działań przez społeczność międzynarodową. Jednocześnie w niektórych wypadkach wpływać mogą ograniczająco na taktyczne prowadzenie działań (np. użycie sprzętu ciężkiego);

- koordynacja i synchronizacja działań z lokalnymi siłami bezpieczeństwa i wojskiem – jako dążenie do przedstawienia sił stabilizujących jako sił wspierających, a nie okupujących lub narzucających nieakceptowalne żądania zewnętrzne. Działania te muszą być powiązane ze szkoleniem lokalnych sił bezpieczeństwa, a czasem ze względu na brak akceptacji dla tych sił –tworzeniem ich odpowiedników od podstaw.

Specyficzne uwarunkowania prowadzenia działań stabilizacyjnych powodują, iż wojska lądowe mogą uczestniczyć w czterech zasadniczych obszarach zadaniowych, które warunkują powodzenie i osiągnięcie celów operacji (działań) stabilizacyjnych. Należą do nich:

- a) bezpieczeństwo i kontrola;
- b) wsparcie sektora bezpieczeństwa publicznego;
- c) rekonstrukcja sektora publicznego;
- d) zarządzanie początkowe.

Grupę zasadniczych zadań realizowanych w ramach powyższych obszarów przedstawia tabela 3.1.

Tab. 2 Zestawienie zasadniczych zadań realizowanych przez wojska lądowe w głównych obszarach odpowiedzialności

OBSZARY ODPOWIEDZIALNOŚCI (ZADANIOWE)	GRUPY REALIZOWANYCH ZADAŃ
ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA	- ochrona personelu organizacji pozamilitarnych (w tym międzynarodowych) - normalizacja życia codziennego – kontrola rejonów zamieszkiwania, węzłów komunikacyjnych, obiektów użyteczności publicznej - działania bojowe skierowane przeciwko zmilitaryzowanym grupom rebelianckim - działania niemilitarne podejmowane w stosunku do grup niezadowolonego społecznego - kontrola migracji ludności - ochrona granic - rozbrojenie - zwalczanie zorganizowanej przestępczości
WSPARCIE SEKTORA BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO	- przekazanie odpowiedzialności za cywilne aspekty bezpieczeństwa publicznego - udział w odtworzeniu i szkoleniu sił bezpieczeństwa i wojska - szkolenie

OBSZARY ODPOWIEDZIALNOŚCI (ZADANIOWE)	GRUPY REALIZOWANYCH ZADAŃ
	- działania doradcze - rozbrojenie i demobilizacja zbrojnych ugrupowań paramilitarnych
REKONSTRUKCJA SEKTORA PUBLICZNEGO	- udział i wsparcie odbudowy podstawowej infrastruktury publicznej - zabezpieczenie bezpieczeństwa funkcjonowania sektora publicznego i życia politycznego - szkolenie - nawiązanie współpracy cywilno – wojskowej - pomoc w odbudowie zniszczeń
ZARZĄDZANIE POCZĄTKOWE	- wykonywanie zadań z zakresu zarządzania i kierowania na różnych szczeblach (do czasu przejścia odpowiedzialności przez miejscowe elity) - doradztwo w zakresie planowania i zarządzania - wsparcie w zakresie zarządzania i użytkowania infrastrukturą państwową i lokalną

Źródło: opracowanie własne.

Zadania te wykonywane będą przez wojska zgodnie z posiadanymi możliwościami i umiejętnościami. Szeroka gama przedsięwzięć, zwłaszcza „cywilnych” spowoduje konieczność włączenia do składu sił zadaniowych przedstawicieli narodowego układu pozamilitarnego oraz przeprowadzenia specjalistycznego szkolenia.

Działania wsparcia pokoju można zdefiniować jako działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych, podejmowane przez społeczność międzynarodową, z zamiarem utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu⁶⁷. Ich istotą jest dążenie, poprzez zastosowanie odpowiednich sił i środków, do zmiany sytuacji stanowiącej groźbę dla pokoju, a tym samym powstrzymanie rozrastania się konfliktu lokalnego - w regionalny – zagrażający pokojowi światowemu

Działania te powinny cechować się usankcjonowaniem przez ONZ lub inną organizację międzynarodową działającą zgodnie z postanowieniami Karty Narodów

⁶⁷ A. Czupryński, *Współczesna sztuka operacyjna i jej system pojęć*, s. 53, Materiały z konferencji naukowej pod red. J. Posobiec, *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych*, Warszawa 2007.

Zjednoczonych. Dotychczas dwukrotnie ONZ „zleciła” przeprowadzenie operacji wojskowej o charakterze wojennym (Korea 1950 – 1953, Irak 1991) oraz kilkunastokrotnie zwracała się do swych członków i organizacji międzynarodowych o przeprowadzenie wojskowych operacji pokojowych mających na celu rozdzielenie stron konfliktu, zapewnienie przestrzegania porozumień między stronami konfliktu czy też zapewnienie bezpieczeństwa i stabilizacji ludności zamieszkującej strefy konfliktu.

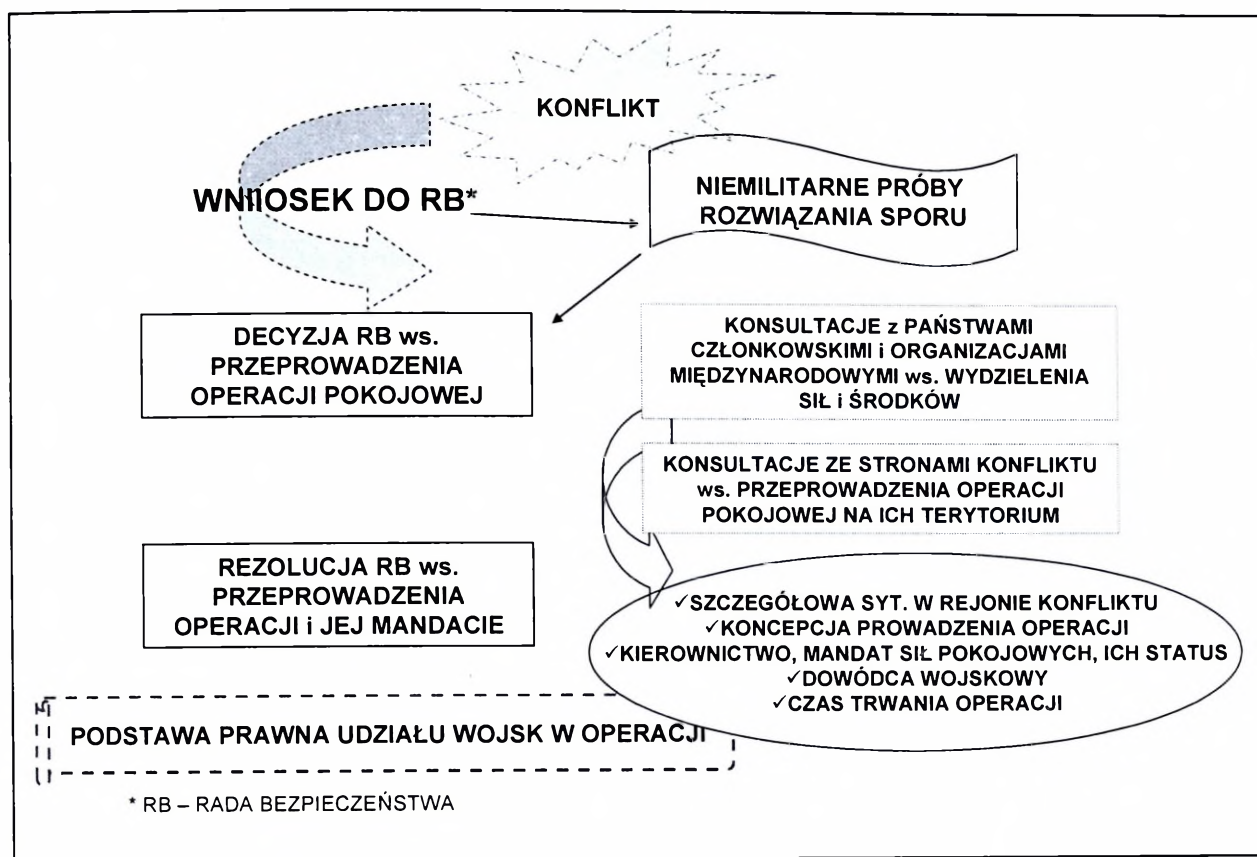
Operacje wsparcia pokoju wchodzą w skład zasadniczych rodzajów działań taktycznych. Obok operacji reagowania kryzysowego stanowią działania inne niż wojenne. Zgodnie z obowiązującym Regulaminem działań Wojsk Lądowych operacje wsparcia pokoju „[...] są organizowane i prowadzone pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych, zgodnie z Kartą Narodów lub innych organizacji (UE, OBWE i inne). Polegają one na zastosowaniu odpowiednich sił i środków w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa przez zmianę sytuacji stanowiącej groźbę dla pokoju lub dla zainicjowania akcji w związku z groźbą naruszenia pokoju”⁶⁸.

Istotą tego typu operacji jest dążenie do utrzymania pokoju, natomiast użycie wojsk nie ma charakteru „destrukcji”, lecz „budowania” - poprzez stwarzanie warunków do „wygaszenia konfliktu” i rozwiązywania napięć. Należy mieć na uwadze, że w przeciwieństwie do operacji wojennych – operacja wsparcia pokoju jest w zasadzie samodzielną formą użycia wojsk (nie wchodzi w skład szerokiej kampanii)⁶⁹.

Podstawę prawną podjęcia działań innych niż wojna, w rozumieniu operacji wsparcia pokoju, stanowi decyzja rady Bezpieczeństwa określająca między innymi cel operacji, czas jej trwania oraz wielkość sił zaangażowanych w operację. Przy czym wniosek o użycie sił pokojowych może na forum ONZ zgłosić zarówno sama Rada Bezpieczeństwa jak i Zgromadzenie Ogólne, Sekretarz Generalny, zainteresowane państwo lub grupy państw.

⁶⁸ Regulamin ... wyd. cyt., s. 14.

⁶⁹ Operacje wojenne mogą wchodzić w skład kampanii, albo stanowić samodzielną formę użycia sił zbrojnych, patrz A. Polak, *Współczesna operacja i jej przyszły wymiar*, s. 13 – 27, Materiały z konferencji naukowej pod red. J. Posobiec, *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych*, Warszawa 2007.

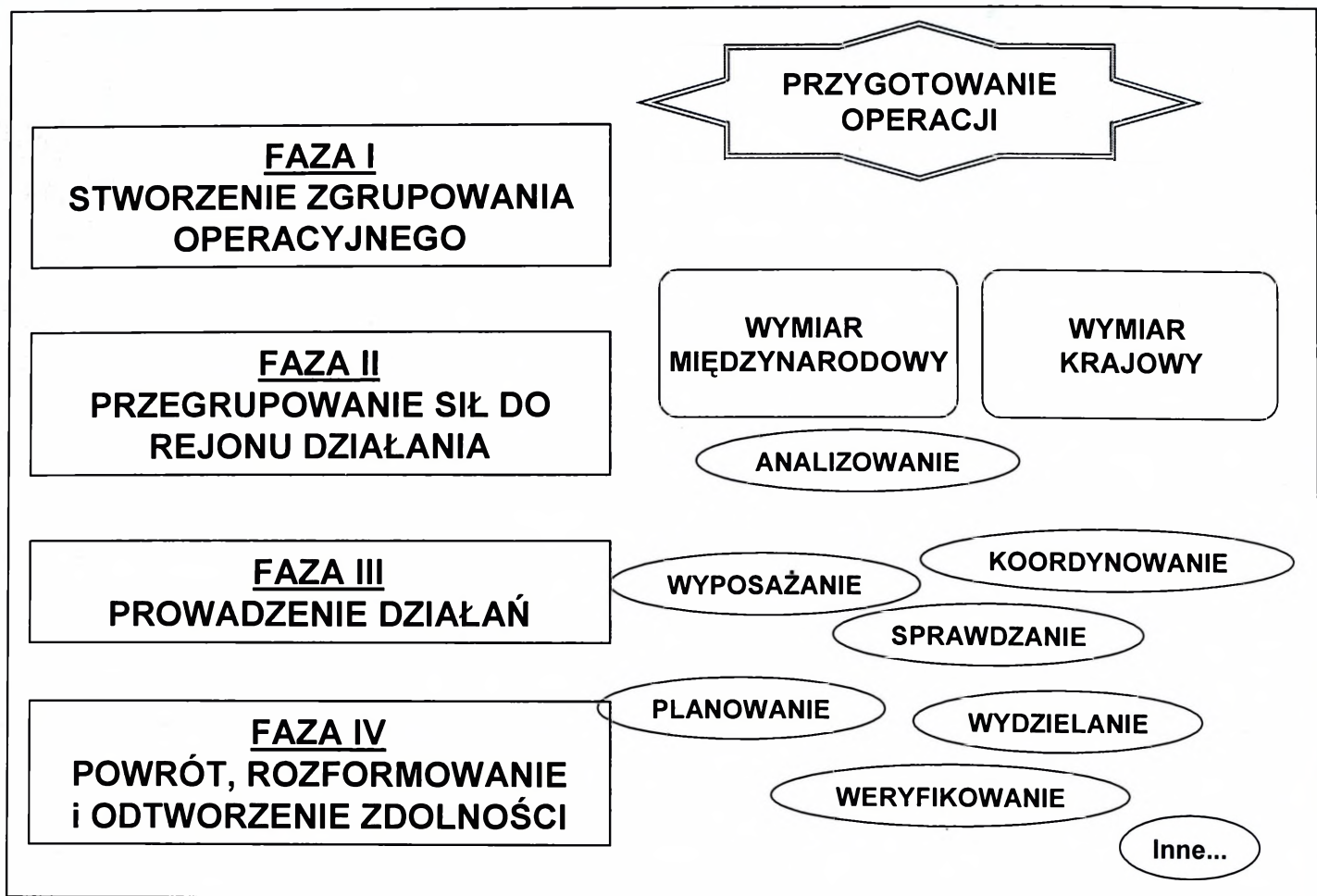

Rys. 17 Zarys modelu podejmowania decyzji o przeprowadzeniu operacji pokojowej (wsparcia pokoju), na przykładzie ONZ.

Źródło: opracowanie własne.

Polska, jako suwerenny podmiot prawa międzynarodowego, członek ONZ, a zarówno członek Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego może uczestniczyć bezpośrednio w operacjach pokojowych organizowanych i kierowanych przez ONZ (np. operacje wielonarodowe), w operacjach realizowanych na prośbę Narodów Zjednoczonych przez organizację, których jest bezpośrednim członkiem lub w ramach operacji przeprowadzanych przez Unię Europejską, działającą zgodnie z mandatem ONZ i Kartą Narodów Zjednoczonych.

Operacja wsparcia pokoju ma charakter wielonarodowy, co związane jest między innymi z zasadą bezstronności i chęcią podkreślenia jej osobowości międzynarodowej. Nie bez znaczenia jest zasada komplementarności i kosztów uczestnictwa w operacji. Wielonarodowość uczestników z politycznego punktu widzenia przynosi korzyści, jednakże z wojskowego punktu widzenia powoduje trudności organizacyjne, które trzeba rozwiązać już w etapie przygotowywania działań.

Rys. 18 Fazy prowadzenia operacji. zasadnicze czynności przygotowania operacji⁷⁰.

Źródło: opracowanie własne.

W operacjach wsparcia pokoju wojska mogą wykonywać szereg nietypowych zadań wynikających z mandatu operacji, sytuacji w rejonie konfliktu i opracowanych zasad użycia siły. Poszczególne rodzaje operacji wsparcia pokoju różnią się „podejściem” do realizacji celu jakim jest ustabilizowanie sytuacji i stworzenia ram pokojowego rozwiązania konfliktu.

Działania pokojowe w swoim zakresie obejmują następujące typy (rodzaje) działań:

- zapobieganie konfliktom;
- tworzenie pokoju;
- budowanie pokoju;
- utrzymywanie pokoju;
- wymuszanie pokoju;

⁷⁰ Rysunek przedstawia zasadnicze fazy operacji. W dokumentach sojuszniczych tych faz może być więcej, mogą obejmować m.in. planowanie operacyjne, rozwinięcie logistyczne itp.

- operacje humanitarne⁷¹.

Zapobieganie konfliktom. Celem tych działań jest powstrzymanie eskalacji sporu w konflikt i jego rozprzestrzeniania się na sąsiednie kraje i rejony. Obejmuje szeroki zakres przedsięwzięć, począwszy od inicjatyw dyplomatycznych do prewencyjnego rozmieszczania wojsk włącznie. W ramach zapobiegania konfliktom realizuje się:

- misje dyplomatyczne;
- prewencyjne rozwinięcie sił i środków;
- monitorowanie i obserwacja sytuacji;
- sankcje, embarga;
- ewakuację personelu cywilnego⁷².

Powyższe czynności można realizować jednocześnie. Stanowią one dla stron konfliktu swoiste ostrzeżenie, dając jednocześnie możliwość rozwiązania sporu przy udziale społeczności międzynarodowej.

Tworzenie pokoju. Realizowane jest w sytuacji, gdy spór przerodził się w konflikt. Jego celem jest doprowadzenie do przerwania konfliktu zbrojnego (działań zbrojnych) i osiągnięcie porozumienia pokojowego między zwaśnionymi stronami. Realizuje się przez stosowanie szerokich działań dyplomatycznych i wywieranie presji dyplomatycznej w postaci izolacji międzynarodowej i sankcji. Komponent wojskowy wykorzystywany jest do monitorowania sytuacji i zapewnienia egzekwowania sankcji.

Budowanie pokoju. Działania te mają na celu utrwalenie warunków pokoju między zwaśnionymi stronami i niedopuszczenie do odnowienia się konfliktu. Realizowane jest w sytuacji podpisania porozumień pokojowych (deklaracji) między zwaśnionymi stronami, w warunkach gdy strony konfliktu nie są w stanie samodzielnie zapewnić przestrzegania porozumień. Komponent wojskowy udziela niezbędnego wsparcia władzom cywilnym (odbudowanie administracji), rozdzielanie stron, zapewnienia bezpieczeństwa mniejszościom i uciekinierom oraz stworzenia ogólnych ram do stabilizacji sytuacji w regionie.

⁷¹ *Regulamin działania Wojsk Lądowych*. 16, Warszawa 2008.

⁷² *tamże*, s. 260.

Utrzymanie pokoju. Celem tych działań jest wprowadzenie w życie postanowień porozumienia pokojowego zawartego przez strony konfliktu. Do zasadniczych zadań komponentu wojskowego należy przede wszystkim rozdzielenie stron konfliktu przez rozmieszczenie wojsk wzdłuż linii rozdzielania, ustanowienie stref neutralnych (zdemilitaryzowanych). Ponadto, siły zbrojne realizują monitoring sytuacji w regionie i kontrolę zbrojeń (blokowanie przemytu broni i rozbrojeń). Siły pokojowe zapewniają bezpieczeństwo mieszkańcom i stwarzają warunki do powrotu uciekinierów do domu.

Wymuszanie pokoju. Celem operacji jest przerwanie konfliktu zbrojnego. Realizowane jest w sytuacji, gdy strony konfliktu nie są w stanie osiągnąć porozumienia pokojowego, a sam konflikt może dalej przybierać na sile. Istotą użycia kontyngentu wojskowego jest zmuszenie stron konfliktu do zaprzestania walk poprzez ich rozdzielenie, a przez to zmuszenie stron do zawarcia porozumienia. W przeciwieństwie do innych rodzajów operacji wsparcia pokoju – wymuszanie pokoju – nie wymaga zgody strony konfliktu na przyjęcie sił pokojowych, a siły te są uprawnione do użycia siły dla zapewnienia realizacji swojego mandatu.

Operacje humanitarne. Celem tych działań jest zapewnienie pomocy humanitarnej ludności cywilnej rejonu konfliktu lub rejonu klęski żywiołowej. Realizowane są w sytuacji, gdy władze macierzystego państwa nie są w stanie bądź nie chcą samodzielnie zapewnić pomocy ludności. Wojska uczestniczące w tego typu operacjach wykonują zadania związane z zaopatrywaniem ludności w podstawowe środki do życia, organizują pomoc medyczną i ewakuację, zapewniają ochronę organizacjom i podmiotom niosącym pomoc, a w razie potrzeby prowadzą działania ratunkowe i ewakuacyjne.

Specyficzną cechą prowadzenia operacji pokojowych jest sposób działania wojsk w rejonie wykonywania działań. Determinowany on jest mandatem sił pokojowych oraz otrzymanymi zadaniami.

Sposoby działania w operacjach wsparcia pokoju obejmują:

- obserwacje;
- działania wywiadowcze;

- patrolowanie;
- ochronę;
- kontrolę obszaru;
- samoobronę;
- działania antyterrorystyczne;
- sprawdzanie przepływu ludności.

Działania te mają na celu zbieranie wiarygodnych informacji o sytuacji, zapewnienie bezpieczeństwa siłom mandatowym, przeciwdziałanie możliwym działaniom zbrojnym ugrupowań paramilitarnych, identyfikację sił destabilizujących sytuację, ochronę ważnych obiektów i instytucji administracyjnych, a także publiczno – użytkowych, ochronę stref rozdzielania, zapewnienia bezpieczeństwa ludności cywilnej, zwłaszcza mniejszością i uciekinierom, obezwładnienie sił destabilizujących oraz pomoc w odszukaniu i ujęciu zbrodniarzy wojennych.

Cechą operacji wsparcia pokoju jest dążenie do odbudowy sprawnie działającego aparatu państwowego, dającego rękojmię przestrzegania porozumień pokojowych w przyszłości oraz stworzenie warunków do odbudowy kraju (regionu konfliktu). Realizowane to jest przy wybitnej pomocy specjalistów cywilnych działających przy organizacjach międzynarodowych (ich misjach w rejonach konfliktu), a także przy pomocy wyspecjalizowanych komórek współpracy cywilno – wojskowej, które oprócz zadań związanych z nawiązaniem współpracy ze środowiskiem cywilnym, także aktywnie je wspierają.

Przeprowadzanie poszczególnych rodzajów operacji powinno być realizowane przy spełnieniu następujących warunków determinujących pokojowy charakter działań:

- strony konfliktu muszą mieć wolę jego rozwiązania, najlepiej ujętą w jednym dokumencie normującym. Wola taka nie jest wymuszana w operacji wymuszania pokoju;
- strony konfliktu powinny wyrazić zgodę na stacjonowanie i wykonywanie mandatowych zadań przez wielonarodowe siły pokojowe;

- w operacji pokojowej biorą udział państwa dobrowolnie wystawiające swoje kontyngenty wojskowe;
- operacją powinna kierować (politycznie) uznana organizacja międzynarodowa o charakterze światowym (ONZ) lub regionalnym (np. OBWE).

3.2.2 DZIAŁANIA ASYMETRYCZNE.

Z punktu widzenia znaczenia i charakteru działania asymetryczne są działaniami, w których zgodnie z definicją zawartą w Regulaminie Działań Wojsk Lądowych: „strona przeciwna nie jest zdefiniowana lub jej zdefiniowanie nie jest wystarczające do zastosowania regularnych form walki. Występują gdy strona przeciwna znacząco odbiega poziomem technologicznym, kulturowym (systemem wartości), a angażowane siły i środki są niewspółmierne do rozmachu prowadzonych działań”⁷³.

Istotą asymetrii jest znaczna nierównowaga zachodząca pomiędzy stronami konfliktu, uwidaczniająca się zróżnicowaniem potencjału (ludzki, materiałowy, ilościowy i jakościowy), który rekompensowany jest przez odmienne w stosunku do ogólnie przyjętych (dla działań regularnych) prowadzenie walki, polegające na takim wykorzystaniu posiadanych sił i środków walki strony zdominowanej, by strona dominująca nie była w stanie w pełni wykorzystać posiadanego potencjału (przewagi) do osiągnięcia zakładanego celu walki.

Działania asymetryczne charakteryzować się będą podejmowaniem walki (zbrojnej i niezbrojnej) w takich warunkach, które umożliwią osiągnięcie celów bez utraty potencjału własnego, a więc gdzie przeciwnik nie będzie w stanie w pełni wykorzystać posiadanej przewagi ilościowej i jakościowej.

Zasadniczym celem działań asymetrycznych jest:

- zachowanie ciągłości walki;
- obniżanie potencjału bojowego przeciwnika;

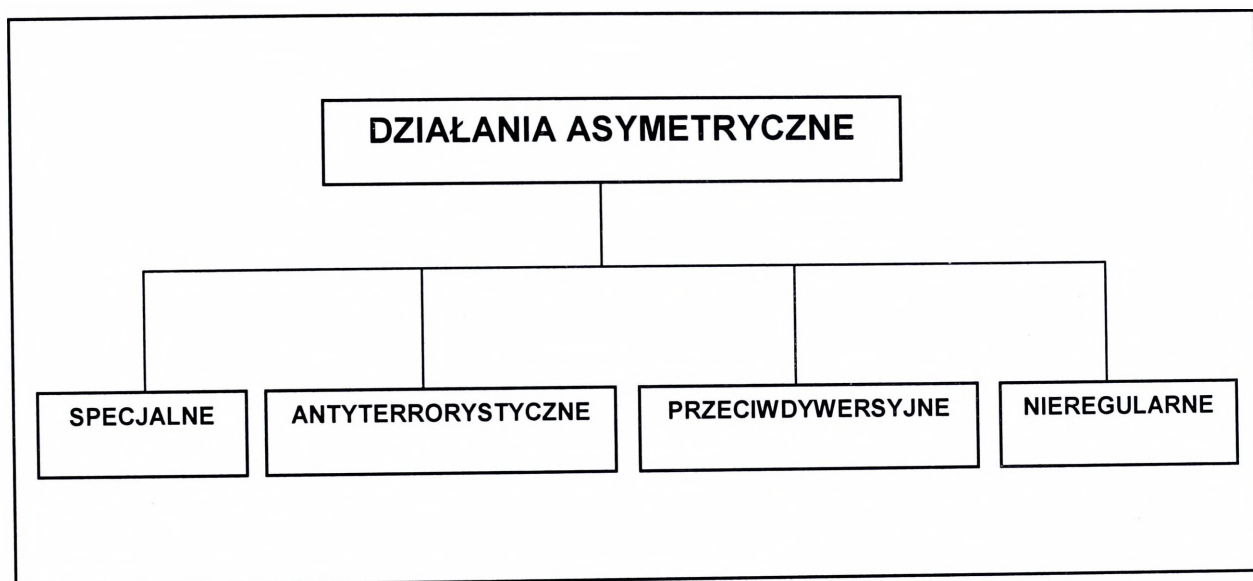
⁷³ Regulamin... wyd. cyt., s.409.

- uniemożliwienie przeciwnikowi pełnego wykorzystania posiadanych zasobów środków walki.

W tym kontekście w skład działań asymetrycznych wchodzić będą: działania specjalne i działania nieregularne.

W skład walki asymetrycznej wchodzi także działania zmierzające do niszczenia przeciwnika asymetrycznego, które realizuje się przez prowadzenie działań antydywersyjnych i antyterrorystycznych, których celem jest:

- ochrona wojsk własnych (żołnierze, sprzęt);
- zabezpieczenie funkcjonalności infrastruktury wojskowej i cywilnej.

Rys. 19 Podział działań asymetrycznych.

Źródło: na podstawie: „Regulamin Działań Wojsk Lądowych” DD/3.2, Warszawa 2008.

Działania nieregularne to rodzaj walki wchodzący w skład działań asymetrycznych, którego zasadniczą cechą jest stosowanie specyficznych form walki umożliwiających wojskom je prowadzącym zarówno przetrwanie w terenie będącym pod kontrolą przeciwnika jak i skuteczne oddziaływanie na jego siły.

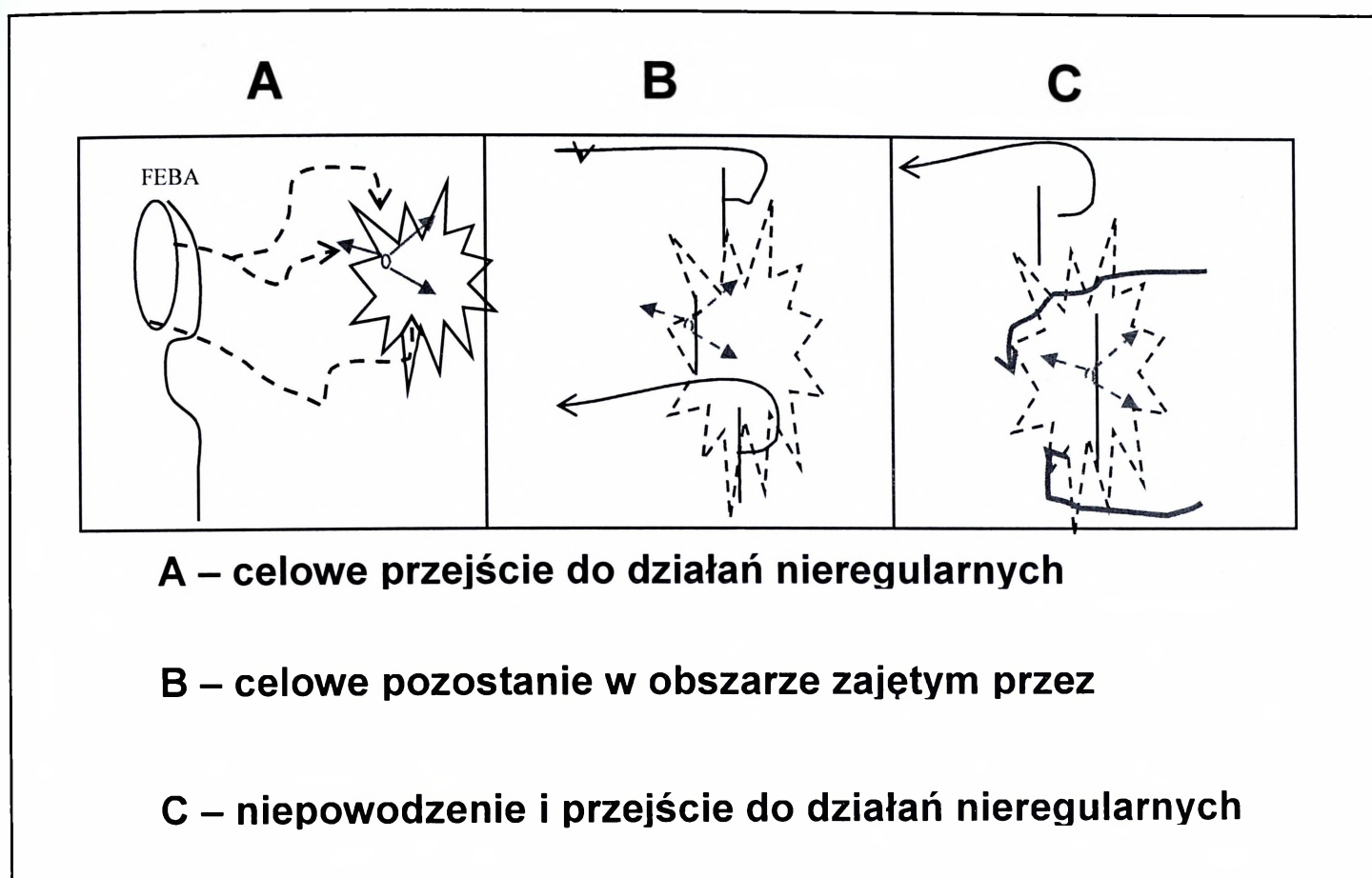
Działania te prowadzone są „specyficznymi sposobami w ugrupowaniu przeciwnika przez doraźnie tworzone, stosownie do potrzeb i sytuacji, zgrupowania taktyczne. Zgrupowania te przygotowane mogą być w czasie pokoju lub doraźnie tworzone w czasie wojny”⁷⁴. Ich istotą jest prowadzenie walki w oderwaniu od sił głównych, a więc w warunkach braku możliwości regularnego i pełnego zasilania

⁷⁴ Tamże, s. 241.

wojsk w siłę żywą i środki walki oraz braku możliwości zasadniczego wsparcia bezpośredniego.

Działania te mogą mieć charakter zamierzony lub wymuszony. Nieplanowe działania nieregularne mogą być prowadzone przez wojska, które w wyniku niepowodzenia realizowanych działań lub po wykonaniu zadań w głębi ugrupowania przeciwnika znalazły się w terenie przez niego zajęтым, a ich połączenie z siłami głównymi jest niemożliwe (może doprowadzić do całkowitej utraty posiadanego potencjału). Może to nastąpić w wyniku niepowodzenia doznanego w czasie prowadzenia działań opóźniających, natarcia, działania oddziału wydzielonego bądź rajdowego lub próby wyjścia z okrążenia. Do działań nieregularnych można przejść także po ich wcześniejszym zaplanowaniu i przygotowaniu, a pododdziały wyznaczonego do tego typu działań realizują je zgodnie z wcześniej przygotowanym planem działania. Planowe przejście do działań nieregularnych może być zrealizowane sposobem:

- a) defensywnym- gdzie pododdziały (oddziały) po zakończeniu realizacji dotychczasowych zadań, lub po zajęciu zaplanowanego rejonu rozmieszczenia celowo nie wycofują się z siłami głównymi, pozostając w ugrupowaniu przeciwnika z zachowaniem zdolności bojowej. Jest to najbardziej korzystny sposób przejścia do działań nieregularnych, gdyż siły wyznaczone do ich prowadzenia mają możliwość wcześniejszego przygotowania infrastruktury rejonu prowadzenia działań.
- b) ofensywnym- gdzie pododdziały (pododdziały) przekraczają linię styczności wojsk celem znalezienia się na tyłach przeciwnika i przejścia do bezpośredniego lub pośredniego (po wykonaniu innych zadań) wykonywania zadań nieregularnych.

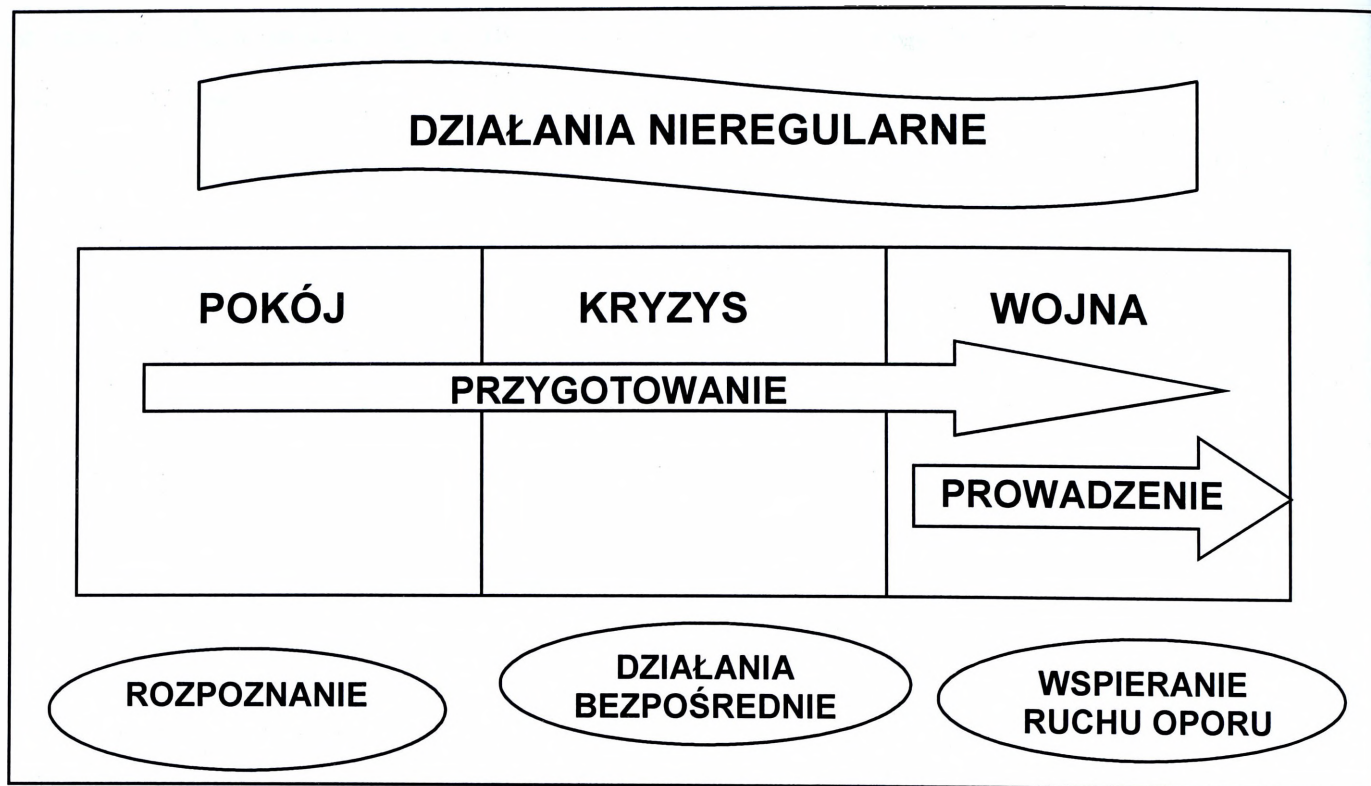
Rys. 20 Podział działań asymetrycznych.

Źródło: opracowanie własne.

W każdym wypadku decyzję o przejściu do działań nieregularnych podejmuje dowódca wyższego szczebla, na rzecz którego działania te mogą być prowadzone. Wyjątkiem jest sytuacja braku łączności z przełożonym, kiedy to decyzję może podjąć dowódca pododdziału (oddziału) mając na względzie zamiar działania przełożonego i sytuację (położenie) wojsk własnych.

Celem działań nieregularnych jest:

- rozpoznanie przeciwnika;
- bezpośrednie i pośrednie osłabienie jego potencjału bojowego i logistycznego;
- zakłócenie funkcjonowania jego systemów dowodzenia, wsparcia i zabezpieczenia działań;
- wiązanie jego sił i środków (uniemożliwienie wykorzystania w innym miejscu i czasie).

Rys. 21 Specyfika działań nieregularnych.

Źródło: opracowanie własne.

Wojska szczebla taktycznego prowadzące działania nieregularne realizować będą zadania:

- rozpoznania;
- walki bezpośredniej;
- wspierania ruchu oporu.

Rozpoznanie polega na zdobywaniu i przekazywaniu informacji do sił głównych. Priorytetem są informacje dotyczące rozmieszczenia ważnych elementów ugrupowania bojowego przeciwnika oraz innych ważnych obiektów znajdujących się w głębi jego ugrupowania. Istotne są także dane o kierunkach działania przeciwnika, posiadanym przez niego potencjale i wyposażeniu, a także informacje o skutkach ataków wojsk własnych realizowanych w ramach działań głębokich. Pododdziały (oddziały) prowadzące działania nieregularne zadania rozpoznania realizować mogą przez wykorzystanie własnych elementów rozpoznania ogólnowojskowego, działania pododdziałów ogólnowojskowych i rozpoznania rodzajów wojsk.

Walka bezpośrednia polega na destrukcyjnym oddziaływaniu na potencjał bojowy przeciwnika. Realizowana będzie przez niszczenie ważnych celów w ugrupowaniu przeciwnika, ograniczenie swobody działania poprzez wiązanie walką jego sił i środków oraz uniemożliwienie mu pełnego wykorzystania posiadanej infrastruktury. W wypadku wcześniejszego przygotowania (wyposażenie i przeszkolenie) część sił można użyć do naprowadzania uderzeń wojsk własnych dalekosiężnymi środkami rażenia (typu ziemia – ziemia, woda – ziemia, powietrze – ziemia). Działania bezpośrednie winny cechować się dokładnym zaplanowaniem i przygotowaniem, gdyż wiążą się z ujawnieniem swojej bytności, a pododdziały je realizujące narażone będą na kontrakcje przeciwnika.

Wspieranie ruchu oporu polega na bezpośrednim wspieraniu jego działań poprzez odpowiednie przygotowanie (wyszkolenie) jego sił do prowadzenia walki, a także w miarę możliwości zaopatrzenie ich w broń i inne środki walki. Istotna jest pomoc w zakresie organizacji ruchu oporu (zwłaszcza w początkowym okresie okupacji), a także koordynacja działań ruchu oporu i sił zbrojnych prowadzących regularną walkę z przeciwnikiem. W porównaniu z innymi formami wspierania ruchu oporu, realizacja tego typu zadań w działaniach nieregularnych będzie szczególnie utrudniona, gdyż zawsze prowadzona będzie w terenie opanowanym i administrowanym przez przeciwnika.

Ze względu na swój asymetryczny charakter działań, działania nieregularne charakteryzują się specyficznymi formami prowadzenia walki. Należą do nich:

- rozpoznanie;
- dywersja;
- blokowanie;
- likwidacja;
- działania psychologiczne⁷⁵.

Rozpoznanie w działaniach nieregularnych jest procesem zdobywania i gromadzenia danych o przeciwniku, obszarze działań oraz warunkach terenowych

⁷⁵ Tamże, s. 243.

i atmosferycznych [...] ⁷⁶. Pozyskiwane informacje przekazywane są do sił głównych, gdzie po przetworzeniu wykorzystywane są do planowania i kierowania działaniami. W wypadku braku możliwości przekazania, są przetwarzane z wykorzystaniem posiadanych własnych zasobów i wykorzystywane zgodnie z zamiarem prowadzenia walki. Ta forma działań nie ma na celu bezpośredniego obniżania potencjału przeciwnika, lecz wpływania na działania jego wojsk (w tym na stan jego potencjału) poprzez wykrycie ważnych elementów jego ugrupowania oraz obiektów, określenia wielkości ich potencjału i stopnia ochrony, a tym samym narażenie ich na uderzenia wojsk własnych prowadzonych w ramach działań głębokich.

Dywersja w działaniach nieregularnych polegać będzie na działaniu ofensywnym wymierzonym w przeciwnika w celu zniszczenia ważnych obiektów (osób) lub zdeorganizowania jego działania ⁷⁷. Będą to typowe działania bezpośrednie mające na celu obniżenie potencjału przeciwnika i jego morale. Prowadzone specyficznymi technikami walki (zasadzka, wysadzenie, zniszczenie itp.) w powiązaniu z właściwościami środowiska umożliwiają nawiązanie skutecznej walki z silniejszym przeciwnikiem. Nieszablonowość rozwiązań co do zastosowanej techniki walki oraz miejsca i czasu akcji dywersyjnej powodują poczucie zagrożenia u wszystkich wojsk przeciwnika znajdujących się w obszarze działań nieregularnych. Prowadząc działania dywersyjne należy dążyć do maksymalnego wykorzystania najnowszej techniki i technologii powodującej minimalizację strat po stronie własnej.

Blokowanie w działaniach nieregularnych polegać będzie na czynnościach mających na celu izolowanie niewielkich zgrupowań wojsk przeciwnika od jego sił głównych, a także odizolowania jego elementów infrastruktury w celu pozbawienia ich możliwości skutecznego działania lub swobodnego wykorzystania dla potrzeb walki ⁷⁸.

⁷⁶ Por. tamże, s. 409.

⁷⁷ Na podstawie: *Regulamin działań wojsk lądowych*, Warszawa 2008, s. 408, 412.

⁷⁸ Por. z „blokada taktyczna”, *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979, s. 44.

Likwidacja polega na likwidowaniu niewielkich grup przeciwnika, niszczeniu i pozbawianiu walorów używalności jego sprzętu bojowego oraz elementów infrastruktury wykorzystywanych dla potrzeb prowadzenia działań.

Działania psychologiczne w działaniach nieregularnych obejmują całokształt przedsięwzięć zmierzających do pogłębienia osłabienia fizycznego, obniżenia walorów moralno – psychicznych przeciwnika, których celem jest wywarcie presji psychologicznej na siły przeciwnika i ludność cywilną, skutkujących w konsekwencji obniżeniem możliwości jego działania⁷⁹.

Działania specjalne, zgodnie z zapisami regulaminowymi wchodzi w skład działań asymetrycznych. Obecnie ich realizacja przypisana jest siłom specjalnym będących rodzajem sił zbrojnych, które dla potrzeb określonych operacji wydzielają niezbędne komponenty sił i środków do realizacji zadań w ramach operacji połączonych. Nie można jednak wykluczyć, iż część zadań specjalnych w niektórych okolicznościach będzie realizowana przez pododdziały wojsk lądowych.

Regulamin działań Wojsk Lądowych określa działania specjalne jako: „działania wojskowe prowadzone przez specjalnie przygotowane, zorganizowane, wyszkolone i wyposażone siły wykorzystujące techniki operacyjne i metody postępowania nietypowe dla sił konwencjonalnych. Działania te są prowadzone we wszystkich rodzajach operacji wojskowych samodzielnie lub we współdziałaniu z siłami konwencjonalnymi dla osiągnięcia celów politycznych, wojskowych, psychologicznych i ekonomicznych. Uwarunkowania polityczno-wojskowe mogą wymagać stosowania tajnych procedur i technik oraz uwzględnienia fizycznego i politycznego ryzyka niewystępującego w działaniach konwencjonalnych”⁸⁰.

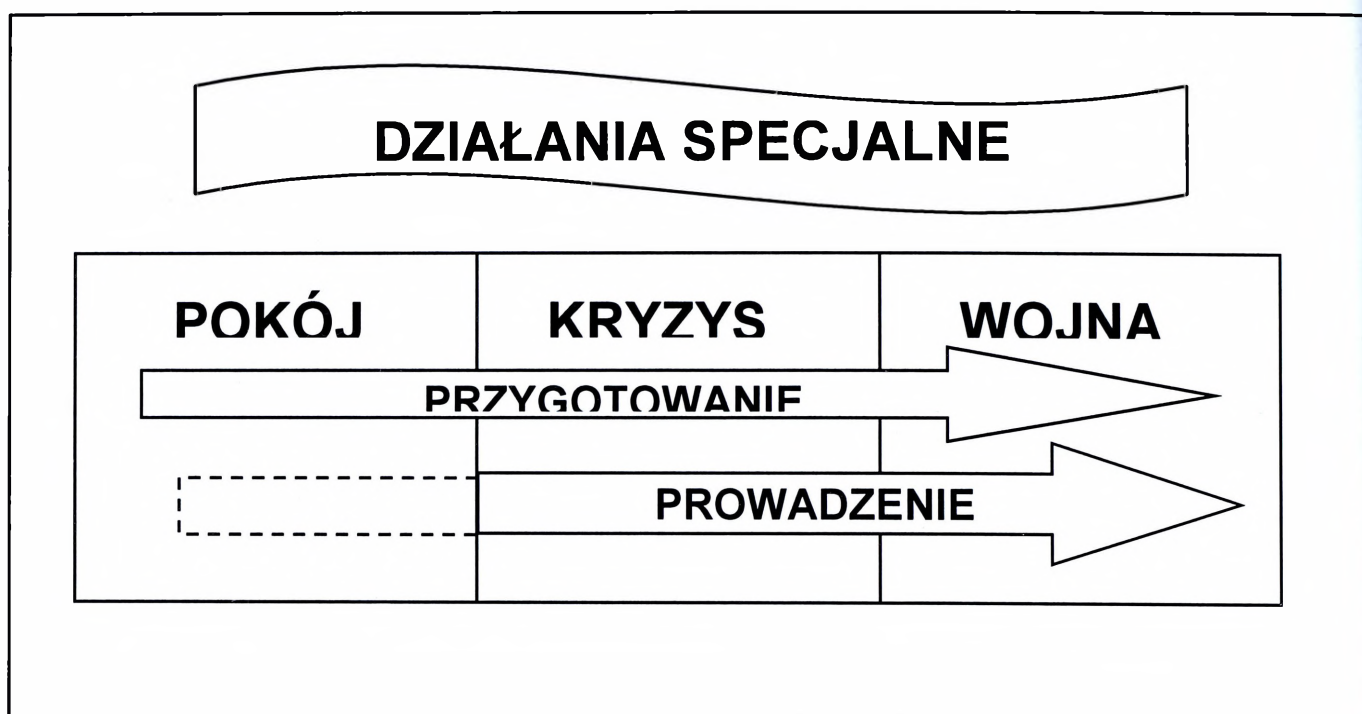
Istotą prowadzenia działań specjalnych jest to, iż:

- realizują je specjalne przygotowane formacje wojskowe (określane jako siły specjalne);

⁷⁹ Por. z „psychologicznym oddziaływaniem na wojska”, *tamże*, s. 351 oraz z „działaniami psychologicznymi na polu walki”, *Regulamin działań wojsk lądowych*, Warszawa 2008, s. 411.

⁸⁰ *Regulamin ...* wyd. cyt., s. 411.

- są to przedsięwzięcia wojskowe o charakterze militarnym i niemilitarnym;
- w większości przypadków wykorzystuje się metody i sposoby walki nie będące w standardowym użyciu pozostałych rodzajów sił zbrojnych.

Rys. 22 Występowanie działań specjalnych.

Źródło: opracowanie własne.

Przygotowanie sił do prowadzenia działań specjalnych jest procesem ciągłym. Zasadniczo siły te realizują swoje zadania w czasie kryzysu i wojny, jednakże w związku ze współczesnym rozszerzeniem zagrożeń państwa i jego obywateli, został rozszerzony zakres użycia sił specjalnych do prowadzenia akcji także w czasie pokoju⁸¹ i na terytorium własnego kraju.

Podstawowym miejscem prowadzenia działań specjalnych jest terytorium przeciwnika, zwłaszcza te miejsca (obszary), gdzie użycie konwencjonalnych środków walki i rozpoznania jest niemożliwe bądź nie efektywne.

Celem działań specjalnych jest:

⁸¹ Jednym z zadań realizowanych przez siły specjalne jest zwalczanie terroryzmu. W ramach operacji przeciwterrorystycznych wojskowe siły specjalne mogą zostać użyte do zadań uwolnienia własnych obywateli przetrzymywanych na terytorium innego państwa nie znajdującego się w konflikcie z naszym krajem.

- wsparcie osiągania celu głównego lub zasadniczego sił zbrojnych;
- obniżenie potencjału przeciwnika (politycznego, militarnego i ekonomicznego), negatywny wpływ na jego morale;
- zbieranie i przekazywanie danych o przeciwniku, obiektach i terenie;
- neutralizacja ważnych obiektów o charakterze militarnym na terytorium przeciwnika;
- udzielanie pomocy i wsparcia pozostałym komponentom sił zbrojnych i sojusznikom oraz innym uczestnikom walk (stron konfliktu), a także cywilnym instytucją i organizacja;
- obrona i ochrona wojsk własnych i obiektów.

Działania specjalne obejmują:

- rozpoznanie specjalne;
- akcje bezpośrednie;
- pomoc militarną;
- działania towarzyszące⁸².

Rozpoznanie specjalne – działania sił specjalnych polegające na gromadzeniu informacji, ich weryfikacji i przekazywaniu. Zasadniczo dotyczą obiektów (sił) znajdujących się na terytorium przeciwnika mających fundamentalny wpływ na przebieg konfliktu i prowadzonych działań. Determinantem użycia sił specjalnych do tego typu działań jest niemożliwość pozyskania informacji innymi środkami rozpoznania (maskowanie, pogoda, teren, przeciwdziałanie przeciwnika), a także konieczność weryfikacji posiadanych informacji.

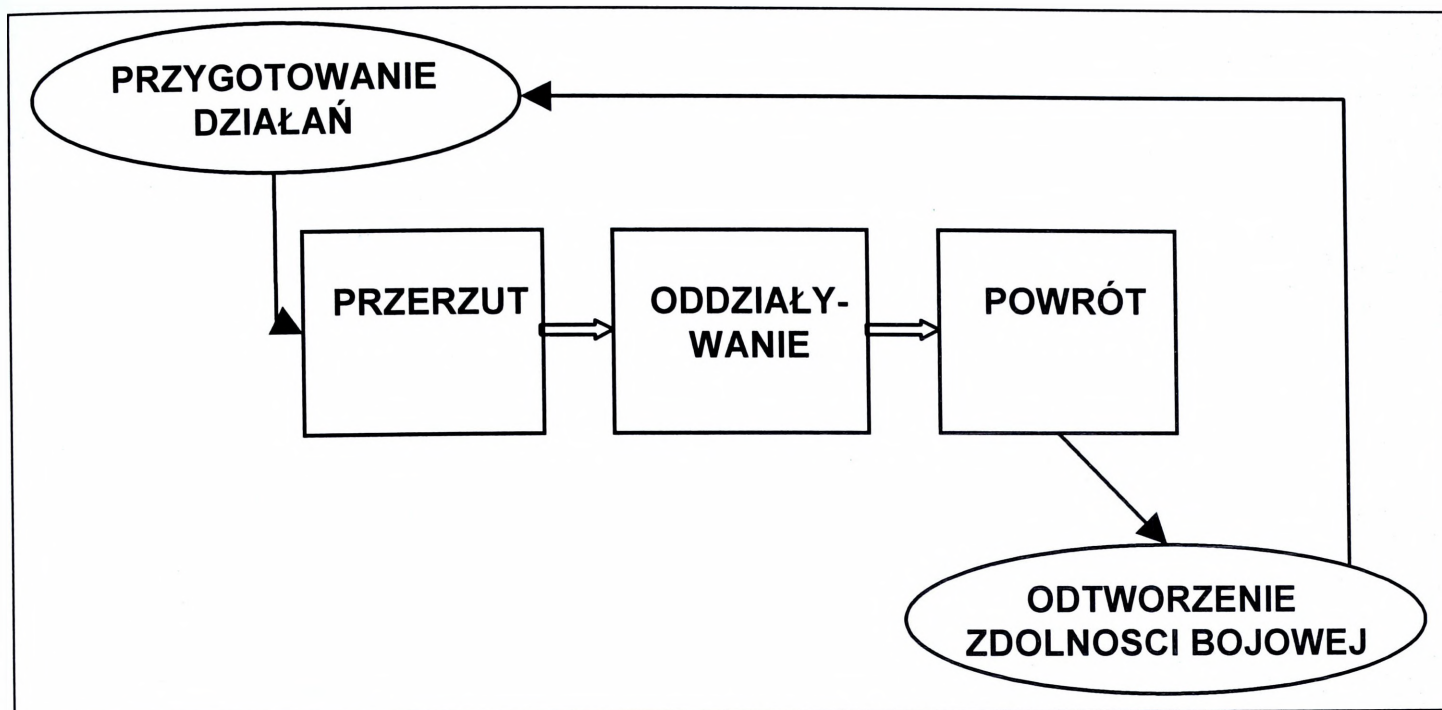
Akcje bezpośrednie – działania sił specjalnych polegające na oddziaływaniu fizycznym, destrukcyjnym wymierzonym w rozpoznane ważne obiekty militarne lub inne obiekty znajdujące się w ugrupowaniu przeciwnika. Realizowane byłoby w sytuacji niemożności oddziaływania ogniowego na rozpoznany obiekt przez wojska lądowe (lub inne komponenty), a zniszczenie lub obezwładnienie obiektu nawet na pewien czas miałyby fundamentalne znaczenie na przebieg działań. Realizowane byłyby jako ataki planowe lub okazyjne o niskiej skali intensywności z wykorzystaniem zasadzek, napadów, wykonywania niszczeń, minowań, przy

⁸² por. *Doktryna narodowa operacje połączone OP/01*, akapit 6075.

oddziaływaniu ogniowym z broni strzeleckiej i przenośnych zestawów o dużej sile rażenia itp., Mają na celu zadanie przeciwnikowi maksymalnych strat lub strat selektywnych w ludziach i sprzęcie. W skład akcji bezpośrednich wchodziłyby także ataki dokonywane z dużej odległości z wykorzystaniem środków oddziaływania wojsk lądowych i sił powietrznych, w tym naprowadzanych na cele środków ogniowych broni precyzyjnego rażenia, a także inne rodzaje oddziaływania (informacyjne i psychologiczne) wymierzone w siły zbrojne przeciwnika, jak i w ludność cywilną mu sprzyjającą.

Pomoc militarna (wojskowa) - polega na udzielaniu wszelkiej pomocy (szkoleniowej i organizacyjnej) przez siły specjalne dla elementów militarnych i paramilitarnych mających działać w obszarze opanowanym przez przeciwnika i realizujących zadania na rzecz sił zbrojnych. Działania takie dotyczyłyby przeszkalania z technik działań specjalnych, nieregularnych i dywersyjnych, a realizowane mogą być zarówno na terenie kraju (poza bezpośrednim obszarem działań) lub na terenie zajęтым przez przeciwnika.

Działania towarzyszące – obejmują inne rodzaje działań realizowane przez wojskowe siły specjalne. Podejmowane byłyby zgodnie z potrzebami wynikającymi z powstałej konkretnej, szczególnej sytuacji na polu walki w zasadzie powiązanej z wymienionymi wcześniej rodzajami oddziaływania sił specjalnych. Działania takie mogą obejmować takie zadania jak opanowanie i utrzymanie ważnych obiektów militarnych i cywilnych do czasu podejścia zasadniczych sił lądowych (np. lotniska, elementy urządzeń portowych, ważne przeprawy). W zasadzie byłyby to obiekty położone w trudnym i niedostępnym terenie, których opanowanie wymagałoby specjalistycznego wyposażenia i wyszkolenia żołnierzy. Ponadto w skład działań towarzyszących wchodziłyby akcje odbicia zakładników przetrzymywanych przez przeciwnika, w tym ważnych osobistości politycznych i dowódców wojskowych (wyższych oficerów), a także prowadzenie akcji poszukiwawczo – ratowniczych, cywilno- wojskowych i obronno – ochronnych, czy też wsparcia działań humanitarnych.

Rys. 23 Ogólne etapy prowadzenia działań specjalnych.

Źródło: opracowanie własne.

Działania przeciwdywersyjne są asymetrycznym rodzajem działań taktycznych, w których wojska własne posiadają przewagę ilościową, jakościową i techniczną nad przeciwnikiem, który dąży do zminimalizowania tej przewagi wykorzystując skrytość działania, stosując nietypowe metody walki oraz unikając otwartego starcia.

Działania przeciwdywersyjne polegają na prowadzeniu walki z grupami dywersyjno – rozpoznawczymi, sabotażowymi i terrorystycznymi, które przeniknęły (desantowały się) na obszar kraju lub przedostały się do strefy tyłowej walczących wojsk⁸³.

Działania te mogą mieć charakter zaczepny – mający na celu wykrycie, zniszczenie lub obezwładnienie dywersyjnych sił przeciwnika lub charakter obronno – ochronny – gdzie celem działań jest zagwarantowanie skutecznej obrony i ochrony obiektów.

Istotą przeciwdziałania dywersji jest uniemożliwienie lub w szerokim zakresie ograniczenie ofensywnych działań przeciwnika na własnym terytorium (lub zapleczu działania wojsk własnych), a tym samym zapewnienie wojskom

⁸³ Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979, s. 104.

własnym swobody działania, pełnej możliwości wykorzystania posiadanej infrastruktury oraz uzyskania należytego poziomu ochrony wojsk.

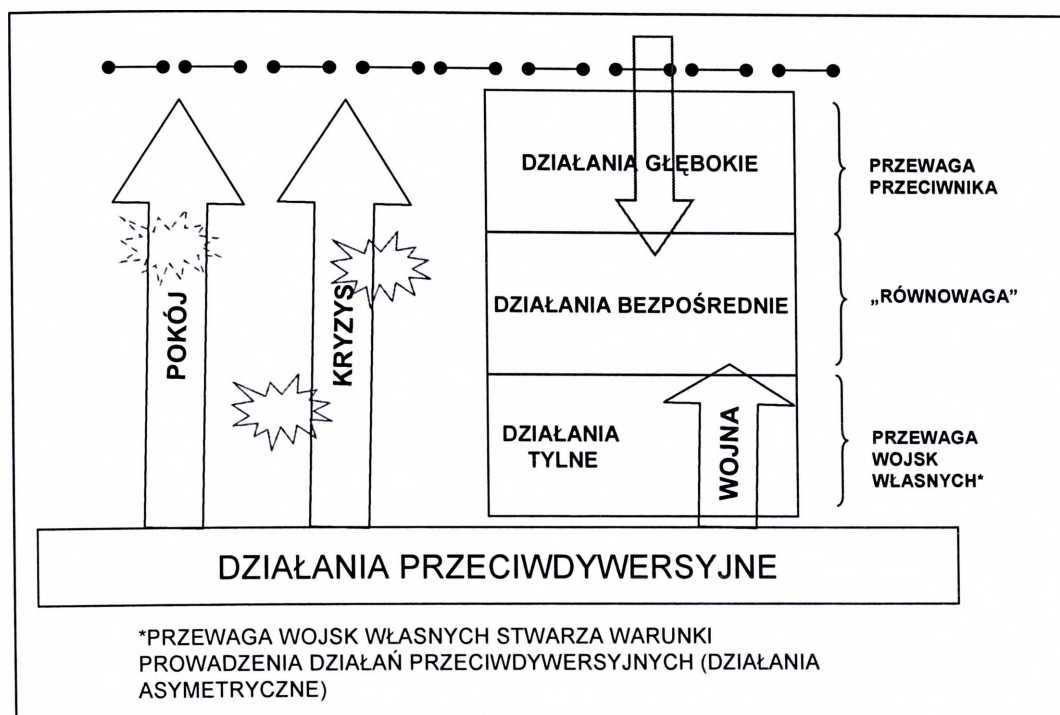
Realizuje się to poprzez zlokalizowanie i niszczenie grup dywersyjnych przeciwnika i elementów je wspierających, a w wypadku niemożności zniszczenia – maksymalnego ograniczenia możliwości ich oddziaływania na wojska własne przez izolację rejonu ich występowania i uniemożliwienie im manewru.

Działania przeciwdywersyjne zawsze będą związane z reakcją na działanie przeciwnika (także możliwością wystąpienia zagrożeń – ochrona wojsk) i będą miały miejsce zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny, a czasem i w okresie powojennym (pokryzysowym). Działania te występować mogą na:

- własnym terytorium – w czasie pokoju, kryzysu i wojny (w ramach operacji obronnej);
- na zajęтым terytorium przeciwnika lub jego części (okupacja czasowa);
- na terytorium państwa trzeciego – w ramach międzynarodowych operacji pokojowych i stabilizacyjnych.

Działania te zawsze realizowane będą w tylnej strefie działań, z wyjątkiem działań w czasie pokoju i kryzysu, gdzie ich zasięg terytorialny dotyczyć będzie całego obszaru odpowiedzialności wojsk⁸⁴.

⁸⁴ W działaniach bezpośrednich zakres działań przeciwdywersyjnych realizowany jest przez przedsięwzięcia związane z bezpośrednią ochroną wojsk.

Rys. 24 Ogólne etapy prowadzenia działań specjalnych.

Źródło: opracowanie własne.

Działania przeciwdywersyjne skierowane będą przeciwko siłom przeciwnika realizującym swoje zadania w strefie odpowiedzialności wojsk własnych oraz siłom je wspierającym. Do sił tych zaliczyć możemy:

- grupy specjalne;
- grupy dywersyjno – rozpoznawcze;
- oddziały przeciwnika, które przeszły do działań nieregularnych;
- oddziały partyzanckie;
- ruch oporu;
- zorganizowane grupy wsparcia przeciwnika.

Zwalczanie przeciwnika realizuje się poprzez:

- izolacja miejsc i obszarów (posterunki kontrolne i blokujące);
- przeszukania terenu;
- wykonywanie pościgów;
- wykonywanie zasadzek;
- rozpoznanie.

Izolacja miejsc i obszarów ma na celu uniemożliwienie przenikania sił przeciwnika z rejonów dotychczas zajmowanych do nowych rejonów lub obiektów

ataku. Najczęściej realizuje się ją poprzez blokowanie dróg wejścia / wyjścia do danego rejonu, arterii komunikacyjnych jak i mniej dostępnych szlaków, kontrole ruchu i przemieszczającej się ludności, a także wieloczynnikową ochronę zasadniczych obiektów narażonych na ataki przeciwnika.

Przeszukania terenu mają na celu zlokalizowanie miejsc pobytu grup dywersyjnych przeciwnika (bazy) oraz miejsc przechowywania zapasów środków bojowych i materiałowych. Realizowane mogą być jako działania planowe lub nieplanowe (w odpowiedzi na zaistniały incydent, także jako element wykonywanego pościgu). Realizuje je się przez blokadę danego terenu, a następnie jego sprawdzenie pod kątem obecności przeciwnika.

Wykonywanie pościgów ma na celu osaczenie, a w konsekwencji zlikwidowanie sił prowadzących działalność dywersyjną. Realizuje je się w odpowiedzi na zaistniały fakt oddziaływania na wojska własne (inne cele) lub w wyniku realizacji szerszej akcji przeciwdywersyjnej łączące pozostałe rodzaje działań przeciwdywersyjnych.

Wykonywanie zasadzek ma na celu likwidację grup dywersyjnych zarówno w czasie przemieszczania się jak i będących w miejscu (baza, rejon koncentracji). Zasadzka jest typowym elementem destrukcji sił przeciwnika prowadzącego działania dywersyjne.

Rozpoznanie w przeciwieństwie do wcześniejszych sposobów - nie zwalcza bezpośrednio przeciwnika lecz jest nieodzownym elementem pozostałych działań, zapewniających im niezbędny stopień skuteczności. Ma na celu określenie miejsc pobytu grup dywersyjnych i grup (osób) je wspierających oraz zebraniu informacji umożliwiających identyfikację grup, określenie (ustalenie najbardziej prawdopodobnego) sposobu ich działania, ich wyposażenia i możliwości oddziaływania. W skład tych działań wchodzi także zebranie podstawowych danych o terenie i warunkach działania, a ponadto, określenie sposobów (dróg) zaopatrywania grup dywersyjnych i przekazywania informacji.

Swoiste novum w opracowaniach regulaminowych wojsk lądowych stanowi wprowadzenie do podziału rodzajów działań taktycznych „działań

antyterrorystycznych”. Wydaje się to być pewnego rodzaju odpowiedzią na charakter obecnych zagrożeń międzynarodowych (groźba ataków terrorystycznych, tzw. „wojna z terroryzmem”). Z punktu widzenia działań szczebla taktycznego wojsk lądowych jest to powielenie w pewnym sensie działań przeciwdywersyjnych rozszerzonych o niektóre elementy działań specjalnych. Jednakże w obowiązującym „Regulaminie...”, poza wymienieniem tych działań (podobnie jak działań specjalnych), nie występuje żaden opis i rozwinięcie treści dotyczącej powyższej tematyki.

Rozpatrując działania antyterrorystyczne i w wynikające z ich kontekstu możliwości, a konsekwencji zadania dla wojsk lądowych należy stwierdzić, iż zgodnie z literaturą przedmiotu, szerokopojętne „zwalczanie terroryzmu” realizowane jest w dwóch zasadniczych aspektach działań mających charakter:

- a) antyterrorystyczny;
- b) przeciwterrorystyczny.

Szerokostosowaną praktyką jest zamienne używanie powyższych pojęć, co stwarza trudności z ich prawidłowym definiowaniem i interpretowaniem oraz nie pozwala oddać ich specyfiki.

Za działania antyterrorystyczne - w rozumieniu regulaminu - uważa się przedsięwzięcia, które faktycznie obejmują w swoim zakresie przeciwterroryzm. W działaniach tych realizowane są zarówno przedsięwzięcia „defensywne”, obronno – ochronne zwiększające odporność ludzi i obiektów na oddziaływania terrorystyczne oraz przedsięwzięcia „ofensywne” – które aktywnie mają zapobiegać, powstrzymać lub być odpowiedzią na pojawiające się akty terroryzmu⁸⁵.

Związki taktyczne mogą być wykorzystywane do prowadzenia działań antyterrorystycznych (przeciwterrorystycznych) zarówno w kraju jak i poza jego granicami w czasie udziału w misjach stabilizacyjnych i pokojowych oraz w operacjach reagowania kryzysowego.

⁸⁵ Wg dokumentów sojuszniczych, pojęcia „antyterroryzm” i „przeciwterroryzm” są interpretowane oddzielnie. „Antyterroryzm” – jako działania defensywne, swoista profilaktyka, działania bierne, „Przeciwterroryzm” – jako działania ofensywne, aktywne, wymierzone w organizacje terrorystyczne, grupy wsparcia itp., szerzej „*NATO'S military concept for Demence against terrorism*”, www.nato.int/ims/docu/terrorism-annex.htm.

Oprócz działań typowo defensywnych, a więc mających na celu zabezpieczenie własnych sił i obiektów, mogą być i będą wykorzystywane do zabezpieczenia ważnych obiektów infrastruktury cywilnej

W ramach działań przeciwterrorystycznych siły specjalne mogą brać udział w:

- bezpośrednich działaniach przeciwterrorystycznych;
- wsparciu działań przeciwterrorystycznych;
- prowadzeniu rozpoznania specjalnego.

Zasadniczymi ogniwami realizującymi powyższe zadania na terenie kraju są elementy układu pozamilitarnego, w tym specjalistyczne formacje policji i służb specjalnych, które w określonych sytuacjach mogłyby zostać wsparte przez wybrane jednostki wojsk lądowych

Do zadań realizowanych przez siły wojskowe należałyby:

- analiza zagrożeń (na podstawie informacji otrzymanych z innych źródeł), monitorowanie sytuacji;
- osłona strategicznie ważnych obiektów;
- ochrona ważnych osobistości;
- odbicia zakładników przetrzymywanych w różnych obiektach i środkach transportu, ich ewakuacja;
- izolacja rejonów i grup terrorystycznych;
- przeszukania obiektów;
- likwidacja grup terrorystycznych i elementów wspierających;
- udzielanie wsparcia technicznego w ramach posiadanych sił i środków.

3.2.3 DZIAŁANIA PRZYGOTOWAWCZE.

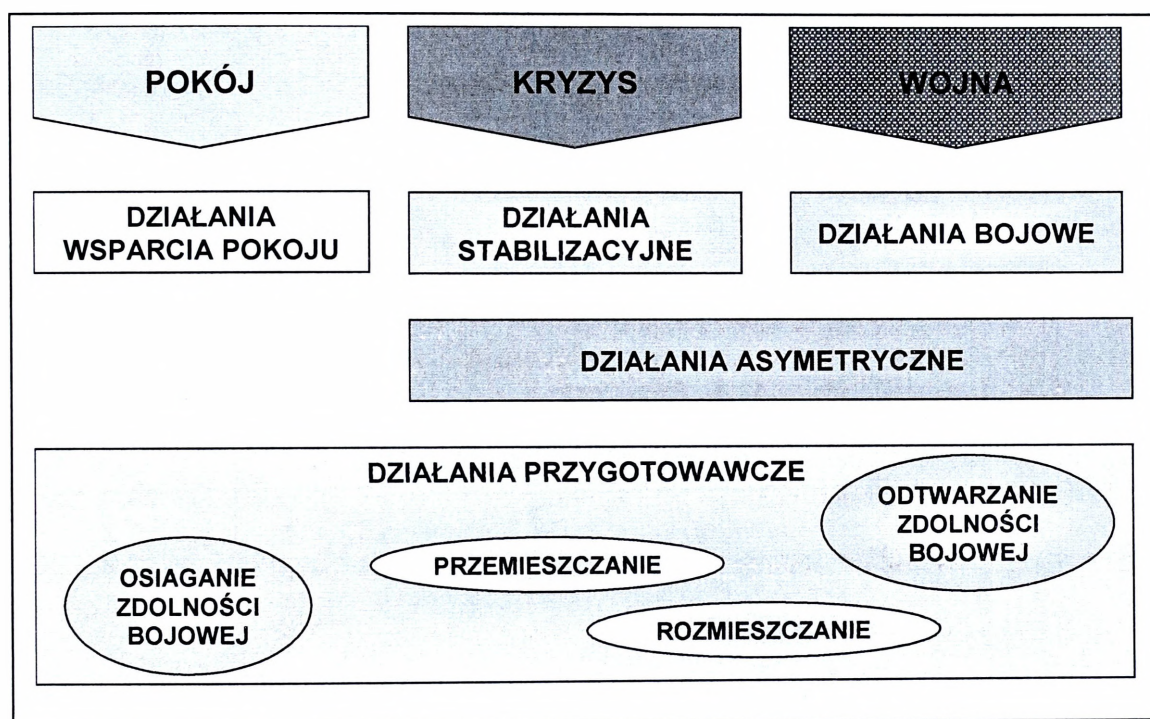
Działania przygotowawcze stanowią całokształt przedsięwzięć podejmowanych przez wojska w czasie pokoju, kryzysu i wojny mających na celu

wszechstronne przygotowanie wojsk do walki, w tym ich przemieszczenie do rejonu działań.

Są to działania niekinetyczne, swoiste „etapy” pośrednie realizowane przed i po walce, a także w określonych sytuacjach w czasie jej trwania.

W skład działań przygotowawczych wchodzi:

- osiągnięcie zdolności;
- przemieszczanie;
- rozmieszczanie;
- odtwarzanie zdolności.

Rys. 25 Miejsce działań przygotowawczych na tle pozostałych działań taktycznych.

Źródło: opracowanie własne.

Przemieszczenie to wszelkie zmiany położenia wojsk, wykonywane z jednego rejonu do drugiego, w celu utworzenia zamierzonego ugrupowania bojowego lub dokonania koncentracji sił i środków. Przemieszczanie realizuje się w formie marszy, przewozów lub przerzutów.

Na szczeblu taktycznym realizuje się marsze i przewozy (transportem kolejowym, morskim i powietrznym).

Marsz. Jest to zorganizowane przemieszczanie wojsk na własnych środkach transportu do wyznaczonego rejonu lub na rubież walki, z zachowaniem zdolności do wykonywania zadań bojowych.

Celem marszu jest osiągnięcie przez wojska nakazanego rejonu lub rubieży w odpowiednim czasie przy zachowaniu pełnej gotowości do prowadzenia walki w każdym momencie jego wykonywania.

Marsze mogą być wykonywane zarówno w czasie pokoju, w okresie zagrożenia wojennego, w początkowym okresie wojny lub konfliktu oraz w toku działań wojennych. Uwarunkowania czasowe wykonywania marszu wpływają na jego organizację i sposób wykonania co uzależnione jest od możliwości oddziaływania przeciwnika na maszerujące wojska.

Ze względu na posiadane etatowe środki transportowe marsze można podzielić na:

- piesze;
- wykonywane na środkach transportu;
- kombinowane (piesze i na środkach transportu).

Ze względu na kierunek przemieszczania w stosunku do rubieży styczności wojsk, rozróżnia się następujące rodzaje marszu;

- dofrontowe (czołowe) – wykonywane w kierunku styczności wojsk;
- rokadowe (boczne) – wykonywane wzdłuż linii styczności wojsk;
- odfrontowe – wykonywane w kierunku przeciwnym do linii styczności wojsk.

Głównymi czynnikami wpływającymi na możliwości marszowe należą⁸⁶:

- stopień (intensywność) i środki oddziaływania przeciwnika;
- właściwości manewrowe i eksploatacyjne sprzętu bojowego i środków transportowych oraz ich stan techniczny;
- stan dróg, warunki terenowe i meteorologiczne;
- przygotowanie wojsk do marszu, kondycja fizyczna, wyszkolenie kierowców;

⁸⁶ Możliwości marszowe należy rozpatrywać jako zdolność do pokonania określonej odległości (wykonania marszu) w określonym czasie.

- zabezpieczenie marszu.

Związkowi taktycznemu do wykonania marszu wyznacza się drogi lub pas marszu, którego szerokość powinna umożliwiać wybór, co najmniej 2-3 dróg oraz zapewniać wykonanie manewru w celu pokonania stref skażeń, rejonów zniszczeń, zatopień i zapór inżynieryjnych. Odległość między drogami marszu powinna uniemożliwić jednoczesne rażenie wojsk (pododdziałów), a także gwarantować możliwość wykonania manewru. Znaczący wpływ przy wyborze i ustalaniu ilości dróg dla maszerujących wojsk mają możliwości usamodzielnienia poszczególnych zgrupowań siłami środkami zabezpieczającymi ruch w postaci oddziałów zabezpieczenia ruchu (OZR) lub oddziałów torujących (OTor). Dlatego w przewidywaniu wejścia związku taktycznego (ZT) do walki powinno się wyznaczyć nie mniej niż dwie drogi główne, natomiast w marszu na dużą odległość, trwającym ponad jedną dobę bez zagrożenia zetknięcia się z naziemnym przeciwnikiem, jedną lub dwie drogi. Ponadto można wyznaczyć również drogi zapasowe i rokadowe, które przygotowuje się jednocześnie z głównymi i wykorzystuje w czasie marszu zgodnie z koncepcją dowódcy związku taktycznego.

Oddział zazwyczaj wykonuje marsz w składzie związku taktycznego, jednak szczególnie przed wybuchem lub w początkowym okresie konfliktu może maszerować samodzielnie. W pierwszym przypadku może maszerować w siłach głównych lub działać jako oddział wydzielony (w tym wypadku wyznacza mu się kierunek działania).

Dla sprawnego kierowania marszem wyznacza jego elementy koordynacyjne, do których zalicza się:

- linię wyjściową (punkt wyjściowy);
- linię wyrównania (punkt wyrównania);
- linię zejścia (punkt zejścia);
- punkty wejścia.

Planując wykonanie marszu należy określić jego drogę, przeprowadzić niezbędne kalkulacje operacyjno – taktyczne (z uwzględnieniem możliwości marszowych podległych sił), na ich podstawie określić elementy koordynacji

marszu z wyznaczeniem miejsc postoju i odpoczynku oraz ustalić zakres współdziałania z Wojskowymi Komendami Transportu.

W skład ugrupowania marszowego wchodzi:

- elementy rozpoznawcze;
- ubezpieczenia marszowe;
- oddziały zabezpieczenia ruchu;
- kolumny sił głównych;
- kolumny oddziałów (pododdziałów) logistycznych.

Przyjęte ugrupowanie powinno zapewnić wykonanie marszu w wyznaczonym czasie, rozwinięcie wojsk w ugrupowanie przedbojowe i bojowe, równoczesne wprowadzenie do walki planowanej liczby środków ogniowych, zachowanie zdolności bojowej w razie wykonania przez przeciwnika uderzeń, dokonanie manewru na inne drogi marszu i utrzymanie ciągłości dowodzenia.

Wpływ na przyjęte ugrupowanie i dokonany podział sił ma zarówno teren w jakim będzie wykonywany marsz, czas (wojna, zagrożenie wybuchem konfliktu, pokój), rodzaj marszu (względem linii styczności z przeciwnikiem) oraz otrzymane zadanie do wykonania po wykonaniu przemieszczenia.

Inną formą przemieszczenia wojsk jest ich przetransportowanie do nakazanego rejonu z wykorzystaniem kolei, środków transportu morskiego (rzecznego) lub powietrznego.

Podobnie jak przy wykonywaniu marszu sposób transportu uzależniony jest od czasu jego wykonywania (pokój, kryzys, wojna) oraz od zadań nakazanych do wykonania w rejonie docelowym.

Zaletą transportowania wojsk jest oszczędność w rewersach etatowych środków transportowych wojsk (stopień wyeksploatowania) i w zużyciu paliwa, a także zmęczenia wojsk. Wadą – trudności z szybkim przyjęciem odpowiedniego ugrupowania bojowego (w razie potrzeby) oraz możliwym podziałem etatowych jednostek między poszczególne transporty operacyjne.

Wykonanie transportu uzależnione będzie od istniejącej sieci komunikacyjnej, dostępności środków transportowych, możliwości załadunku i wyładunku

(np. rodzaje i rozmieszczenie lotnisk), a także możliwości oddziaływania na środki transportowe przez przeciwnika.

Planując transport należy przedsięwziąć wszelkie środki zabezpieczenia bojowego minimalizujące możliwości rażenia przez przeciwnika. Istotne jest wyznaczenie środków transportu (otrzymanie do dyspozycji), ustalenie tras, przeprowadzenie kalkulacji, ewentualne określenie elementów koordynacyjnych, a także dla sprawnego wykonania przemieszczenia ustalenie rejonów wyczekiwania (głównych i zapasowych), stacji (lotnisk, portów) załadowania i wyładowania (także zapasowych w miarę możliwości), rejonów wyczekiwania (zbiórek) po wyładowaniu i sposobu przemieszczenia się do nakazanych rejonów końcowych.

Rozmieszczenie. Jest to stacjonowanie wojsk w garnizonach oraz ich pobyt w rejonach ześrodkowania z zachowaniem odpowiedniego stopnia gotowości bojowej.

Garnizon – jedna lub kilka położonych obok siebie miejscowości, gdzie stale lub okresowo przebywają wojska (tu garnizon określony będzie jako miejsce stałej dyslokacji jednostek wojskowych)

Rejon ześrodkowania jest obszar zajęty lub planowany do zajęcia przez wojska przed, w czasie lub po wykonaniu przez nie określonego zadania.

Rejony ześrodkowania dzieli się ze względu na charakter prowadzonych (planowanych do prowadzenia) działań taktycznych i przeznaczenie na rejonny:

- wyjściowe;
- koncentracji;
- odpoczynku;
- wyczekiwania;
- załadowania;
- alarmowe.

Rejon wyjściowy jest to wycinek terenu zajmowany przez wojska w czasie bezpośrednio poprzedzającym walkę. Powinien on stwarzać warunki do osiągnięcia gotowości do działania, właściwego ubezpieczenia przed oddziaływaniem

przeciwnika, zapewnienia skrytości rozmieszczenia, sprawnego jego opuszczenia oraz dogodnego ruchu wojsk.

Rejon koncentracji to miejsce w którym zgrupowuje się znaczna ilość wojsk mających na celu podjęcie wspólnych działań. Może być określony w celu przeprowadzenia zgrywania bojowego wojsk lub jako rejon dla sił wychodzących z walki po ich zluzowaniu.

Rejon odpoczynku to miejsce zaplanowane do zajęcia przez maszerujące pododdziały. Powinien spełniać dogodne warunki do odpoczynku żołnierzy, obsługi sprzętu oraz możliwość sprawnego jego zajęcia i opuszczenia.

Rejon wyczekiwania wyznaczany jest dla wojsk przewidzianych do załadunku na środki transportu przygotowujących się do przewozu. Jest on bezpośrednio związany z *rejonem załadowania*, w którym pododdziały ładują się na środki transportu.

Rejon alarmowy jest obszarem zajmowanym przez wojska po ogłoszeniu alarmu i opuszczeniu miejsc stałej dyslokacji. Zapisy regulaminowe dopuszczają również jego wyznaczanie w innych uzasadnionych okolicznościach.

Osiąganie zdolności do prowadzenia działań. Są to odpowiednio zorganizowane i zabezpieczone czynności, mające zapewnić wojskom sprawne osiągnięcie przez nie gotowości do wykonywania nakazanych (zaplanowanych) działań zgodnie z zamiarem prowadzenia walki przez przełożonego.

Przedsięwzięcia te realizowane mogą być zarówno w czasie pokoju, kryzysu jak i wojny. W zależności od rodzaju działań realizowane mogą być w rejonach stałej dyslokacji, rejonach wyjściowych, koncentracji i alarmowych.

Działania te mają na celu najefektywniejsze przygotowanie wojsk i sprzętu do wykonywania zaplanowanych działań. W ich skład wchodzić będą między innymi: ukompletowanie w ludzi i sprzęt, zgranie bojowe podległych wojsk, uzupełnienie środków materiałowych i technicznych, przyjęcie w podporządkowanie przydzielonych sił i środków (włączenie ich do podległych wojsk, zgranie). Realizowane będzie w oparciu o etatowe, posiadane siły i środki, w razie konieczności wzmocnione przez przełożonego.

Odtwarzanie zdolności do prowadzenia działań. Obejmuje czynności związane z całkowitym lub częściowym usunięciu skutków, które spowodowały utratę zdolności bojowej wojsk.

Zależnie od rodzajów skutków spowodowanych przez przeciwnika lub wynikłych z długotrwałego działania powodującego zużycie środków materiałowych i technicznych (np. wykonanie długotrwałego marszu) odtwarzanie zdolności wymaga podjęcia szeregu przedsięwzięć zarówno organizacyjnych jak i technicznych polegających między innymi na: ukompletowaniu wojsk, zorganizowania dowodzenia, przeprowadzenia zabiegów sanitarnych i specjalnych, a także uzupełnienia środków bojowych, technicznych i innych materiałowych⁸⁷.

Uważa się, że siły zakończyły czynności związane z odtworzeniem zdolności do działania po osiągnięciu gotowości do dalszego prowadzenia działań.

W zależności od rodzaju prowadzonych działań i miejsca pododdziału (oddziału, związku taktycznego) w ugrupowaniu przełożonego przedsięwzięcia odtwarzania zdolności bojowej realizowane będą zazwyczaj:

- a) w działaniach bojowych – w rejonie (pasie, obszarze) tylnym szczebla dowodzenia przełożonego;
- b) w innych rodzajach działań – w miejscach (rejonach) do tego wyznaczonych (macierzyste garnizony, czasowe miejsca pobytu)

Przedsięwzięcia odtwarzanie zdolności do prowadzenia działań realizowane będą w rejonach odpoczynku w oparciu o stacjonarne obiekty infrastruktury cywilnej lub o doraźnie zorganizowane elementy infrastruktury logistycznej wojsk własnych.

W czasie planowania i organizowania działań istotne jest wcześniejsze zaplanowanie przedsięwzięć odtwarzania zdolności bojowej, skalkulowanie ich oraz zaplanowanie rejonów do jej przeprowadzenia przez podwładnych, w tym wydzielenie i utrzymanie do tych czynności niezbędnych sił i środków oraz zapasów materiałowych.

⁸⁷ na podstawie *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979, s.266.

ROZDZIAŁ 4 OPERACJE JAKO GŁÓWNE DETERMINANTY ZMIAN TAKTYKI WOJSK LĄDOWYCH.

4.1 ZMIANY W TAKTYCE WYNIKAJĄCE Z POTRZEB OPERACJI POKOJOWYCH.

Po upadku „systemu dwubiegunowego” na początku lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku, na znaczeniu zaczęły zyskiwać wszelkie działania pokojowe, w tym militarne mające na celu zapobieganie powstaniu sytuacji konfliktogennej, jej przeobrażeniu się w wojnę, a także stabilizowaniu sytuacji po działaniach wojennych mające na celu zapobieżenie powrotowi do walk.

Mimo, iż operacje pokojowe były realizowane w zasadzie od zakończenia II wojny światowej to ich wpływ na zmiany w taktyce wykorzystania wojsk lądowych, a tym samym na współczesne pojmowanie taktyki nastąpił wraz z pełnym zaangażowaniem się państw, w tym Polski w te działania.

Operację pokojową można zdefiniować jako działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych, podejmowane przez społeczność międzynarodową, z zamiarem utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu⁸⁸. Jej istotą jest dążenie, poprzez zastosowanie odpowiednich sił i środków, do zmiany sytuacji stanowiącej groźbę dla pokoju.

W działaniach tych niezbędne jest uzyskanie podstawy prawnej do ich prowadzenia. Stanowi ją decyzja Rady Bezpieczeństwa określająca między innymi cel operacji, czas jej trwania oraz wielkość zaangażowanych sił w operację. Na podstawie zapisów w Karcie Narodów Zjednoczonych operacje takie mogą być także organizowane i prowadzone przez międzynarodowe organizacje polityczno – militarne na zasadzie „zlecenia” im podjęcia tych działań przez ONZ lub wykonywane bezpośrednio na podstawie mandatu ONZ w postaci Rezolucji Rady Bezpieczeństwa.

Podstawowymi determinantami zmian w taktyce wynikających z potrzeb prowadzenia operacji pokojowych są:

⁸⁸ A. Czupryński, *Współczesna sztuka operacyjna i jej system pojęć*, s. 53, Materiały z konferencji naukowej pod red. J. Posobiec, *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych*, Warszawa 2007.

- znaczne, w porównaniu z ubiegłymi latami ich umiędzynarodowienie, mogące wystąpić na szczeblu taktycznym do poziomu brygady;
- globalizacja udziału wojsk, możliwość prowadzenia i uczestnictwa w operacji praktycznie w każdym punkcie na świecie (rozwój środków transportu i informacji);
- specyficzne wymagania sprzętowe wynikające z charakteru takich operacji (np. zbędny ciężki sprzęt, na rzecz lekkiego);
- stosunkowo małe kontyngenty wojskowe, w stosunku do potrzeb wynikających z obszaru operacji, ukształtowania terenu itp.;
- długie linie zaopatrzenia do baz w kraju;
- inne od podstawowych działań bojowych zagrożenia dla wojsk biorących udział w operacji;
- nabyte doświadczenia.

Powyższe determinanty wpływać będą na odmienne w stosunku działań wojennych sposoby tworzenia ugrupowania bojowego na szczeblu taktycznym, organizacje i przebieg jego zgrania, stopień usamodzielnienia, zakres podejmowania współpracy cywilno – wojskowej. Istota uczestnictwa w działaniach pokojowych wpływa także na specyficzne rodzaje podejmowanych działań, które będą miały głównie charakter obronno – ochronny wojsk własnych, ludności cywilnej i wybranych obiektów infrastruktury cywilnej, a w razie potrzeb będą to działania o charakterze przeciwdywersyjnym, antyterrorystycznym i specjalnym, choć nie można w niektórych wypadkach wykluczyć typowych operacji bojowych w ramach operacji wymuszania pokoju⁸⁹.

Międzynarodowy charakter tych działań powoduje, że związki taktyczne są już samodzielными i zasadniczymi elementami operacji pokojowych, na rzecz których pozostałe rodzaje sił zbrojnych wykonują zadania wsparcia i zabezpieczenia działań.

Zmieniony jest charakter podległości operacyjnej. Wydzielony komponent narodowy wchodzi w skład ugrupowania operacyjnego o charakterze

⁸⁹ W dotychczasowej historii, operacje takie pod auspicjami ONZ wykonywane były dwukrotnie, w Korei (1950 – 53) i w Iraku (1991).

międzynarodowym, podlegając mu pod względem operacyjnym. W relacjach z krajem zachowana zostaje podległość administracyjna i logistyczna.

4.2 WYMAGANIA WOBEC TAKTYKI WYNIKAJĄCE Z POTRZEB OPERACJI REAGOWANIA KRYZYSOWEGO.

Transformacja zagrożeń, która dokonuje się od zakończenia „zimnej wojny” wpłynęła na zmianę w podejściu postrzegania sytuacji zagrażających pokojowi, roli Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz przedsięwzięć zabezpieczenia własnego w tym zakresie państw członkowskich.

Podstawą zmiany podejścia członków NATO były ograniczenia wynikające z artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego, który zawęził „pole interwencji” do terytoriów krajów państw członkowskich. Oceniając współczesne zagrożenia, zwrócono uwagę, iż sytuacje konfliktogenne powstające nawet w odległych od statutowego obszaru rejonach mogą mieć bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo poszczególnych krajów – członków sojuszu. Jednocześnie NATO, wobec „niemocy” innych organizacji międzynarodowych, działając na ich prośbę i z mandatem ONZ aktywnie zaczęło uczestniczyć w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych w zagrożonych wybuchem konfliktu rejonach.

Operacje reagowania kryzysowego są to sojusznicze, wielonarodowe lub narodowe wielofunkcyjne i wielowymiarowe działania przy użyciu sił zbrojnych skierowane na usuwanie przyczyn sytuacji kryzysowych i kryzysów zagrażających narodowemu, regionalnemu lub światowemu bezpieczeństwu lub naruszeniu praw człowieka [...]. Zadaniem operacji reagowania kryzysowego w kraju lub w środowisku międzynarodowym jest niedopuszczenie do eskalacji sytuacji kryzysowych w wojnę lub w niebezpieczny konflikt⁹⁰.

Zgodnie z sojuszniczymi zapisami normatywnymi operacja reagowania kryzysowego definiowane są jako wielopłaszczyznowe działania obejmujące przedsięwzięcia polityczne, wojskowe i cywilne, inicjowane i realizowane zgodnie z prawem międzynarodowym, zmierzające do zapobiegania i rozwiązywania

⁹⁰ *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, Warszawa 2008, s. 424.

konfliktów, a także zarządzania kryzysowego, służące wypełnianiu zadeklarowanych przez sojusz celów⁹¹.

Współcześnie mimo „zanikania” tzw. wojny klasycznej obserwuje się nieustanny wzrost konfliktów traktowanych jako wewnętrzne, które mają tendencje rozprzestrzeniania się, stwarzają zagrożenie bezpieczeństwa regionalnego, a nawet międzynarodowego.

Istotną cechą zdefiniowanej operacji reagowania kryzysowego jest jej międzynarodowy charakter. Operacje sił wojskowych będą nierozzerwalnie wplecione i zsynchronizowane z działaniami innych rządowych i pozarządowych (pozamilitarnych) organizacji dążących do uzyskania odpowiednich efektów politycznych, społecznych i gospodarczych niezbędnych do osiągnięcia zaplanowanych celów operacji. W konsekwencji rola komponentu wojskowego w działaniach połączonych, a także cele poszczególnych etapów operacji wojskowej będą często wynikały z szerszego planu kampanii wojskowo - cywilnej, w której to podmioty pozamilitarne będą odgrywały wiodącą rolę.

Cechą charakterystyczną współczesnych operacji reagowania kryzysowego jest:

- skomplikowany, wielopodmiotowy charakter;
- wielonarodowe, sojusznicze środowisko prowadzenia działań;
- istotna rola czynnika cywilnego dla osiągnięcia celów operacji (tzw. „ucywilnienie” operacji / działań);
- ekspedycyjny charakter działań;
- konieczność głębszego uwzględnienia aspektów społecznych, religijnych i kulturowych w rejonie działań.

Operacje reagowania kryzysowego są działaniami realizowanymi na pograniczu pokoju i wojny, pod tym względem mogą przyjmować charakter operacji (działań):

- zaczepnych;
- obronnych;
- wspierających;

⁹¹ Por. J. Kręcikij, J. Wołęjszo (red.), *Podstawy dowodzenia*, Warszawa 2007, s. 420 – 427.

- stabilizacyjnych.

prowadzonych w ramach:

- działań ewakuacyjnych i ratowniczych;
- świadczenia pomocy w przypadku katastrof i klęsk żywiołowych;
- działań militarnych nie dotyczących artykułu V;

oraz realizacja działań na rzecz wsparcia pokoju⁹².

W przeciwieństwie do operacji pokojowych, w operacjach reagowania kryzysowego atrybut „siły” będzie miał większe znaczenie. W operacjach pokojowych najczęściej zasadnicze strony konfliktu będą dążyć do zaprzestania konfliktu zbrojnego i rozwiązania sytuacji w sposób „pokojowy”, natomiast w operacjach reagowania kryzysowego ten warunek będzie najczęściej niespełniony. Osiągnięcie celów będzie możliwe przy wsparciu (polityczno – militarnym) wybranej siły politycznej gwarantującej ustabilizowanie sytuacji, a co za tym idzie pojawią się siły mające na celu destabilizację sytuacji, co realizowane będzie między innymi przez stosowanie ataków wymierzonych w siły sojusznicze.

W takim wypadku zasadniczą rolę w powodzeniu operacji będą odgrywać działania przygotowawcze oraz asymetryczne (specjalne, antyterrorystyczne i przeciwdywersyjne) realizowane w ramach współdziałania większych komponentów sił międzynarodowych (sojuszniczych).

4.3 OPERACJE WOJENNE – DETERMINANT ZMIAN W TAKTYCE.

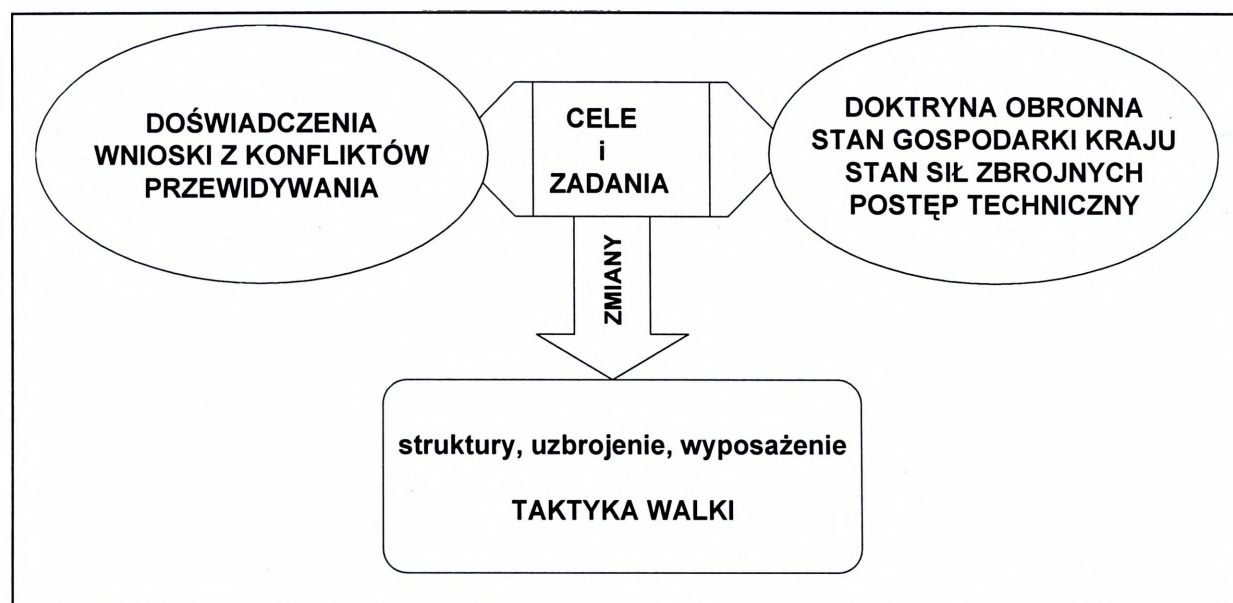
Udział w operacjach wojennych jest zasadniczym zadaniem sił zbrojnych, dla którego są tworzone, wyposażane, rozwijane i szkolone. Natomiast taktyka obejmuje teorię i praktykę bezpośredniego użycia dysponowanych sił do działań mających na celu osiągnięcie założonego celu operacyjnego lub taktycznego.

W związku z powyższym zasadne jest stwierdzenie, że zasadniczym determinantem zmian w taktyce są operacje wojenne.

⁹² por. B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego*, [w] Bellona, nr 3/2007 s.53 oraz *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, Warszawa 2008, s.15.

Taktyka, jako nauka o walce zbrojnej zajmuje się wyjaśnianiem regularności występujących w zjawisku walki oraz poszukiwaniem takich sposobów działań bojowych, które w określonych warunkach zapewnią osiągnięcie jej celu – zwycięstwa. Jej przedmiotem jest więc zarówno teoretyczna, jak i praktyczna strona walki zbrojnej. Strona teoretyczna, to koncepcje działań taktycznych wynikające z przyjętej doktryny obronnej a, wyrażone poprzez stosunkowo szczegółowe zapisy zawarte w regulaminach i instrukcjach. Dokumenty te w istotny sposób kształtują poglądy na przygotowanie i prowadzenie walki. Nie są one jednak tylko wytworem wyobraźni jej twórców, lecz syntezą wielowiekowych doświadczeń i przewidywań co do charakteru przyszłego pola walki. Uwzględniają także stan gospodarki państwa i sił zbrojnych. Z założeń tych wynikają cele walki transponowane bezpośrednio na zadania dla różnych wykonawców. Cele i zadania zaś, rzutują bezpośrednio na struktury oraz uzbrojenie i wyposażenie wojsk, a co za tym idzie, także na taktykę walki, są więc jednym z zasadniczych determinantów zmian w taktyce wojsk lądowych. Fakt ten spowodował, między innymi, pojawienie się wojsk obrony terytorialnej różniących się od wojsk operacyjnych jakością uzbrojenia, manewrowością oraz terytorialnością działań. Cechy te powodują, że walka przybiera charakter „dwuwarstwowy”. Warstwę pierwszą stanowić będą wojska obrony terytorialnej organizujące działania w przygotowanych wcześniej wyznaczonych im rejonach odpowiedzialności i warstwę drugą – nowoczesne, manewrowe wojska operacyjne, których dotychczasowa rola zostanie zawężona do zadań o priorytetowym, decydującym znaczeniu. Przewidywać więc należy możliwość zwiększenia obszaru odpowiedzialności przewidzianego wojskom lądowym poprzez uwzględnienie rejonów odpowiedzialności wojsk OT oraz wzrostu zadań związanych z siłami o różnym przeznaczeniu i możliwościach. Cel działań taktycznych, jaki wynika ze wspomnianej koncepcji sprowadza się do utrzymania możliwie największej części terytorium państwa przy użyciu wszystkich dostępnych środków oraz odzyskania terenu utraconego. Wynika stąd, że w taktyce wojsk lądowych należy uwzględnić między innymi konieczność:

- prowadzenia walki przeciwdesantowej na całym obszarze co znacznie wpływa na zwiększenie aktywności obrony;
- działaniami, przez wszystkich uczestników walki;
- uwypukleniem działań nieregularnych – już nie tylko jako wymuszonych, lecz także jako działań planowych;
- organizowania działań w terenie zabudowanym w skali większej niż dotychczas;
- jednoczesnego prowadzenia działań na całej głębokości ugrupowania przeciwnika.

Rys. 26 Zasadnicze determinanty zmian w taktyce.

Źródło: opracowanie własne.

Zasadniczy wpływ na zmiany w taktyce ma bardzo szybki rozwój technologiczny. Prowadzi on do zmian jakościowych uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Olbrzymiego znaczenia nabrała broń precyzyjna, duża siła rażenia oraz to co niezwykle ważne – zwiększona głębokość oddziaływania, niezwykle istotna dla osiągnięcia celów prowadzonych działań głębokich. Rozwój technologiczny wpłynął na wyposażenie indywidualne żołnierzy i podstawowego sprzętu walki (czołgi, BWP, TO) zapewniając zwiększenie ich żywotności. Nastąpił przełom w zakresie przekazywania informacji i zbierania danych realizowanych tradycyjnymi środkami (obserwacja naziemna, powietrzna, satelitarna, elementami

rozpoznania elektronicznego itp.) oraz z coraz powszechniejszych bezzałogowych aparatów latających.

Bardzo szybki rozwój technologiczny powoduje, że obecnie każda wojna w sposób znaczny różni się od poprzedniej, zwłaszcza w sposobie osiągania celów walki. Jest to szczególnie widoczne w taktyce, gdyż jej praktycznym atrybutem jest bezpośredni udział w praktycznej realizacji zadań i osiągania zamierzonych celów. Widoczna jest tendencja opracowywania nowych, spójnych i efektywnych rozwiązań strukturalno – funkcjonalnych na taktycznym poziomie sztuki wojennej. Rodzaje działań taktycznych pozostają bez zmian, w dalszym ciągu obrona, natarcie, opóźnianie należą do podstawowych i zasadniczych rodzajów działań bojowych, przeobrażeniom zaś podlegają sposoby prowadzenia walki. W dalszym ciągu nacisk kładziony jest na manewrowość, ale znaczenia nabiera nieliniowość działań, a także duże usamodzielnienie związków taktycznych przejawiające się tworzeniem zgrupowań zadaniowych w strukturach i wyposażeniu najbardziej odpowiadającym wymaganiom współczesnego pola walki i warunkom środowiskowym w rejonie prowadzonych działań. Zdecydowanego znaczenia nabiera „jakość” jako przeciwwaga dla „ilości”.

Bezpośredni wpływ na przeobrażenia w taktyce mają przyjmowane strategie bezpieczeństwa i doktryny obronne. Są one wyznacznikiem kierunków podążania sił zbrojnych, określają cel do osiągnięcia, który następnie przeobraża się w zbiór zasad postępowania ujętych w instrukcjach i regulaminach. Dokumenty te w istotny sposób kształtują poglądy na przygotowanie i prowadzenie walki, gdyż zawierają wnioski z wielowiekowych doświadczeń i przewidywania co do charakteru przyszłego pola walki.

Przybliżone przeobrażenia w taktyce są pochodną zmian w koncepcji działania w ramach obrony narodowej i zobowiązań sojuszniczych. Należy zaznaczyć, że zasygnalizowane zmiany w taktyce działania określają wymagania wobec parametrów techniki bojowej mającej materializować wspomnianą koncepcję.

ZAKOŃCZENIE

Materiał zaprezentowany w niniejszej pracy stanowi efekt badań autorów, wynikający z zainteresowania obszarem badawczym związanym z zależnościami pomiędzy istotą współczesnych operacji a zmianami zachodzącymi w taktyce wojsk lądowych. Niewątpliwie charakter współczesnych działań prowadzonych na poziomie operacyjnym, będący składową efektów osiąganych na najniższym poziomie sztuki wojennej, pozostając jednocześnie podstawowym determinantem zmian w taktyce działania wojsk.

Obszar badań wiąże się bezpośrednio z przeobrażeniami w teorii walki zbrojnej, prowadzonej na poziomie taktycznym. Badanie powyższego zjawiska prowadzi nie tylko określenia współczesnego kształtu teorii taktyki wojsk lądowych lecz również do możliwości prognozowania. Pomimo tego iż natura wojen pozostaje niezmienna, ponieważ prowadzi je człowiek w swej naturze niezmienny, należy dostrzegać iż charakter wojen pozostaje niestały. Zmienia się również taktyka.

Taktyka wojsk lądowych w poszczególnych operacjach nie jest jednakowa i nie może taka być, bowiem inne są zakładane efekty działań poszczególnych operacji. Ponadto uwarunkowania prowadzenia współczesnych operacji, takie jak łączoność, umiędzynarodowienie, przechodzenie z ilości w jakość czy nielinearność bezpośrednio wpływają na zmiany w teorii taktyki wojsk lądowych. Dostrzeżenie powyższych faktów przyczyniło się do potwierdzenia zakładanych na wstępie badań hipotez.

Punkt ciężkości badań ukierunkowano na wykazanie zależności pomiędzy współczesnymi operacjami a zmianami w teorii taktyki wojsk lądowych. W opinii autorów, główny problem badawczy, został rozwiązany przy pomocy zastosowanych metod naukowych a wyniki badań stanowią potwierdzenie przyjętych na wstępie hipotez.

Zdaniem autorów wyniki badań stanowią istotny wkład do teorii taktyki wojsk lądowych, co w konsekwencji może przełożyć się na praktyczne działania zgrupowań taktycznych we współczesnych operacjach.

BIBLIOGRAFIA

- *Allied Joint Doctrine AJP-01 (B)*, NATO HQ, Brussel 2000,
- Alexander B., *The Future of Warfare*, W. W. Norton & Company Ltd, London 1995
- Bujak A. (red.), *Zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju*, AON, Warszawa 2005.
- Butros – Ghali B., *Agenda for Peace with New supplement and related documents*, UN, New York 1995.
- Czupryński A., *Komponent lądowy w sojuszniczych i koalicyjnych operacjach reagowania kryzysowego* [w:] *Użycie lotnictwa i naziemnych sił obrony powietrznej w operacjach reagowania kryzysowego*, materiały z sympozjum, AON, Warszawa 2007.
- Czupryński A., *Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej*. Materiały z konferencji naukowej, Warszawa 2006.
- Czupryński A., *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2007.
- Czupryński A., *Współczesna sztuka operacyjna*, AON, Warszawa 2009.
- Fiszer M., Gruszczyński J., *Organizacja i działanie brygady Stryker*, Poligon 2006, nr3,
- Flis J., *O misjach, funkcjach, celach i zadaniach sił zbrojnych*, Zeszyty Naukowe AON nr1 (54) 2004, Warszawa 2004.
- Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003.
- Gagor F., *Polskie doświadczenia wyniesione z operacji wojskowych i ich wpływ na transformacje SZ RP*, Zeszyty Naukowe AON nr 1/70, Warszawa 2008.
- Gagor F., Paszkowski K., *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999.
- Gmurczyk D., *Transformacja sił zbrojnych USA*, Raport WTO 2003, nr 7.
- Józwiak A., Marcinkowski C., *Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych*, Warszawa 2001.

- Koziej S., *Podstawy sztuki wojennej*, Warszawa 1992.
- Koziej S., *Teoria sztuki wojennej*, Warszawa 1992.
- Kozub M., *Charakter zagrożeń oraz konfliktów zbrojnych w pierwszych dekadach XXI wieku [w:] Myśl wojskowa, nr 1/2006.*
- Kubiński M., *Tworzenie i użycie taktycznych grup bojowych*, Warszawa 2007.
- *Leksykon Wiedzy Wojskowej*, MON, Warszawa 1979.
- Lidwa W., Michalak A., Więcek W., *Operacje reagowania kryzysowego w terenie zabudowanym*, praca naukowo – badawcza, AON, Warszawa 2009.
- Marszałek M., *Wybrane aspekty operacji poza wojennych w doktrynie Sojuszu Północnoatlantyckiego*, AON, Warszawa, 2004.
- *Operacje połączone*, Warszawa 2008.
- Panek B., *Operacje reagowania kryzysowego [w:] Bellona, nr 3/2007.*
- Panek B., [w:] Bellona, nr 4/2009. *Operacje reagowania kryzysowego Unii Europejskiej*
- Panek B., *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007.
- *Podstawowe założenia operacji połączonych*, Warszawa 2000
- Posobiec J. (red.), *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych. Materiały z konferencji naukowej*, Warszawa 2007.
- *Regulamin Działań Wojsk Lądowych*, DWLąd, Warszawa 2008.
- Skibiński F., *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1991.
- Tyszkiewicz A., *Operacje stabilizacyjne*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2005.
- Wągrowka M. (red.), *Polska – NATO. Traktaty, gwarancje, zobowiązania*, Warszawa 1999.
- Wiatr M., *Między strategią a taktyką*, wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999.

SPIS ILUSTRACJI

Rys. 1 Ewolucja koncepcji prowadzenia operacji	12
Rys. 2 Rodzaje operacji	15
Rys. 3 Klasyfikacja operacji	16
Rys. 4 Kryteria wyróżniające operację	17
Rys. 5 Przedmiot i cel badań sztuki operacyjnej	21
Rys. 6 Podział operacji wsparcia pokoju	23
Rys. 7 Formy operacji reagowania kryzysowego	34
Rys. 8 Podział działań wsparcia akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej	35
Rys. 9 Zakres operacji wsparcia władz cywilnych	36
Rys. 10 Strefy działań w operacji wojennej	45
Rys. 11 Miejsce taktyki w sztuce wojennej	49
Rys. 12 Ogólny podział działań taktycznych.	55
Rys. 13 Czynniki walki zbrojnej.	58
Rys. 14 Podział zasadniczych działań taktycznych	60
Rys. 15 Cele szczegółowe obrony	62
Rys. 16 Formy i rodzaje natarcia	66
Rys. 17 Zarys modelu podejmowania decyzji o przeprowadzeniu operacji pokojowej (wsparcia pokoju), na przykładzie ONZ	81
Rys. 18 Fazy prowadzenia operacji. zasadnicze czynności przygotowania operacji.	82
Rys. 19 Podział działań asymetrycznych.	87
Rys. 20 Podział działań asymetrycznych.	89
Rys. 21 Specyfika działań nieregularnych.	90
Rys. 22 Występowanie działań specjalnych	94
Rys. 23 Ogólne etapy prowadzenia działań specjalnych	97
Rys. 24 Ogólne etapy prowadzenia działań specjalnych	99
Rys. 25 Miejsce działań przygotowawczych na tle pozostałych działań taktycznych.	103
Rys. 26 Zasadnicze determinanty zmian w taktyce	116

SPIS TABEL

Tab. 1 Zasadnicze cechy operacji wsparcia pokoju	26
Tab. 2 Zestawienie zasadniczych zadań realizowanych przez wojska lądowe w głównych obszarach odpowiedzialności	78

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

WYWIAD EKSPERCKI

**ZMIANY W TEORII TAKTYKI WOJSK LĄDOWYCH W
ASPEKCIE WSPÓŁCZESNYCH OPERACJI.**

WARSZAWA 2009

Taktyka obejmuje teorię przygotowania i praktykę prowadzenia działań taktycznych przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne wojsk lądowych.

Usytuowanie taktyki na najniższym poziomie sztuki wojennej sprawia, że w każdym okresie funkcjonowania państwa (pokój, kryzys, wojna) działania taktyczne będą towarzyszyć wszelkim działaniom pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych w zakresie podejmowanych działań.

Obecnie jesteśmy świadkami istotnych zmian i przewartościowań w obszarze istniejących i rodzących się zagrożeń bezpieczeństwa narodowego i globalnego. Jest to szczególnie istotne po zmianach, które zaszły w ostatnim dwudziestolecu, a także po znacznym zaangażowaniu się naszego kraju w przedsięwzięcia stabilizacyjne społeczności międzynarodowej.

Jednocześnie w ostatnich kilkunastu latach dokonał się znaczny skok technologiczny zarówno w sferze informacji jak i wyposażenia wojsk.

Wszystkie te zmiany stwarzają konieczność „nowego” spojrzenia na taktykę, na dokonujące się w niej zarówno w teorii jak i praktyce zmiany w aspekcie udziału sił zbrojnych we współczesnych operacjach.

Wojska lądowe są przygotowane do wykonywania zadań zarówno w ramach operacji wojennych, reagowania kryzysowego i operacji pokojowych. Do każdego rodzaju operacji, zgodnie z obowiązującymi zapisami regulaminowymi (Regulamin działań Wojsk Lądowych, Warszawa 2008), są „przypisane” specyficzne rodzaje działań taktycznych, które w różnych sytuacjach mogą się przenikać.

Zmiany w teorii taktyki są zasadniczym zagadnieniem stanowiącym obszar badań, dlatego uprzejmie prosimy Panów o wyrażenie swoich opinii dotyczących następujących kwestii – problemów wyrażonych w postaci pytań:

1. Jakie uwarunkowania wywierają istotny wpływ na dokonywanie się zmian w teorii taktyki?
2. Jakie są obecnie wymagania wobec taktyki w wojskach lądowych SZ RP?
3. Jak będą się kształtować zmiany w taktyce w kolejnych latach?

DZIĘKUJEMY

SPRAWOZDANIE Z BADANIA OPINII EKSPERTÓW

I. Temat badań: Zmiany w teorii taktyki wojsk lądowych w aspekcie współczesnych operacji.

II. Metody badawcze: metoda ocen ekspertów.

III. Cel badań: uzyskanie opinii doświadczonych ekspertów o najważniejszych problemach związanych z obszarem badań nakreślonym w pracy.

IV. Czas badań: czerwiec 2009 – październik 2009.

V. Opis przebiegu badań:

Badanie przeprowadzono metodą ocen ekspertów i objęto nim 10 (dziesięciu) oficerów reprezentujących:

- profesor AON: 3;
- adiunkt IWLąd AON: 2;
- przedstawiciele 11 DKPanc: 2;
- Przedstawiciele DWLąd: 3.

Badania prowadzone były w oparciu o kwestionariusz zawierający trzy pytania wymagające wyrażenia osobistych poglądów ekspertów.

W oparciu o uzyskane opinie można sformułować następujące generalne wnioski:

W odniesieniu do pytania pierwszego:

Jakie uwarunkowania wywierają istotny wpływ na dokonywanie się zmian w teorii taktyki?

Największy wpływ na dokonywanie zmian w teorii taktyki ma rozwój technologiczny, który przejawia się na wyposażeniu wojsk w nowe środki walki, a zwłaszcza unowocześnienie już istniejących. Duże znaczenie ma zwiększenie zasięgu środków rażenia będących na wyposażeniu wojsk szczebla taktycznego, umożliwiające skuteczne rażenie przeciwnika w działaniach głębokich. Znaczej wartości nabiera informatyzacja poszczególnych szczebli dowodzenia i pododdziałów, umożliwiająca ścisłą koordynację działań wojsk w czasie i przestrzeni. Wszystko to powoduje swoiste „powiększenie” się obszaru działań taktycznych, co w połączeniu z lądowo – powietrznym charakterem działań nadaje taktyce nowy kształt.

Obecne potrzeby zmian w taktyce są także odbiciem polityki obronnej państwa, wyrażającej się zobowiązaniami sojuszniczymi i międzynarodowymi. Od ponad pięciu lat siły zbrojne Polski, zwłaszcza wojsk lądowych, trwale uczestniczą w operacjach o charakterze stabilizacyjnym (Irak, Afganistan) wykonywanych w warunkach działań bojowych konfliktu asymetrycznego. Należy przypuszczać, że podobne działania będą towarzyszyć naszym siłom zbrojnym w następnych latach. Powodują to, że zadaniem wojsk szczebla taktycznego, nie są już tylko działania destrukcyjne, lecz zadania związane z zapewnieniem odbudowy i bezpieczeństwa innych państw.

Nie mniej istotnym determinantem zmian w taktyce, są doświadczenia z ostatnich konfliktów międzynarodowych. Olbrzymiego znaczenia nabiera uzyskanie przewagi technologicznej nad przeciwnikiem, zwłaszcza w zakresie rozpoznania, precyzyjnego rażenia, kierowania walką i zakłócania. Jej uzyskanie jeszcze przed fazą konfliktu zbrojnego będzie wpływać na odmienne sposoby prowadzenia walki. Istotne znaczenie przestanie mieć przewaga liczebna i ilościowa

podstawowych środków walki. Podstawowym zadaniem będzie uniemożliwienie przeciwnikowi jej wykorzystania i niwelowanie jej środkami rażenia dalekiego zasięgu. Znaczenia nabiera wykorzystywanie efektu synergii, wynikającego z posiadanych możliwości manewrowych (naziemne, powietrzne) i środków walki.

W odniesieniu do pytania drugiego:

Jakie są obecnie wymagania wobec taktyki w wojskach lądowych SZ RP?

Taktyka wojsk lądowych powinna zapewnić skuteczne wykonywanie działań w różnych środowiskach walki i stanach funkcjonowania państwa, zarówno w ujęciu narodowym, jak i międzynarodowym.

W pierwszej kolejności wymienia się potrzeby wynikające z udziału naszych wojsk w operacjach stabilizacyjnych realizowanych poza granicami kraju, gdzie teoria i praktyka prowadzenia działań taktycznych musi uwzględniać „współistnienie” zarówno aspektów wojskowych jak i cywilnych, włączając w to także wymagań wynikających z polityki państwa. Istotne jest uwzględnienie na najniższym poziomie sztuki wojennej aspektów prowadzenia działań w składzie międzynarodowym.

Względne małe prawdopodobieństwo bezpośredniego zagrożenia militarnego naszego państwa uzmysławia, że realnym „obszarem” działań bojowych pozostaną działania wykonywane w ramach operacji pokojowych i stabilizacyjnych, stąd duży nacisk należy położyć na rozwój teoretycznych aspektów działań taktycznych realizowanych w ramach tych operacji.

Taktyka musi odzwierciedlać współczesne wymagania „pola walki”, a więc dążenie do uzyskania przewagi nad przeciwnikiem wszelkimi sposobami, także w warunkach przewagi ilościowo – jakościowej przeciwnika, która obecnie przestaje być „gwarantem” odniesienia sukcesu.

W odniesieniu do pytania trzeciego:

Jaki będą się kształtować zmiany w taktyce w kolejnych latach?

Uważa się, że w dalszym ciągu głównym determinantem zmian w taktyce będzie udział w operacjach społeczności międzynarodowej realizowanych

w ramach działań stabilizacyjnych i pokojowych. Znaczenia nabierze zwłaszcza ujednoczenie procedur działania, które wywierać będą decydujący wpływ na taktyczne działania wojsk.

W dalszym ciągu głównym zadaniem sił zbrojnych, w tym wojsk lądowych, będzie zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego państwa (jego granic), które realizowane może być w ramach sojuszniczej operacji obronnej lub działania narodowego. W tym względzie należy wziąć pod uwagę proces dalszego „kurczenia” się wojsk lądowych, który spowoduje konieczność dokonania zmian w taktyce działania, umożliwiających najpełniejsze wykorzystanie posiadanych sił i środków. Najlepsze przygotowanie wojsk do udziału w operacjach stabilizacyjnych i pokojowych, nie jest równoznaczne z ich dobrym przygotowaniem do realizacji zadań wojennych.

Zmiany na szczeblu taktycznym będą musiały odzwierciedlać także zadaniową strukturę pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych przyjmowaną stosownie do wykonania określonych zadań (osiągnięcia celów walki). Spowoduje to konieczność jeszcze bardziej „elastycznego” podejścia do przyjmowanego ugrupowania i sposobów walki, uwzględniającego synergiczność między poszczególnymi elementami struktury zadaniowej.

W kształtowaniu zmian zagadnień taktyki dużą rolę odgrywać będzie usytuowanie przyszłego środowiska walki, które nierozdzielnie związane będzie z postępującym rozwojem świata. Ze względu na swoje cechy i posiadane możliwości taktyczno – ochronne podstawowym środowiskiem walki może stać się teren zabudowany niwelujący w pewnym zakresie przewagę technologiczną przeciwnika oraz umożliwiający po doznanej porażce dalsze prowadzenie działań wymierzonych w przeciwnika (działania asymetryczne).

